LA PARAULA CRISTIANA

ANY I — MAIG 1925 — NÚM. 5

CLASSICISME

Res no és perdut en el món de l'esperit. Tota commoció espiritual, fins la purament receptiva, és una activitat, i tota activitat deixa una empremta més o menys fonda d'influència. L'acte de cada moment repercuteix en tota la vida; l'acte, àdhuc el més secret, de cada home retruny en tot l'Univers.

En aquest mes de Maig, enyorívol de festes pretèrites, sentim una recança de càntics, ritus i esparses que senyalaven una monjòia floral en la vida de cadascú i en la vida de tots, però nosaltres, educats d'anys, gairebé de naixença, en la disciplina del refús, sabem que quan la llavor és vividora, la privació és al floriment ço que l'hivern és a la primavera.

De l'ideal inassolit han sorgit els més gloriosos càntics que ha modulat la veu humana i és en el silenci de la germinació subterrània, sota la ira dels elements flagelladors, que s'elaboren les futures collites.

Ara mateix, a nosaltres, el silenci ens ha donat un sentit de l'elegància del mig to que abans a penes posseíem. La via oberta, la veu indòmita, ens feia tornar baladrers i incivils, encomanant-nos aquells mateixos vicis el blasme dels quals era el motiu invocat del nostre bigarrat tumult. Un llarg assaig en el conreu de l'eufemisme, de la insinuació temorega, de l'emoció velada, ens ha ensenyat aquell gest tan elegant de no omplir fins a vessar les gerres. Ha bastat tornar-nos a mirar endins, lliures de l'aldarull atabalador, per retrobar-nos aquesta discreció mig perduda.

Els guanys d'aquesta collaboració de l'adversitat són incalculables i un dels principals és aquest que volem glossar avui: el classicisme.

El noble mot és eixit gairebé ensems de boca de tots. No en sabem gaire el significat, però li endevinem virtuts meravelloses.

Pura aparença de paradoxa. La nostra situació en el món de la cultura és d'allò més original i suggestiva. Estiguérem a punt de posseir un classicisme nostre: alguns fruits eren ja gairebé assaonats, però els mancava la darrera fixació del segment culte de l'idioma, manllevat encara sense assimilació al llatí i a l'italià. Bernat Metge, Auziàs March, Jaume Roig són les més grans aproximacions que tinguérem a la perfecció clàssica. Una generació més i la meravella hauria estat acomplerta.

Una hivernada prematura matà en flor aquell esplet de belles promeses. I ara en reprendre fermament després de quasi un segle de tintineigs la vella tradició oblidada, rics, altrament, de l'experiència d'altri, enyorem aquella perfecció no assolida, maldem per un agençament estètic i civil de la llengua que no sabem encara ben bé en què consistirà, però en bestraiem els refinaments amb pregustació delitosa.

Tot el nostre treball literari d'avui ha de mirar a la producció d'aquells clàssics qui regularment haurien aparegut a començaments de la setzena centúria. Tasca de desbastament i de ductilització la nostra, ha de renunciar a produir, per ara, res de difinitiu en l'aspecte lingüístic. Els clàssics del català no podran aparèixer fins que una generació literària s'haurà afaisonat en els mots llos ètnics. Preparar aqueix gran dia és la nostra feina, no massa gloriosa certament, però molt més feixuga i meritòria que la d'aquells afortunats qui potser no han nascut encara.

En l'elaboració d'aquest magnífic producte que és un nou idioma literari, tres elements han de concórrer, ultra el seny i el bon gust, de la concessió dels quals només Déu és disposador: l'aportació dels materials vius i legítims dels dialectes, l'estudi dels escriptors medievals i el dels clàssics grecs i llatins.

La primera tasca, que tot i ésser la més avençada cal reconèixer encara molt endarrerida, hauria d'ésser principalment comesa a la premsa comarcal. El ferment civilitzador de la ciutadania donaria llavors unitat de to i gràcia de moviments a tants materials avui dispersos i en perill de perdre's.

Les altres dues tasques són ja prometedorament iniciades per les dues col·leccions de la Fundació Bernat Metge *i* Els Nostres Clàssics. *Un observador atent a l'ascens del nostre llenguatge escrit nota ja una puja de to i un augment de gràcia en els nostres escriptors d'ençà que prenen familiaritat amb els grans mestres de l'humanisme universal i del català incontaminat.*

Però som tot just al començ. El reverdiment de construccions

clàssiques i la saturació del gust greco-llatí, únics elements que poden acabar de donar al català modern tota la dignitat de llengua literària, són el terme d'un procés pausat d'assimilació que demana anyades de treball seriós i pacífic.

I encara manca començar allò sense què l'arribada del català a plena saó és gairebé impossible: la generalització dintre les classes cultes del coneixement de les llengües sàvies. Tenim esment d'algun propòsit lloable que potser no fóra discret de revelar.

La nostra publicació que, essent cristiana, no pot mirar sense coral simpatia les llengües clàssiques, instruments de la gran cultura patrística, i la nostra literatura medieval, tota ella amarada d'esperit catòlic, s'incorpora avui amb joia a aquest moviment classicista, inaugurant una secció literària on es donarà culte especial a aquests dos grans corrents ancestrals qui vénen en bona hora a fertilitzar el verger de les nostres belles lletres.

L'Església i el Regionalisme

És aquest un d'aquells temes que difícilment poden tocar-se sense perill i per això no hem gosat a empendre'l sense abans encomanar-nos molt a Déu. Les passions humanes, els partidismes polítics, les preferències patriòtiques i fins una certa vaguetat de significació que tenen aquelles paraules, que com *regionalisme,* més que estats definitius denoten tendències, embullen aquesta qüestió i fan lluitar aferrissadament aquells mateixos, que, ben explicats els termes, es meravellarien de trobar-se d'acord.

L'Església és regionalista ; l'Església és centralista ; l'Església no és ni regionalista ni centralista : totes aquestes proposicions poden ésser veritables, si abans es fixa ben bé el significat amb què s'empren les paraules.

Comencem, doncs, destriant significacions.

Primerament, hem de distingir tres classes de regionalisme, ben entès que no pretenem tancar en aquesta classificació tots els matisos possibles o tal vegada existents :

1.ª Regionalisme que anomenarem *inductiu.* Segons aquest, les regions essent productes naturals de l'evolució dels pobles, no han de rebre artificialment l'existència per un decret de l'Estat.

L'home, diuen aquests regionalistes, primer de tot és home, i com a tal té obligacions i té drets inherents a la seva personalitat individual. A més, necessita la societat, i comença per constituir la família, i aquesta, com és insuficient per a la perfecció social, s'uneix amb altres de similars i forma el municipi, i de la unió de municipis naix la regió i del conjunt de regions, per fi, la nació. Així, doncs, la regió, (com l'individu, com la família, com el municipi, etc.) té una personalitat que és anterior socialment i jurídicament a la de la nació, i annexes a la personalitat regional hi ha drets i deures que no es deriven de la nació, sinó que li són anteriors, els quals l'Estat ve obligat a respectar segons les lleis de la justícia natural. Cert que el mateix ésser incomplet de la regió fa necessari el traspàs a la unitat superior (nació, Estat), de certes funcions socials, no mai però, de totes fins a l'extinció de la personalitat de les regions. L'Estat no ha d'oblidar que, al capdavall,

és originat del conjunt de regions. Dissipades aquestes, mancarien els materials de la construcció nacional.

Aquesta prioritat social i jurídica de les regions sobre la nació és una nota essencial en l'ideari d'aquests regionalistes.

2.ª Regionalisme que anomenarem *deductiu*. L'Estat (organització política de la Nació), prescindint de l'origen de les regions i dels drets que poden derivar-ne i tenint esguard únicament als avantatges de la descentralització, es constitueix en regions més o menys autònomes, a fi de descongestionar-se de l'aqueferament cada dia més feixuc que li pesa sobre. Segons aquest regionalisme, l'existència jurídica de les regions és posterior a la de l'Estat central, del qual es deriva i al qual la seva personalitat està supeditada.

3.ª Regionalisme que podríem anomenar *instintiu afectiu, romàntic*, etc. Sense encaboriar-se en teories sobre l'origen de les regions o sobre llur naturalesa jurídica, aquest regionalisme tendeix per instint d'acomodació, per desig d'eficàcia proselitista, per amor a la bella varietat o de vegades també per aplicar un narcòtic a tendències més profundes, a afavorir les peculiaritats regionals: dialectes, indumentàries, costums, tradicions, folk-lore, etc. Dintre aquesta varietat esfumadissa del regionalisme, és on caben més matitzacions. Qui s'atura més ençà, qui arriba més enllà: tots, però, s'aturen molt abans d'arribar a la fita del regionalisme inductiu.

Notem de passada que nosaltres ni pretenem definir on és el veritable regionalisme, ni formular cap judici de valor sobre cap d'aquests sistemes, ni sobre la tendència regionalista en general. És un afer que a hores d'ara no ens interessa. Ço que ens interessa és si el regionalisme en cadascun dels seus graus, té res a veure amb la doctrina i amb l'organització interna de l'Església. Amb la doctrina, ço és, l'Església Catòlica imposa o condemna, aconsella o desaconsella la constitució regionalista de l'Estat polític en qualsevol dels graus esmentats? Amb l'organització interna, ço és, l'Església està organitzada segons un d'aquells sistemes regionalistes?

* * *

Cal una gran serenitat per escatir aquests problemes. Nosaltres només hi gosarem aconduïts per dos grans doctors que Déu ha concedit a la seva Església en aquests darrers temps: el Papa Lleó XIII i el Bisbe Torras i Bages. El gran Papa tracta aquestes matèries

en les Encícliques *Immortale Dei* i *Libertas,* a més d'altres documents menys importants, i el nostre gran Bisbe en *La Tradició Catalana* i en alguns opuscles la matèria dels quals ofereix alguna intersecció eventual amb aquesta.

Referent a l'organització regionalista de l'Estat, no fóra just de dir que l'Església no diu cap paraula, ni ho fóra de dir que imposa una solució determinada. En tot allò que sigui afer interior de l'Estat polític, sistemes de govern, estructura social, etc., l'Església es manté en una situació respectuosa i tolerant. No canonitza la Monarquia ni la República, l'autonomisme local ni el centralisme, el parlamentarisme ni l'absolutisme. Mentre un sistema polític no vulneri el dret natural, ni els drets que del mateix Déu té rebuts l'Església, ella conviu amb tothom, accepta l'amistat de tots els sistemes i de tots els partits. Pot condemnar escoles o doctrines, però de partit—remarca ja el Dr. Torras en l'auri opuscle *El Clero en la vida social moderna*—no n'ha condemnat, ni és de creure que en condemni mai cap. Regionalistes i centralistes poden viure, doncs, tranquilament dins la més pura ortodòxia.

Ara, una cosa és la doctrina formulada i ensenyada per l'Església, altra cosa és l'ordenament de les coses humanes, àdhuc temporals, que es va congriant tot naturalment en un país informat per l'esperit cristià. «L'ordre polític i social, diu Lleó XIII en l'Encíclica *Immortale Dei,* brolla espontàniament i és una flor de la doctrina de l'Evangeli». Per això l'Església no fa sociologia, ni política, d'una manera explícita i directa, però cenyint-se a la seva missió de predicar i fer arrelar l'Evangeli, exerceix sobre la vida política i social d'un país, una influència molt més fonda i decisiva que les més illustres escoles sociològiques i polítiques. És desnaturalitzar-la pretendre que defensi un estat de coses purament humà, que vinculi la seva ortodòxia a un interès d'Estat, o de classe, o a una reivindicació purament terrena, però seria desnaturalitzar-la més encara pretendre que la seva influència en el món no tingués com resultància tota natural la tendència a un determinat estat social, jurídic i fins econòmic. Amb aquesta prudent suavitat, l'Església salva els individus, no posant cap incompatibilitat entre el dogma i els ideals terrens de ningú, mentre ells no l'hi posin, i dóna ensems al llinatge aquella empenta blana i contínua que el duu a estats més perfectes de justícia social i política.

Resulta ja d'això que l'Església ha d'inhibir-se en la controvèrsia entre els que hem anomenat regionalisme *inductiu* i regionalisme *deductiu.* És una qüestió de doctrina, per bé que amb trans-

cendències pràctiques, sobre la qual el dogma no diu res en cap sentit. Tal filòsof intentarà provar que el regionalisme *deductiu* és una derivació del lliberalisme polític i hi reeixirà més o menys ; tal altre sostindrà que el centralisme és avinent a la doctrina catòlica sobre l'obediència deguda a les autoritats i és possible que tampoc no faci cap mal paper. Però ni el primer demostrarà que el sistema lliberal, en ço que esguarda l'organització purament política de l'Estat (sufragi universal, parlamentarisme, etc.), estigui en contradicció amb el dogma, ni l'altre podrà provar que el dret de la regió a l'autonomia dintre la seva esfera no és *natural*, no és, per tant, anterior al Poder civil i independent de la seva autoritat. Ni el regionalisme inductiu, ni el deductiu, no són, doncs, imposats ni condemnats per l'Església.

El regionalisme que hem anomenat *instintiu* no és cap doctrina, no afirma ni nega res, és simplement una tendència que té indubtablement fonaments racionals, però no en treu un sistema filosòfic ni polític.

No hi ha lloc, doncs, a cap ensenyament doctrinal, sinó a tot tirar, a una simpatia.

Ara, hi ha dues coses indubtables : 1.ª Que l'Església té aquesta simpatia, la qual va creixent a manera que creixen les peculiaritats fisionòmiques d'una regió. 2.ª Que tot i abstenir-se l'Església de tota declaració doctrinal (aquesta controvèrsia versant sobre afers purament terrens), una saturació d'esperit cristià en el governament d'un país ha donat sovint com a resultat espontani una estructura regionalista. Vindran després els polítics, i els juristes, i els filòsofs, i discutiran si aquella estructura és o no és de dret natural, si la regió és o no és anterior a l'Estat, etc., etc. L'Església, sense ficar-se en raons, anirà fent la seva obra amorosívola. No es pot negar, però, que el sol fet que el resultat espontani d'una ordinació cristiana (que sempre és acordada amb el dret natural) sigui sovint un sistema polític o social determinat, és un símptoma no gens menyspreable.

Si el lector vol veure provades aquestes dues afirmacions, que repassi la història de l'Edat Mitjana (resultat *cristià* de la descomposició de l'Imperi Romà en nacions més petites), on trobarà un règim municipalista i regionalista tant a Itàlia, com a Alemanya, com a França i Espanya, i que llegeixi la primera part de *La Tradició Catalana* del Dr. Torras i les Encícliques de Lleó XIII que el Bisbe de Vich en aquell llibre comenta. Allí veurà com la influència civilitzant de l'Església, resultant de la seva obra evangelitza-

dora, transformà aquella societat pagana, muntada a base de l'esclavitud d'homes i pobles, en una societat amorosament plegadissa que respectava tota personalitat individual i collectiva; com el concepte medieval de la *Civitas* (que no és la ciutat actual, sinó la comunitat perfecta, regió o nació), davallant de la Política d'Aristòtil, amava la fecunda espontaneïtat dels esperits peculiars; com aquesta vivificació de tots els membres de la societat humana ajudava a la salut moral i material del conjunt; i podrà sentir la venerable veu de Lleó XIII declarant que «l'Església no reprèn els qui procuren que les *civitates* visquin amb lleis pròpies» (1) que «sempre fou fidelíssima fautora de les llibertats cíviques temperades, de què donen bon testimoni en especial les *civitates* d'Itàlia (ço és, els antics Regnes d'aquella Península), durant el temps en què, sense impedir-ho ningú, es feia sentir a tots els ordres de la societat la saludable influència de l'Església» (2) i fins que «tampoc no condemna l'Església el desig que una nació no serveixi a cap estranger, ni a cap senyor, tota vegada que això pugui fer-se restant salvada la justícia» (3). El deixondit lector notarà també que aquestes expressions falagueres als regionalistes semblen estudiades de manera que no continguin cap imposició de doctrina: l'Església *no reprèn, no condemna...*

* * *

Entrem ara en el punt més delicat del problema, ço és, en la part que té el regionalisme dintre l'organització interna de l'Església. Tractar aquesta qüestió sense tenir compte de les distincions abans fetes i emprant el mot regionalisme en la seva originària vaguetat de sentit, podria donar lloc a confusions lamentables i fins a errors teològics, tots fàcilment esvaïbles amb un simple destriament de sentits.

És evident, en primer lloc, que l'organització de l'Església no respon al sistema que hem anomenat *regionalisme inductiu*. Vol aquest que les regions siguin anteriors a l'Estat i tinguin, per tant, dret a ésser sempre respectades per aquest en llur existència i autonomia pròpia. Doncs en l'Església no és això, certament, el que ocorre. Tal afirmació seria teològicament inacceptable i històricament falsa.

La constitució de l'Església no és el resultat de la unió de vàries

(1) Encíclica *Libertas*.
(2) Ibid.
(3) Encíclica *Libertas*.

esglésies prèviament existents. Quan Jesús fundà l'Església Catòlica, no existia cap església particular. Mancava, doncs, la primera matèria per a una federació. La Història i la Teologia proclamen que la constitució eclesiàstica fou ideada pel diví Fundador com un model únic per a tot el món. La determinació de les varietats eclesiàstiques és posterior a la fundació de l'Església, és fruit de les conveniències vitals i, en darrer terme, de la voluntat de l'Església. Heus ací, doncs, una diferència essencial entre el regionalisme inductiu i l'organització eclesiàstica.

Aquesta diferència en reporta lògicament una altra. Si la regió eclesiàstica (diòcesi, província) no és anterior històricament ni jurídicament a l'Església, la sobirania que pugui tenir ella o el seu príncep (el Bisbe) no pot ésser autòctona ni independent de la del Papa, és a dir, no pot ésser en rigor una sobirania.

Un lleuger anàlisi teològic de l'origen i naturalesa de la jurisdicció episcopal ens demostrarà fins a quin punt i en quin sentit aquesta institució pot ésser admesa com una nota de regionalisme eclesiàstic. Comencem afirmant amb els regionalistes i amb tots els catòlics la institució divina de l'episcopat; més encara; volem admetre-hi, en el fons, una certa analogia amb l'organització regionalista, ço és: la divisió de l'Església feta segons la ment del Fundador, en porcions regides per caps propis i ordinaris. Això importa indiscutiblement una *certa descentralització* en el règim eclesiàstic. Les diferències, però, entre aquesta descentralització episcopal i el regionalisme inductiu són essencials, i veden l'aplicació del qualificatiu «regionalista» a l'Església en virtut de l'episcopat, si no volem jugar amb el sentit de les paraules.

a) En primer lloc, l'autoritat dels bisbes, ben lluny d'ésser autòctona i autònoma, com ho és en la de les regions en el primer sistema regionalista, és en el seu mateix origen, segons opinió dels més caracteritzats teòlegs, una participació de la plenitud de l'autoritat papal, i en qualsevol hipòtesi està sempre supeditada a la del Papa, el qual pot intervenir sempre en els assumptes diocesans, i al qual pot recórrer directament qualsevol fidel cristià i en qualsevol causa. (can. 1.569).

b) Les varietats diocesanes no són determinades i preestablertes a la constitució de l'Església catòlica, són nades de les conveniències eclesiàstiques, i dependents del criteri de la potestat central, la qual pot instituir-ne de noves, suprimir les existents i fer-hi tota classe de modificacions (can. 215). Hi ha res més contrari al concepte de la personalitat regional, tal com la proclamen els regiona-

listes inductius, indestructible, emparada pel mateix dret natural, que aquestes porcions eclesiàstiques que podrien ésser anullades, recreades, dividides, unificades, etc., quan l'Església ho cregués convenient? Cert que el règim episcopalista en general és d'institució divina, i ni el Papa pot suprimir-lo, però això no basta per establir el regionalisme. Caldria que Jesucrist en fundar l'Església, hagués constituït primer vàries diòcesis intangibles, i hagués transmès el règim de cadascuna d'elles a sengles bisbes, els quals federant-se haurien constituït l'Església Catòlica. Però, això, com ja hem remarcat abans, és un doble absurd històric i teològic. Fins en la mateixa institució divina de l'episcopat en general, posen els teòlegs i canonistes la limitació de què ha d'entendre's *ordinàriament i esguardant la generalitat de les esglésies*. (cf. e. gr. Wilmers. *De Christi Ecclesia* n. 177).

I per fi *c*) opinem que no és únicament la varietat de regions, ni nacions, ço que produí en l'Església les distincions diocesanes, sinó que obeeix també a altres raons.

«La distinció d'esglésies, diu St. Bonaventura (1), fou instituïda per tres causes, és a saber: per a major sollicitud dels governants... per a utilitat dels súbdits... per descobrir els enganys dels heretges».

Aquestes tres causes es refonen en la primera, que exposa així el Sant Doctor: «car allò que a cadascú més especialment és encomanat, ho executa amb més diligència, i no espera que un altre prengui cura d'aquells qui a la seva sollicitud són especialment comesos». Aquestes paraules de St. Bonaventura donen una de les raons per la qual Jesucrist instituí en l'Església l'Episcopat, sense haver de cenyir-nos a cap regionalisme polític. I confirma la veritat llur i la nostra opinió el fet innegable que les demarcacions diocesanes no corresponen sempre amb les demarcacions regionals. De vegades un mateix bisbe, a menys que ho privi la prudència, regeix porcions de distinta regionalitat, i molt més sovint encara dins una mateixa regió hi ha pluralitat de diòcesis.

Del que fins ara hem exposat podria algú deduir una semblança entre el regionalisme de l'Església i el que hem qualificat de deductiu. Aquesta semblança hi és fins a cert punt, però no regeix gaire si hom endinsa un xic l'anàlisi. I és natural. Per damunt de totes les coses i institucions humanes està l'Església i tota temptativa de classificar-la en una divisió terrena acabarà sempre en fallida. Ella és una categoria que ha de comprendre tota la humanitat,

(1) Tractat *Quare fratres minores praedicent.*

i per això ha d'ésser sobrehumana. L'Església, com el regionalisme deductiu, estableix ella mateixa *a posteriori* les diòcesis, i els senyala territori i dóna a llurs prínceps atribucions i autoritat, però, al revés d'aquell regionalisme (emparentat d'aprop amb el federalisme pimargallià) té consignada en la Carta de fundació que li donà Jesucrist l'obligació de constituir diòcesis en el seu regiment normal. Jesucrist, preveient les dificultats d'un govern rigorosament unipersonal i la necessitat d'acomodació a les diferències ètniques que presentarà sempre la humanitat, estatuí la base constitucional de repartir la terra en porcions subjectes a diversos caps locals, i nomenà ell mateix els primers bisbes que havien de repartir-se-la, però deixà a l'Església la llibertat de moviments necessària en tota circumstància local i històrica, i en virtut d'aquesta és ella qui delimita aquests petits regnes, qui els crea i els suprimeix, qui senyala —dintre un cert mínimum de dret diví—les atribucions dels bisbes, qui els confereix la jurisdicció, qui els posa i treu, etc. Atemptar a aquesta llibertat de l'Església, en nom d'una raó d'Estat, o d'un particularisme regional o nacional, seria atemptar a la constitució divina de l'Església i, en darrer terme, a aquella flexibilitat divina que és la garantia de la seva catolicitat. Aquesta admirable constitució, sòlida i plegadissa alhora, l'allibera del perill dels cismes nacionals qui emmalalteixen les Esglésies separades i, ensems, de la rigidesa que tenen sempre els bastiments polítics, qui els fa inadaptables a grans extensions de territori. Ni el regionalisme inductiu, ni el deductiu, no són, doncs, propis de l'Església Catòlica.

On podem ésser més generosos a concedir que l'Església és regionalista és en prendre aquesta paraula en el terç sentit, en el d'un regionalisme instintiu, afectiu, pragmàtic, que no assentant cap doctrina, no obliga a res, no imposa cap compromís i deixa sempre l'autoritat suprema en plena llibertat de fer i desfer. En virtut d'aquest regionalisme, que és el predicat de l'Església pel Dr. Torras en la primera part de *La Tradició Catalana,* regionalisme molt més efectiu que els teoritzats pels sistemes polítics dels homes, l'Església respecta i fins estima les diferenciacions locals i, en tot allò que no sigui contrari a la llei natural ni al dogma i moral revelats, «s'identifica—diu el Dr. Torras—amb una comarca sense que aquesta hagi de sacrificar-li cap dels seus elements, sinó romanent aquests emparats per la mateixa religió». Una en la contextura interna que li dóna el seu Esperit vivificador, és vària en la part humana, la qual, en estendre's per totes les terres del món, es plega amoro-

sívolament, com divina aigua fecundadora, a tota l'orografia material i espiritual del planeta. Desconeixedora d'altre oficialisme que el dels elements substancials que va rebre del seu Fundador, estima totes les llengües, lliga amb tots els caràcters, respecta totes les tradicions. Cap element legítimament humà no li és inassimilable.

Així ha pogut dir el Dr. Torras: «Aquesta admirable institució ha realitzat en la terra un regionalisme ecumènic o universal, identificant-se perfectament amb cada país i comarca».

Altrament, aquesta adaptació és humanament parlant, una condició *sine qua non* de la catolicitat. Una institució que vol ésser universal, té al seu davant plantejat l'inevitable dilema de la biologia: o l'adaptació a les variants que la natura ha introduït en la humanitat, o la lluita contínua amb elles, i en últim terme, la mort. I ultra això, no hi ha res certament més oposat al concepte de la gràcia que la destrucció de la natura.

Cal, però, ésser molt prudent quan d'aquesta adaptació es vol deduir un regionalisme sistemàtic de l'Església. El mateix Doctor Torras que defensa molt bé en *La Tradició Catalana* la tesi que l'Església és regionalista, declara bé el seu recte sentir en el paràgraf II de l'opuscle *El Clero en la vida social moderna* posant-lo com una conseqüència de la variabilitat humana de l'Església i fent l'elogi i la defensa d'aquella Lletra de Lleó XIII al Cardenal Guibert de París on es defensa el poder absolut del Papa.

Vegeu encara com defensa el Dr. Torras la unitat essencial de tots els cristians no gens compatible amb un regionalisme sistemàtic: «Un és l'esperit de tots els cristians, és l'Esperit Sant que es difon per totes les generacions qualsevol lloc de la terra que habitin, a qualsevol raça o classe social pertanyin. Sols ço que és diví pot tenir aquesta immensa comprensió, perquè és infinit, i dintre l'infinit hi cap tot llevat del pecat i de la mort.» (*Nuestra Unidad y nuestra Universalidad*).

I és que aquesta adaptació de l'Església a les varietats nacionals, regionals, etc., sols es verifica en una part molt accidental i accessòria de la constitució eclesiàstica. Els vincles essencials de l'Església són a tot arreu uniformes. La mateixa diversitat de llengües, que és la manifestació més viva i més sensible de la diversitat nacional o regional, té un ressò diríem exterior en la constitució eclesiàstica. La llengua litúrgica de l'Església és única per tot el món occidental i les llengües nacionals en són excloses. Cal no oblidar, sobretot, que l'autoritat de l'Església està sumament concentrada (si no voleu dir *centralitzada*) en la persona del Papa, qui

la té, segons frase del Concili Vaticà, *plena i immediata* sobre tots els fidels i sobre totes les Esglésies del món.

Podríem, doncs, afirmar que l'element unificador i l'element diversificador són igualment indispensables en l'Església: aquell és l'Esperit qui vivifica tota la seva contextura social, aquest és la matèria humana per aquell esperit informada; aquell és l'element diví sense el qual l'Església no tindria virtut santificadora, aquest és l'element humà sense el qual la santificació no podria davallar a l'home; aquell respon a l'ànima, sempre igual; aquest, al cos, sempre divers, de l'Església.

Per això a manera que l'Església va creixent en extensió i en intensitat salvadora, aquests dos elements van acusant-se cada jorn més visibles. Les Missions catòliques van donant nou esclat al *do de llengües* perennal del Catolicisme i el van demostrant més capaç d'assimilar-se els temperaments nacionals i racials més diversos, demostració indestructible de la seva sobrehumana transcendència sobre el temps i l'espai. Ensems, però, l'assimilació d'aquests pobles en l'Esperit catòlic, tant com va essent més completa, els va donant més i més el caràcter de l'Església local de Roma, qui no solament ve a ésser *Mater et Caput,* sinó també exemplar de totes les esglésies.

Així veiem com en els nostres dies hi ha una tendència marcadíssima, fomentada pel suprem govern eclesiàstic, a la unificació, no sols en les coses essencials (fe, sagraments, etc.,) que ja són a tot arreu uniformes, sinó també en les altres, en les quals podria cabre alguna diversitat regional, v. g., en la legislació canònica, en la litúrgia, fins en el cant i en la pronunciació del llatí eclesiàstic. En altres temps, efecte potser de la dificultat de comunicació de les Esglésies amb Roma, la disciplina eclesiàstica, la legislació, la litúrgia, exhibiren una gran varietat, però d'unes centúries ençà les litúrgies nacionals, a l'Occident, són reduïdes a meres reminiscències arqueològiques, que es conserven com en museus, en l'àmbit de certes capelles, v. g., la mussaràbica de Toledo, i l'ambrosiana de Milà; la legislació canònica és arribada a un grau altíssim d'unitat, i arreu del món eclesiàstic, s'imposa definitivament la tendència unificadora sota el tipus romà.

Gelosa de tots dos elements és l'Església. Consagrada al bé dels homes, és un compost humà, ço és, constant d'ànima i cos. Un atac al seu cos, ço és, la imposició als seus sistemes de proselitisme de la rigidesa dels Estats, el lligament de la seva flexibilitat local, tendiria a fer-li perdre la catolicitat, a confondre-la amb una

nació determinada, a convertir-la en *instrumentum regni* d'una tirania estreta de fronteres i curta de dies. Un atac a la seva ànima, ço és, una negació dogmàtica, una desviació moral, una aberració en matèria de sagraments, una resistència a acceptar el model de l'església local romana en nom d'interessos particularistes, tendiria a enervar la seva virtualitat divina. Els qui en la litúrgia, en el cant gregorià, en la pronunciació del llatí es resisteixen a seguir el corrent universal d'assimilació a Roma, corrent iniciat i amplament beneït, quan no imposat, pels mateixos Papes, infligeixen al nervi de la disciplina eclesiàstica un atac semblant, per bé que de lluny, a l'esqueixada dels cismàtics.

* * *

Com a síntesi de les idees exposades en aquest estudi, podem remarcar com és difícil, per no dir impossible, d'aplicar a les coses sobrehumanes les classificacions humanes. La naturalesa de l'Església, d'un ordre tan superior a les diferències terrenes que pot compendre-les totes, sobreïx de totes les tanques i pateix en tota temptativa d'amonjoiament. El dia—si això fos possible—que una regió, nació o Estat arribés a monopolitzar-la i imposés el seu estil nacional al proselitisme eclesiàstic, l'Església deixaria d'ésser catòlica.

Per tal de poder-ho ésser, ha de tenir un esperit prou folgat per gomboldar tothom, pobles, nacions, races, llengües, sense cap exclusió. Per això respecta tot el que no sigui injust, no es fica en l'organització interior dels Estats, no té cap preferència política, deixa les coses humanes a les disputes dels homes.

Si de la seva acció en el món es deriva un estat polític o social, és una resultància purament extrínseca, manta vegada influïda en més o menys per les condicions ambients en què ha treballat, però que mai ella no imposa com un dogma a l'organització d'altri. L'Estat podrà ésser regionalista inductiu o deductiu, podrà ésser descentralitzador o centralista, sense que mai hagi de sentir cap reny de l'Església.

Per a la seva vida interior, té una constitució rebuda de Jesucrist, ferma i flexible alhora, la qual transcendeix totes les formes humanes. Sempre amant de la naturalesa i sempre defensora de l'ordre humà, vindicadora de la llibertat i fautora de l'autoritat, segons per on es miri semblarà regionalista, segons per on, centralista.

En l'aspecte intern, dogma, moral, sagraments, dret comú, és enèrgicament centralista. En l'aspecte extern, en allò que podríem dir-ne empelt del seu esperit en l'ànima dels pobles i estil de la predicació, ensenyament, santificació d'habituds populars, és, servada sempre la unitat d'esperit, generosament regionalista. Però d'aquest regionalisme purament exotèric, no en fa cap doctrina : és un simple instint d'acomodació i eficàcia, subordinat sempre i disposat a sacrificar-se a la forta unitat d'esperit que ha d'informar tots els cristians del món.

Aquesta aparent paradoxa té una explicació molt simple. Les obres humanes, com són els Estats polítics, per ésser forts han de menester una rigidesa ; són bastiments de ferro : aguanten ferm, però no es dobleguen, no s'emmotllen, no es pleguen a les ondulacions de la vida ; els éssers vivents, en canvi, obres de Déu, poden conciliar la fortitud amb la flexibilitat, llur resistència no és rígida, llurs membres robustos s'acomoden a l'ambient, es belluguen amb gràcia, i encara amb escreix de la fortitud de llur contextura. Es per això que l'Església, vivent immortal, pot plegar-se a totes les varietats del món essent sempre la mateixa, pot moure's amb el gest graciós de la vida sempre vària, sense cap minva de la seva interior robustesa. Els Estats polítics han d'anar amb compte a moure's, a expandir-se, a escarnir els moviments de la vida ; una petita alteració de llur equilibri mecànic els pot esfondrar. Un animal viu, per enorme que sigui, pot bellugar-se amb gràcia ; un edifici, per petit que sigui, no pot fer, sense greu perill, el més petit moviment. Heus ací per què l'Església, a diferència de l'Estat, pot ésser ensems regionalista i centralista.

No volem acabar sense fer una afirmació, que després del que hem dit, no serà gens arriscada : nosaltres, catòlics d'aquesta Catalunya tan fortament amarada d'esperit romà, sentim una atracció cada dia més forta envers el tipus local de l'Església de Roma i, segurs com som de la nostra immortalitat ètnica i del respecte que mereix en les altures, tenim més afecció a l'element centralista que al regionalista de l'Església.

M. C.

Bonifaci VIII, l'any Jubilar i Catalunya

El procés de l'alta Edat Mitjana. — L'eclosió del segle XIII. —Descens pontificial. — La gran figura de Bonifaci VIII. — Dificultats del seu Pontificat. — Institució del Jubileu. — L'allau de pelegrins. — Presència del Dant a la pelegrinació jubilar. — La Catalanitat de Bonifaci VIII. — El Pontífex guarit per un català. — L'atropell sacrileg d'Anagni i mort de Bonifaci VIII. — Un judici de Déu. La memòria del Papa salvada per dos cavallers catalans.

Durant els segles de l'Edat Mitjana l'eterna lluita entre l'esperit i la matèria, l'ideal i el profit, el dret i la força va circumscriure's en l'acció de l'Església contra les forces obscures i obstinades que es congriaven en la confusió de la ignorància i la concupiscència.

Com un duel en la fosca es descabdellà la batalla de l'esperit del temps i l'esperit immortal, i algun moment semblà que la victòria es decidia per la contingència, ja que l'Església es resentí del contacte i barreja — contacte de lluitadors; barreja d'enemics—, de les coses que havia de reduir i dominar.

El que, primer, foren el cessarisme i l'estatolatria de Roma, foren, després, la barbàrie i el desfrenament personal de per tot arreu, que cristallitzaren en el feudalisme anàrquic i opressor, egoista i insaciable. Nosaltres, sortosos de viure en temps d'esplendor de les idees, de llibertat i justícia, no podem formar-nos una noció clara de l'entronització de la força bruta en l'alta Edat Mitjana. No més llegint les *Cançons de gesta* o evocant alguns passatges d'oblidats cronicons, sentim un ressò d'espasa i cuirassa que gela nostra sang i ens fa compadir els qui, llavors, vivien subjectes.

L'Església dèbil, oprimida, es redreçà poc a poc i cercà les armes que li convenien en sa lluita contra el monstre de mil caps que feia sentir damunt de tothom la poixança de son peu calçat de ferro.

Al castell roquer, enfilat en l'altura com una amenaça impia,

l'Església hi oposa l'humil temple romànic que, en ses línies barroeres i en sos materials de fortuna, serva la unitat del sentiment i la recordança de Roma i de les basíliques cristianitzades; pobre mur de pedra mal escairada que havia d'arredossar les cabanes de tàpia reduïdes a l'ombra, insegur sostre de fusta o llamborda que havia d'eixoplugar el plebeu desheretat, per a formar, tots junts, la parròquia, l'ésser moral que esdevindria més fort que el senyor feudal omnipotent i que floriria esponerós quan ja del castell inexpugnable no en quedaria pedra en peu.

A l'impuls de guerra contínua que obsessionava l'emperador mai aquietat, famolenc de reialmes i de tributs, així com el soldat ambiciós, segur de portar a la punta de sa llança el títol senyorial de les terres més delicioses i riques, l'Església hi oposava la idea de pau, amor a la justícia, respecte al dèbil, protecció al dissortat, renunciament a l'ambició i pau amb si mateix i amb els altres.

A la incúria de la ignorància i a la brutalitat del saqueig, hi oposà les escoles catedralícies i els escriptoris monacals: llànties votives en les quals la llumeneta de la instrucció rudimentària era alimentada amb fervor místic i sacrificis heroics: nius tebions i arreconats en què les romanalles de les cultures grega i romana eren conservades pietosament i copiades amb amor capaç d'enfervorir la mà per a illuminar aquelles miniatures que són com pregàries iniciadores als misteris de la ciència que anuncien i acompanyen.

En aquesta lluita de l'Església per la cultura, dirigida principalment per l'Orde Benedictina, Catalunya hi té un paper preponderant. L'escriptori de Ripoll — el que escriu les fulles dels còdexs i el que escriu les pedres de la portalada — i l'escola catedralícia de Vich són un port segur i un farell brillant que projecten llur eficàcia per tot el món, mitjançant son deixeble el monjo Gerbert, més tard papa Silvestre II, convertit en campió de la cultura al temps més crític de l'alta Edat Mitjana.

Davant el pes feixuc de l'obsessió del temps i la força del costum, l'Església ataca de gairell i sotscava la massa opressora. Com diu un modern historiador francès (1) «féu guerra a la guerra, a les incessants i crudels guerres feudals».

Fulminà anatemes i organitzà lligues — talment com els senyors feudals — per a suggerir el *pacte de la pau* i imposar el *juramment de la pau*: El feudal tumultuós qui, tal vegada per ran-

(1) Jules Bouniol. «Histoire Universelle illustrée des Pays et des Peuples», dirigida per Eduard Petit i publicada per A. Quillet, en 1913. Volum segon, pàgina 293.

cúnia a un rei prepotent, cedia a les suggestions de l'Església, més illustrada, i jurava, tal volta sense capir gaire bé la transcendència de la proposta: «No invadiré les esglésies... no atacaré els clergues i els monjos... no capturaré els pagesos i marxants i no els obligaré al rescat, no els fuetejaré per a robar-los llurs queviures, no destruiré les cases ni les vinyes etc...» aquest qui jurava ja mai més deixaria de sentir la influència de l'Església i, si mai, cometia perjuri, sentiria el remordiment i tindria por als càstigs de l'infern etern reservats per als cavallers dolents que no tingueren la valentia de combatre fins a vèncer la temptació.

Per aquesta insinuant i pacient influenciació de l'Església, els plebeus hi recorrien esperançats i s'hi adherien fervents, tal com en els primers segles del Cristianisme els esclaus i plebeus de Roma acceptaven, primer que ningú, la religió que els proclamava iguals davant de Déu als patricis que els esplotaven i fins iguals a l'Emperador que els oprimia. Els crits de *Pau*! *Pau*! que els plebeus donaven en el temple i la resistència dels senyors a les idees humanitàries, mogueren els Concilis a formar les *milícies de pau* per a resistir als aristòcrates i imposar la *treva de Déu,* mirant de reduir, al menys, els dies hàbils per al combat i ferir l'obsessió de la guerra, amb el repòs durant algunes festes assenyalades.

Simultàniament recollia les «romanalles» vives del dret romà, recopilava els costums i estatuïa tribunals per a sos clergues i súbdits, procurant eixamplar tot el possible l'esfera de sa jurisdicció. Com és natural, els plebeus preferien aquest tribunal més illustrat, més humà i més just que el del senyor que gairebé sempre es sentia jutge i part i mirava cobejosament els béns del súbdit que la condemna li posaria a les mans, i els jueus hi posaven certa confiança, sabent que sos germans de Roma, subjectes més directament i immediata al Pontífex del Catolicisme, eren els únics que fruïen de repòs i tenien garantida una relativa llibertat.

L'eclosió del segle XIII

Amb diverses incidències de la lluita hom arribà al segle XIII. Com un foc combatut i dificultat per la humitat i duresa de la fusta que el forma, esclata sovint, quan ha reduït la resistència dels elements, en flamarada que és llum que illumina i calor que conforta, l'Església florí, mirificament i esponerosa durant aquela centúria que fou per a ella un veritable segle d'or.

La clerecia s'exalta en un pur desig de cultura i organitza les

Universitats, coordinant i enriquint els estudis que alguns homes donaven isoladament o bé les funda en sec com en un miracle d'amor a la ciència. París, Bolònia, Montpeller, Oxford i Cambridge esdevenen punts de romiatge per als assedegats de tot el món, alguns dels quals hi romanen per a distribuir, centuplicada l'aigua beguda.

L'organització substancial d'aquestes Universitats és tan perfecta, especialment la fundació de collegis per a distribució i sosteniment dels alumnes, que avui encara les Universitats angleses la conserven amb profit i les altres veuen la conveniència de tornar a fundar-les.

Simultàniament, les ordes religioses prenen una volada extraordinària. La de Sant Benet, que s'havia vist gairebé sola ajudant al papa Gregori VII a realitzar la transcendental reforma de l'Església, ara es veu secundada per moltes d'altres. La del Cistell cull els fruits abundants de la sembrada mística de Sant Bernat i després d'informar la dels Templers que posen la Cristiandat a cobert de les escomeses dels musulmans, arriba, durant el segle XIII, a tenir 1,500 abadies d'ambdós sexes esteses per tota Europa.

Sant Francesc d'Assís dóna sa regla i el món contempla atònit la vida d'aquest serafí «el més sant dels homes i el més humà dels sants», i s'enriqueix amb l'orde que, malgrat cercar només la penitència, la caritat i la devoció, produeix savis com Sant Bonaventura, Scotus, i Roger Bacon. Simultàniament Sant Domènec de Guzman funda sa «congregació d'intellectuals» (1) i de seguida homes com Albert el Gran, Sant Tomàs d'Aquino i el nostre Sant Ramon de Penyafort brillen com estels vivíssims.

Formant una cavalcada nombrosa i ordenada, s'agombolen entorn del Papat, figures i més figures eminents que li fan una espiritual cort d'honor, des de totes les terres de la Cristiandat, ii porten els fruits riquíssims de sos estudis i conquestes, i li demanen per tot premi una benedicció i una aprovació.

La nostra terra és de les que més honoren el Papat i el Catolicisme. L'alt rei En Jaume, educat per aquell trobador que finí monjo de Poblet (2), fou tota sa vida un croat. A la vora d'ell es mouen figures com els fundadors de l'Orde de la

(1) Luchaire. «Histoire de France», de Lavisse.

(2) Guillem de Cervera, senyor de Juneda, canceller i marmessor de Jaume I, és una figura interessantíssima de la nostra Història. La seva influència en la formació de D. Jaume i en el relligament de la dinastia catalana i el monestir de Poblet són camps fecunds que, ben estudiats, explicarien molts aspectes de la Història de la Catalunya d'aquell temps.

Mercè que havia d'influir extraordinàriament en la propaganda de la religió, de la cultura i del comerç donant coratge a tothom per anar pel món, amb l'assegurança que seria rescatat si queia captiu. Especialment Sant Ramon de Penyafort, ultra els seus papers de fundador de la gran Orde catalana i de confessor del gran rei, apar amb un relleu extraordinari com a penitencier del papa Gregori IX, i compilador del Dret Canònic.

De la mateixa manera que les Universitats i les Ordes monàstiques, durant el segle XIII, l'Art s'eixampla en una de ses fases més característiques. Una ventada mística havia succeït als ímpetus sovint malaguanyats de les croades i els pobles veien arribar a la crida d'un rei o d'un bisbe una mena de frares laics que eren escultors, picapedrers, fusters, pintors i orfebres capitanejats pel «mestre de l'obra», que era tan humil i desinteressat com ells i es posaven a bastir una catedral que després els segles no es cansarien d'admirar, amb la mateixa senzillesa que els frares conventuals es dirigien al chor per resar les hores o dir la missa (1).

La catedral és un acte de fe, i una pregària de pedra que ofereix son simbolisme en sa distribució i decoració per ajudar els humils i els savis a capir els misteris de la religió (2). Així resultava una obra d'art molt més gran i bella del que humanament podia esperar-se dels homes i mitjans aplegats en la construcció.

D'aquesta faisó van obrint-se totalment o en sa major part les grans flors místiques del segle XIII i, conjuntament, com illuminades per un reflex les edificacions civil i militar es fan més artístiques.

A França apareixen les catedrals de París, Reims, Chartres, Bourges, Amiens, Dijon, Tours, Ruan, Albi, l'abadia de Cluny projecta pel món l'escola borgonyona i són construïts, l'Hospital de Tonnerre, el castell de Coucy, les muralles de Carcasona, els ponts de Limoges, Najac Cahors, Champagnac, la Rocque, etc.

A Anglaterra apareixen les catedrals de Salisbury, Cantorbery, les abadies de Westminster i Fountains i molts dels grans castells que avui admirem.

(1) Actualment s'ha donat un cas d'aquests a la tradicionalista Anglaterra, on els monjos benedictins de Buckfast han construït una gran catedral dins un pur estil romànic per a sa abadia, sense utilitzar a ningú estrany al seu convent, i dedicant-hi només els monjos les hores substretes a l'oració i l'estudi.

(2) Potser el darrer cas d'aquest estudi i distribució simbòlica és el de la nostra *Sagrada Família*. Entre les impressions més fortes i les ensenyances més fecundes de ma vida tinc les que vaig rebre d'En Gaudí, el gran teòleg de la pedra, el dia que l'actual prelat de Barcelona féu a la Catedral naixent sa primera visita que el pur artista aprofità per a pledejar la sort de son temple i fer una explicació tan calurosa i eloqüent que un dels que tenia al costat li féu notar, responent En Gaudí: «Es que tinc davant el pare».

A Alemanya l'estil romànic floreix profusament i es perfilen catedrals gòtiques com la meravella de Colònia.

Als Països baixos pugen San Nicolau de Gand, la catedral i Sant Salvador de Bruges, Sant Martí d'Yprés, la catedral d'Utrechf, el «*beffroi*» de Tournoi, l'hospital i el castell de Gand i les *Halles d'Yprés*.

A Espanya, floreixen mirífiques les catedrals de Burgos, León, Toledo, la Cartoixa de Miraflores.

A Itàlia els monjos del Cistell formen un planter d'artistes a les abadies de Fossanova, Chiaravalle i Sant Galgano, Siena veu alçar-se sa catedral i els palaus de Viterbo del Municipi i dels Tolomei, i, ça i llà apareixen les esglésies d'Assís, Pisa, Venècia, Verona, la catedral de Ferrara, les fonts de Perugia i Viterbo, els castells de Frederic II de Sicília, el meravellós pont de Verona l'escultura lombarda en contacte amb la francesa, pren amplitud de formes, i són començades, les catedrals d'Orvieto i Santa Maria dei Fiori i Santa Croce de Florència. Simultàniament Nicolau de Pisa talla, com un diamant, sa trona del Baptisteri de Pisa i produeix una revolució fecundíssima en la història de l'escultura. En canvi, a Roma, com si l'art volgués protestar de l'actitud d'alguns pontífexs, durant el segle XIII es mostra especialment mediocre.

A Catalunya l'art troba un ambient molt ben disposat en l'eclosió de puixança i el floriment de cultura que presideixen uns homes tan extraordinaris com Jaume I el Conqueridor, Pere II el Gran, rodejats d'una cort de teòlegs, humanistes i artistes.

La catedral de Lleyda, de l'altura en què l'encimbellen, com per fer-la més pura i més formosa, presideix l'evolució de l'art i si amb sa porta romànica admirarà a tothom, amb sa feliç transició cap a la florida ogival mostrarà la ciència dels seus *mestres de l'obra* i l'habilitat dels seus escultors. Conjuntament la catedral de Tarragona i els monestirs de Poblet, Santes Creus, preparen el temps en què, abans de finir el segle, serà començada la catedral de Barcelona, la bella plasmació d'un moment líric de la raça que no és ultrapassada per cap més en puresa i unitat.

Una amplificació semblant prenen les fundacions d'hospitals per a pelegrins i malalts que tant havien de facilitar les pelegrinacions i, per tant, l'airejament i les relacions dels pobles ; les literatures naixents — algunes com la catalana arribada a les perfeccions de la Crònica del Rei Jaume, com si hagués ajuntat a son impuls racial l'herència madura i rica dels trobadors de Provença disper-

sats per la batalla de Muret — l'organització dels gremis, reguladora de les riqueses i necessitats socials, etc., etc.

A l'empar de l'Església, resistidora de l'abús feudal i aprofitant la bonomia i l'interès d'alguns reis, neix i s'organitza la vida municipal.

Les reunions del tercer estat, porugues i infructuoses al mig de les placetes o als quatre cantons de dos carrers, s'arredossen al porxo d'una església, com a Santa Catarina de Barcelona, al claustre d'una catedral o bé a l'arengario, com en alguna ciutat republicana d'Itàlia.

Cap a l'acabament del segle el món s'assabenta de països meravellosos i de gents desconegudes. Marco Polo publicà son «Llibre de les Meravelles» i, entre la gent illustrada es produí l'airejament propi del capteniment d'una gran novetat.

Dintre del règim i litúrgia de l'Església s'esdevingueren fets que havien de facilitar molt l'adhesió del poble a l'Església, provocant les processons i motivant grans produccions artístiques i literàries. Un d'ells fou l'institució de la Festa del Corpus, començada a celebrar a Lieja l'any 1247, i que Urbà IV instituí canònicament.

El Pontificat heretà i reuní totes les energies del segle XIII, i es trobà dins un ambient molt propici a son enfortiment i sa eclosió.

El segle començà amb el pontificat d'Inocenci III que marca una de les etapes més apoteòsiques del Papat. Restaurà la monarquia pontifícia i aconseguí estendre son domini d'una faisó o d'una altra per tota la Itàlia; reuní el IV Concili de Letran amb assistència de 453 bisbes, més de 2,000 sacerdots, tan adherits al Pontífex que en tres dies aproben 70 decrets redactats per la *curia* pontifícia, la qual havia estat organitzada i convertida en un eficaç instrument de direcció efectiva de tota l'Església, organitza la IV Croada i estableix el pla per a una altra

Els prelats esdevenen més romans i faran llur visita *ad limina apostolorum,* cercant una confirmació de son prestigi i una llum romana per a son tron que ha esdevingut *càtedra.* A major felicitat, el poder temporal es va arrodonint tant bé que Honori III regnà de Bolònia a Terracina i d'Ancona a Civitavechia.

Descens pontifical

Malauradament, els successors d'Inocenci III no foren tan alts de talla i hagueren d'heure-se-les amb un enemic fort i hàbil com Frederic II, l'estrany emperador mig musulmà encastellat a Sicília, com si estigués escarmentat amb el record d'Enric IV i cregués que el camí de Canosa, amb aigua de per mig era més llunyà. El Pontificat visqué dies molt durs per la política de Frederic II, però a la llarga triomfà i pogué estar tranquil per aquest cantó, quan Frederic II morí en 1250.

Per diverses causes, no hi hagué tranquillitat a Roma i els papes sovintejaren els sojorns a Viterbo. Alexandre IV en 1257 s'establí en aquesta ciutat, començant la construcció del palau i restant-hi 4 anys.

Llest el palau en 1266 l'habità Climent IV, que hi morí en 1268. Els cardenals, tan dividits i obligats de llurs deures estaven que, restaren 16 mesos sense avenir-se per a nomenar successor, el qual segons la disposició d'Alexandre III havia de tenir els dos terços dels vots.

Llavors els viterbesos els tancaren al palau, advertint-los que no els obririen fins que es posessin d'acord i veient que trigaven, a elegir Pontífex, tragueren la teulada perquè sentissin més la calor del mes de juny; però hagueren de cedir sots l'advertència d'excomunió amb que els cardenals els amenaçaren.

Finalment al setembre de 1271, després de 34 mesos de interregne, fou elegit Gregori X.

El Cònclave de 1276 celebrat també a Viterbo per a l'elecció de Joan XXI tampoc fou gaire edificant. Mort aquest papa el 17 de maig de 1277, a conseqüència de les ferides rebudes 6 dies abans per l'enfonsament de la part del palau on es trobava, fou elegit Nicolau III, el qual no tingué força ni temps per a dominar la situació, puix regnà pocs anys, com gairebé tots els papes d'aquell segle, els quals Déu omplí de facilitats però negà llarga vida al soli.

Durant el *cònclave* de 1280, celebrat també a Viterbo, aprés la la mort de Nicolau III es produí un incident molt greu que influí en la situació del pontificat, cada dia empitjorada. El poble induït pels agents de Carles d'Anjou, rei de Sicília i germà del rei de França Felip l'Ardit, entrà a la sala i en tragué violentament els cardenals Giordano i Matteo, que no eren partidaris d'obrar segons els interessos del rei francès de Nàpols.

Elegit, així, ben fàcilment el cardenal francès Simó de Brionne, amb el nom de Martí IV, ja li fou fàcil a Carles d'Anjou aprofitar el papa contra el rei d'Aragó Pere II el Gran, hereu dels drets a Sicília de la dinastia Hohenstaufen.

Les lluites contra la dinastia catalana foren fatals per als Pontífexs, perquè llavors Catalunya es trobava en el moment feliç de la seva eclosió, mentre que el pontificat era segons el Dant escrivia d'Itàlia : «nave senza nochiero in gran tempesta».

Després de Martí IV i sos tres immediats successors, pujà al soli pontifici Bonifaci VIII.

La gran figura de Bonifaci VIII

La figura i accions del papa Bonifaci VIII sempre seran molt difícils de compendre i judicar amb mesura. Potser el podríem qualificar de víctima més illustre del que diríem avui *tenir mala premsa.*

Apart l'haver suscitat tots els odis dels francesos amb sa política hostilitzant i eficacíssima, va tenir la desgràcia, sense voler-ho i fins sense adonar-se'n, de no afavorir les mires patriòtiques i els interessos de partit de l'home que ha condemnat sos enemics, reals o suposats, amb més rancúnia, més concisió i més eloqüència : Dant.

El gran poeta ha condemnat al blasme de les generacions futures Bonifaci VIII, marcant sa memòria amb maledicció més duradora que un rètol de bronze : *œra perennius.*

Amb aquella ràbia i aquella força que en les guerres intestines de les repúbliques italianes posaven els *fuorusciti,* els bannits, en l'atac i saqueig de la ciutat nadiua, quan amb els soldats d'alguna altra la prenien, Dant fa del seu vers llança que fereix, espasa que decapita, magall que esfondra, i teia que cala foc.

Dant tenia una concepció ultragibelina del govern d'Itàlia i de tota la terra. L'esplendor de l'imperi enlluernava sos ulls d'aristòcrata, calentava son cor de florentí, desterrat i perseguit pel partit guelf triomfant a Florència i movia sa mà agraïda per l'hospitalitat i honors trobats a Verona, en la cort dels Scalígers.

Aquests sentiments el duien a censurar fins la generositat de l'emperador protector dels cristians perquè havia donat Roma al Pontífex, retirant-se a Constantinoble.

> Ahi Constantin, di quanto mal fu matre
> Non la tua conversion, ma quella dote
> Che da te prese il primo ricco patre!

Hauria volgut l'imperi establert a Roma, dominant el món, tal l'espasa i trametent arreu sa legislació i son esperit com a corolari com en els segles llunyans, amb mà dura encunyada pel pom de de la seva forca. A dins l'Imperi, esdevingut element eficaç, al costat de l'Emperador com una emperadriu la càtedra de Sant Pere, ocupada per homes pacífics, humils, suaus... antitètics al seu temps.

Els Pontífexs, homes educats per homes i servits per homes, eren ben distints de com els somniava Dant, com els emperadors i els qui el servien i ajudaven eren ben distints de com els veia amb sos ulls d'home, compensat i agraït. Entre aquests Pontífexs despuntava i es feia sentir Bonifaci VIII amb la violència i la força que posava en practicar una política antitètica a la que Dant hauria desitjat veurer seguir al Papat.

D'aquí la seva indignació contra els Pontífexs d'accentuat güelfisme i especialment contra aquest que probablement hauria vist d'aprop entre els esplendors de l'Any Sant.

Si del Pontificat, possessor del poder temporal havia dit:

> la Chiesa di Roma
> Cade nel fango, e sè brutta e la soma...

compteu el que havia de dir de Bonifaci VIII, que havia esdevingut el tipus del papa, adversari de l'Imperi, precisament perquè reivindicava el dret absolut del Pontífex.

Nosaltres els catalans en sabem alguna cosa de la duresa amb que el Dant flagellava els qui no servien prou la causa que ell estimava. Així com feu elogis més que lapidaris del nostre rei Pere II el Gran, perquè com a parent i hereu dels Hohenstaufen, a Sicília podia ésser l'home indicat per a una acció afeblidora del poder polític del Papat i enaltidora dels interessos gibelins, també quan el defraudàrem en son interès, ens marcà al foc amb son vers immortal. (1)

Benedeto Caetani havia nascut l'any 1235 a Anagni, de la qual tenia el senyoriu la seva família originària de Catalunya i establerta primer a Gaeta.

Creat cardenal després d'haver estat notari pontifici, prengué part en l'elecció de Celestí V el 24 d'agost de 1294. L'església estava tan somoguda que els cardenals tingueren la pensada d'anar a

(1) Admeto aquesta explicació de l'actitud del Dant amb Catalunya i els nostres reis que suggerí Frederic Rahola en son afortunat article: «Comentari a un vers famós del Dant».

cercar l'ermità Pietro da Morrone, que vivia retirat a una muntanya dels Abrusos, i encarregar-li la direcció de l'Església. El caràcter dèbil del nou papa l'induí a cercar fortalesa en el cardenal Caetani, home resolut i enèrgic que li aprobà sa idea d'entornar-se'n a la vida eremítica a la seva estimada soledat.

El 13 de desembre, a Nàpols, on la seva feblesa i humilitat el convertien en una mena de presoner d'honor del rei Carles d'Anjou, Celestí V renuncià la tiara i el 23 del mateix desembre fou elegit el cardenal Caetani qui prengué el nom de Bonifaci VIII.

Dificultats del Pontificat de Bonifaci VIII

La situació de l'església era lamentable per la desorientació que havia presidit la política dels pontificats anteriors i per la cobejança dels reis, que volien que el papa actués com un capellà de llurs palaus, molt honorificat, molt servit, però fidel als interessos del qui podia influir damunt els cardenals electors. No era gaire millor l'estat de Roma, mercès a les lluites, venjances i depredacions a què es lliuraven els distints bàndols capitanejats per les principals famílies d'aleshores, encastellades en les roques de la Romanya i fortificades a dins mateix de Roma en distints edificis dels temps de l'Imperi.

Els Annibaldi tenien el Coliseu, després d'haver-ne foragitat els Frangipani; els Orsini havien convertit en castell el teatre de Pompeu; els Pierleoni tenien el de Marcellus; els Colonna posseïen el mausoleu d'August i els Caetani, els parents del nou papa, dominaven en la Via Appia des del colosal sepulcre de Cecília Metela, al qual havien apegat les parets gòtiques emmarletades que encara avui li donen un aspecte tan estrany als ulls del qui entra a Roma per aquella via.

Aprofitant aquestes dissensions que eren iguals a la major part de les ciutats d'Itàlia, farcides de torres de defensa com encara avui se'n veuen a Bolònia, Corneto, etc., o bé dominades per palaus feixucs, veritables castells dins les muralles, com són els de Florència, l'emperador d'Alemanya i el rei de França mantenien ses pretensions contràries i coincidents de dominar la Itàlia i convertir el Papat en una vicaria de la seva potestat.

Bonifaci VIII no es feu gaires illusions respecte a la pau que fruiria durant son pontificat. De seguida de sa elecció marxa a Anagni, que ja havia afavorit molt, preparant-se un refugi segur per als moments d'adversitat.

Després marxà a Roma, i el dia 16 de gener de 1295, fou coronat. La solemnitat de la coronació i la pompa amb què anà, després, del Vaticà a Sant Joan de Letran a prendre la possessió ritual d'aquesta basílica, ja indicaven que Bonifaci VIII no seria una joguina dels poderosos, perquè al seu costat marxaven a peu el rei de Sicília Carles II i el seu fill jovenet Carles Martell rei d'Hongria.

Tampoc podia esperar-se tranquilitat, perquè durant la processó esclatà un tumulte i baralla on moriren 40 persones. Però, Bonifaci seguí impertèrrit per la via triomfal, travessant el Forum entre les ruïnes que no miraria indiferent, segons el concepte del papa-emperador que després manifestà.

Arribats a la Basílica, on més tard el Giotto havia de pintar-lo en un fresc on apar amb figura enèrgica i bondadosa, celebrà el ritu de la presa de possessió i dinà al Palau constantinià servit pels reis esmentats.

La primera mostra greu d'hostilitat del rei de França que era Felip el Formós, la rebé Bonifaci VIII l'any 1298. Decidit a castigar els Colonna, promogué una guerra contra aquests senyors poderosíssims en tota la Romanya, que tenien dos cardenals a la família, a la qual guerra donà el mateix caràcter que a una lluita per Terra Santa.

Derrotats els Colonna, i destruït son gran castell de Palestina, un d'ells anomenat Sciarra, fugitiu, caigué en mans d'uns pirates que el portaren a Marsella, on Felip el formós li donà llibertat per fer ostensible sa enemistat amb el Pontífex.

L'antipatia de Felip el Formós contra Bonifaci VIII, venia de lluny. El rei de França tenia una ambició infinita. Com si les dificultats en què es trobava i les dissorts i humiliacions que havien sofert ell i el seu pare al coll de Panissars, quan vulgueren invadir Catalunya, li despertessin totes les concupiscències, aspirava a convertir son regne en una monarquia poderosa que exercís una forta hegemonia a tota Europa. Per això necessitava mitjans que no més podia treure dels béns eclesiàstics, especialment, dels agombolats a les mans dels Templers.

Mort Pere II de Catalunya, li semblava que cap dels reis havia de fer-li ombra. Només Bonifaci VIII, sorgint després d'una sèrie de papes humils i mediocres, projectava una figura gegantina, en la qual s'ajuntava l'ebullició de la sang catalana, llavors en eclosió imperial i dreturera, a la ciència jurídica, l'experiència diplomàtica i l'autoritat pontifícia.

El rei de França — prou que ho demostrà després amb ses lluites contra el papa i son procés dels Templers — tenia un esperit subtil, tenebrós, dissimulat, més propi d'un advocat sofista que d'un monarca d'aquells temps.

Sabia que tard o d'hora toparia violentment amb el papa. A l'horitzó europeu no cabien tots dos junts, com no hi havien capigut son pare i el rei d'Aragó. Ell tenia set de domini i el papa volia fer efectiu el dret diví sobre les potestats i reialmes que els teòlegs del temps assignaven al pontífex.

Felip tenia son pla. A l'energia, altivesa i autoritat del papa ell no podia oposar sinó la seva habilitat i manca d'escrúpols. Per això es disposava a aprofitar totes les ocasions per maquinar a l'ombra la xarxa d'interessos i passions que d'una manera o d'una altra ofegués a Bonifaci VIII.

Sabia que la família dels Colonna, violenta de passions i hàbits feudals, nombrosa de membres actius — entre ells dos cardenals — i de clientela, lligada per interessos, odis, ara humiliada, empobrida i dispersa, era un tascó formidable per clavar al cor del pontificat enardit i tornar-lo a la condició que havia tingut en temps de Martí IV.

En 1294 havia carregat damunt de la clerecia impostos ben durs per a fi de treure'n els diners que necessitava per sostenir sa guerra amb Anglaterra, començant les diferències amb Bonifaci VIII, gelós de les prerrogatives dels clergues francesos. La canonització de Lluís IX, avi del rei de França, decretada en 1297, demostrava que Bonifaci VIII era prou transigent i desitjós de pau, malgrat sa altivesa i susceptibilitat.

Les coses s'agreujaren quan el rei, no sols no escoltà al bisbe llenguadocià Soisset, que el papa li trameté com a llegat, sinó que el maltractà i empresonà.

La situació era ben difícil i Bonifaci VIII veié la debilitat del Pontificat amb enemics a fora i a dintre.

No podia girar-se cap al cantó de l'Imperi, perquè prou i massa sabia com es cobrava el favor i la protecció venuts durant segles al Pontificat.

Tampoc era illusionant dirigir-se cap al cantó d'Aragó, perquè no eren pas ben cicatritzades les ferides obertes no feia gaires anys per la lluita entre el Pontificat i Pere II.

Eduard d'Anglaterra es disposava a negar-li jurisdicció damunt d'Escòcia, malgrat ses reclamacions s'ajuntessin a les dels escocesos, en especial a les de Robert, bisbe de Winchelsea, i a carregar

a la clerecia un impost de la tercera part de ses rendes, malgrat la doctrina pontifical de la butlla *Clericis laicos*.

El rei de Dinamarca Enric VIII havia estat excomunicat en l'any 1298 per tal d'obligar-lo a tornar la llibertat a Grond, arquebisbe de Lund i l'entredit del regne havia de durar cinc anys.

Wenceslau II de Bohèmia tenia conflictes greus amb el papa, ja que havia acceptat directament la corona de Polònia, oferta pels representants del país, malgrat les reclamacions del Pontífex, senyor jurídic del regne, així com el seu fill Ladislau seria elegit rei d'Hongria pels nobles, malgrat Bonifaci VIII recomanés i favorís a Robert de Nàpols.

No anaven gaire més bé les coses per al papa a les repúbliques i estats d'Itàlia.

Florència estava més dividida que mai, sots la direcció dels blancs o gibelins. El papa tenia molt poc èxit en ses gestions pacífiques i son llegat el cardenal Mateu d'Aquasparta, en lloc de dirimir les diferències d'aquells amb els negres o güelfs, les havia enceses amb mà desgraciada. Més tard, en fer-hi intervenir a Carles de Valois per consell de Corso Donati, cap del partit güelf, i malgrat les gestions dels ambaixadors de la Senyoria, un dels quals era Dant, féu canviar els papers i entre els perseguits i desterrats hi hagué el poeta implacablement vindicatiu.

Gènova es trobava en un moment curiós de sa història. Malgrat la dissenció general de güelfs i gibelins, localitzada allí en la lluita dels Grimaldis i Fieschis contra Dories i Spinoles i que aviat havia de produir una darrera l'altra cinc guerres civils, la república tenia una gran força i un brillant prestigi que li permetia batre els sarraïns per tot el Mediterrani occidental i fins derrotar a Venècia, als mars d'Orient on tenia lloc la competència comercial de les dues repúbliques.

Enfebrada per aquesta victòria, refusà la intervenció de Bonifaci VIII, desitjós de posar pau entre les dues repúbliques, la collaboració sincera i desinteressada de les quals hauria evitat molts dels fracasos soferts en les Croades recents i ja finides sense remissió per a sempre.

Sicília recusava el pacte convingut entre Jaume II d'Aragó i Carles II de Nàpols en virtut del qual, amb aprovació del papa, el primer renunciava a favor del francès, la corona de Sicília que son pare havia cenyit juntament amb els llorers guanyats en les batalles i en la política, llorers que el poble sicilià no volia deixar marcir

encara que ja no visquessin ni el rei Pere, la reina Constança i l'Almirall Roger de Llúria. (1)

No era pas millor la situació per al Papa a la seva capital. A més de l'inquietud deixada per la guerra contra els Colonna — ja era ben demostrat que els poderosos barons romans, ni quan eren vençuts, excomunicats i empobrits, restaven abatuts i renunciaven a la lluita per a recuperar ses preeminències i profits — suscitaven enemics nous el caràcter del papa, molt superior a l'ambient en què es movia i les dificultats econòmiques derivades de la situació política interna i externa.

Institució del Jubileu

Bonifaci VIII, havia d'adonar-se aviat de la situació. Gran estadista que somniava amb la instauració d'una monarquia universal regida pel Pontífex (2), no veient, precisament perquè actuava com un factor entusiasta, que el temps no era de formació de l'imperi universal, sinó d'aparició de nacionalitats noves i de perfecció i poliment de les que ja vivien delimitades i precises, s'equivocà respecte al paper polític del Papat, però encertà respecte al seu paper religiós.

Per això, en mig de les dificultats de tot gènere que l'estrenyien com volent ofegar-lo, tingué una idea felicíssima que havia d'ésser molt fecunda en la Història de l'Església i que havia d'exteriorit-zar els principals aspectes de la política pontifícia.

Per comptes de recórrer a l'un o bé a l'altre dels reis que llavors es disputaven el manar a Europa, recorregué al poble cristià. Per comptes de suscitar una aliança política, provocà una gran manifestació de solidaritat per part de tot el món cristià.

Demostrà son concepte de la Cristiandat, monarquia que respecte a la part dogmàtica és una autoritat irrecusable que sempre ensenya i ja té tot el desenrotllament científic i espiritual, però família aplegada entorn del Pastor — el fet que aquest sigui electiu

(1) Els sicilians sempre consideraren intrusos als reis de la casa d'Anjou i, al contrari, tingueren als de la casa de Barcelona per senyors naturals, continuadors, pel casament de Pere II amb Donya Constança, de la dinastia legítima. Avui a la paret de l'església de Sant Cataldo de Palerm una làpida moderna perpetua la reunió celebrada allí pel Parlament de Sicília, declarant-se súbdit natural de la dinastia legítima. En proclamar rei a Frederic, germà de Jaume II d'Aragó, seguiren la trajectòria de son sentiment instintiu i dreturer.

(2) Davant de l'ambaixador d'Albert, duc d'Austria reconegut per ell com a rei d'Alemanya, havia exclamat: No puc jo, per ventura, defensar els drets de l'imperi? ¿l'emperador sóc jo! Aquest crit de «Ego sum imperator!» el féu sentir en moltes ocasions solemnes i mai semblá estrany en sa boca d'home extraordinari.

té una transcendència extraordinària per a determinar sempre son caràcter democràtic — que li suggereix sos desigs, sos sentiments, ses esperances, esperant trobar en el Pare la correspondència i la compenetració.

Bonifaci VIII recorregué al remei suprem de totes les crisis. La intensificació del propi ésser, l'accentuació de les característiques de la personalitat.

El Cristianisme catòlic, apostòlic i romà anava a manifestar la comunió d'aquestes notes i la consciència de la solidaritat, de tots i cada un dels components. El Pontificat anava a reunir els fidels, no mitjançant els prínceps ni els capitans del poble, sinó individualment, per espontània presentació de tots i cada un a la sepultura de Sant Pere, cap de l'església militant i al soli del Papa, suprem Jerarca de l'Església i successor de Sant Pere amb tots els drets i potestats.

El Summus Pontífex, papa Bonifaci VIII, Vicari de Jesucrist, cridà tot el món catòlic a la capital del Catolicisme, i prometé a tothom que hi anés, per honorar la tomba de Sant Pere, cap dels apòstols i xifra i compendi personal de la catolicitat del Cristianisme, la remissió de totes les culpes i la indulgència plenària de tots els deutes espirituals.

El dia 22 de febrer, diada de la càtedra de Sant Pere a Roma, Bonifaci VIII pujà a la trona de la vella basílica del Vaticà, santificada per la sepultura de Sant Pere, pronuncià un sermó explicatiu i llegí i promulgà la butlla «Antiquorum habet fida relatio», concedint indulgència plenària a tots els que anessen durant l'any a visitar la basílica de Sant Pere i Sant Pau, i repetissin la visita durant 30 dies els que fossin romans i durant 15 els estrangers.

L'allau de pelegrins

Aleshores, hom veié florir l'espiritualitat del món que vibrà intensament per coses que no eren or ni plata, ni venjances ni ambicions. Un illstre escriptor i arquitecte actual, evocant aquell Any Jubilar (1), a Roma i altres ciutats, de la Romanya, on ha restaurat feliçment molts dels edificis d'aquell temps, recorda la commoció de l'*Any 1000* i la presenta en antítesi colpidora.

Durant l'any 1300, les carrerades rurals s'ompliren de gent obscura que anava cap a les velles vies romanes i allí formava corrues

(1) Antonio Muñoz. «Roma di Dante», 1921. Casa editrice d'Arte. Bestetti et Tumminelli. Milano-Roma.

per a marxar amb els dels altres pobles ruta enllà, cap a Roma, amb l'ànima exaltada i el cor encès.

Les multituds d'aleshores ja sabien el que era marxar a peu descalç i demanant caritat per les rutes abans desertes i ara ressonants de les cançons i les pregàries. Sos pares i avis havien marxat així a les Croades, posant en mans de Déu la vida i l'èxit d'una empresa que no calia conèixer gaire bé perquè els predicadors de la barba blanca i la creu vermella els havien dit: «Déu ho vol».

Ara també ho volia Déu i no anaven a combatre contra ningú, sinó a sostenir-se mútuament, a sentir-se més germans entre si i més fills del Pare que era al cel i del Vicari seu a la terra.

Inconscients del paper importantíssim que jugaven a la Història de l'Església, seguien avant, patint fam i set i calor i fred i totes les inclemències del temps i dels homes. Roma! Roma! cridaven, en travessar alguna vila inconeguda, com invitant als habitants a deixar llurs negocis, ajuntar-se a ells i seguir avant a la bona de Déu.

Què hi fa que arribin a Roma exhaustos i abatuts? Son peu vibra al contacte de la ciutat sagrada i sos ulls s'enlluernen de la claror del cel on giravolten els destins immortals. Què hi fa que, arribats, vegin la Roma del 1300, tota ruïnes i en desordre, amb les pedres augustes que parlen dels temps d'omnipotència i domini caigudes en la pols, enfonsant-se, enfonsant-se fins a escondir-se als ulls dels qui no curaven de sa majestat i de sos records? (1) Els pelegrins nous arribats, corrien cap al Vaticà i allí queien de genolls, davant la façana de la vella basílica de Sant Pere, d'aquell humil temple, que ara només coneixem pel dibuix del Tasselli conservat a l'Arxiu Capitular de la Basílica.

Molts trobaven el pati ja ple i s'agenollaven lluny, esperant que un dia o altre podrien obrir-se pas i arribar fins a l'altar i besar la sepultura del *maggior Piero*.

Els que ara arriben davant de Sant Pere, en entrar a la Plaça emmarcada per la superba columnata del Bernini i centrada per l'obelics del Circ de Neró que els pelegrins de l'any 1300 contemplaren al mateix lloc en què el regà de sang dels màrtirs de la pri-

(1) L'especial composició del terreny de Roma fa que s'esmicoli molt depressa. Durant els segles medievals que els carrers no eren netejats, la pols i la terra arrencada per la pluja als set turons feren molta vía a colgar les pedres caigudes dels monuments antics, les quals jeuen ara sota cinc i sis metres de terra sobrevinguda que forma els carrers. Fa dos anys, del vall profund obert per a construir una claveguera a un carrer pròxim al Panteó vaig veure traure un gran fust de columna que va exigir el muntatge d'una grua de moltes tones.

mera persecució general, no podem imaginar-nos les sensacions dels pelegrins que anaren a guanyar el primer jubileu.

Nosaltres tenim el cervell i el cor saturats de tantes coses tumultuoses i estranyes, que en arribar allí amb rapidesa des de terres llunyanes i després d'haver amuntegat nocions i idees contradictòries, sentim més la impressió de la grandiositat material que no pas la significació íntima de les ensenyances que prodigà.

Ells hi arribaven, sense haver sentit durant tota la pelegrinació, més que una impressió única: la del desig d'arribar i poder cantar com Simeó veient arribada l'hora de contemplar a Jesús, portat al temple:

Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundum verbum tuum in [pace.
Quia viderunt oculi mei salutare tuum.
Quod parasti ante faciem omnium populorum.
Lumen ad revelationem gentium, et gloriam plebis tuae Israel (1).

En efecte, allò fou l'apoteosi de la plebs d'Israel. Els pobles hi eren amb ses representacions autèntiques i meritòries. Per això el cardenal Jacopo Caetano Stefaneschi, autor d'una relació fervent de la commoció del Jubileu, blasma els reis i poderosos que no escoltaren la invitació del Papa i lloa molt el zel dels pobres d'esperit que hi acudiren amb tantes penes i dificultats.

Dant ens ha deixat una expressió plàstica d'aquesta devota actitud dels pobres i ignorants vinguts de les terres bàrbares a contemplar les venerandes relíquies de Roma, que els avivaven la fe amb l'evocació del mateix Crist, la faç del qual era estampada al llenç de la Verònica.

Qual'e colui che forse di Croazia
Viene a veder la Veronica nostra
Che per l'antica fama non si sazia.
Ma dice nel pensier, fin che si mostra:
«Signor mio Gesu Christo, Dio verace,
Or fu sí fatta la sembianza vostra?...»

Els pelegrins havien d'ésser meravellats en contemplar la ciutat de Roma. Ells no hi havien anat més que a guanyar el Jubileu, però satisfeta la seva fe, i tranquila sa consciència amb el

(1) «Ara, Senyor, pots deixar morir en pau al teu servent, segons la teva paraula. Perquè els meus ulls ja han vist la teva dignació, que has estès a la faç de tots els pobles: llum per a la revelació de tothom i glòria per al teu poble Israel.—Evangeli segons Sant Lluc, cap. 2, v. 25 i següents.

compliment del seu desig, els apareixia la Roma de pedra, la ciutat monumental que era el complement de la ciutat espiritual i religiosa. Els vells monuments, encara restaven imponents. Si avui ens corprenen i ens humilien amb llurs delicadeses i llur força, després d'haver estat trossejats i utilitzats per a tants altres edificis i fins per a produir calç i empedrar carrers (1), compteu la impressió que havien de produir en aquells homes ingenus i humils vinguts de totes les contrades d'Europa.

Però ells no hi havien anat per a veure ni les Termes ni el Septizonium, ni els Arcs de triomf, ni el Coliseu, ni tantes altres relíquies de la Roma pagana. Eren cristians fervents i llur anhel se n'anava a les manifestacions litúrgiques imponents i a les basíliques que aleshores eren noves i als mosaics religiosos que aleshores tenien frescs els ors i els negres encisadors, i a les imatges sagrades que aleshores tenien viva tota la ingenuïtat dels segles medievals.

Amb un esforç d'imaginació podem imaginar el sicilià o el grec davant dels mosaics germans dels de les seves illes; el provençal corprés davant els monuments germans dels de Nimes i dels de Viena: l'alemany al peu del campanar de Sant Pere semblant als seus, el francès contemplant la pompa litúrgica, semblant a la de París o de Reims; el català absort davant de les Madones de l'escola bizantina, amb la cara *negra, però formosa,* com la nostra Mare de Déu del Montserrat o resseguint les pintures murals, germanes de les que havien deixat als absis de les esglesioles perdudes en les valls pirinenques.

Avui, nosaltres, quan contemplem aquestes coses, podem mirarles fredament. Podem evocar la Roma antiga, podem estudiar el desenrotllament de la litúrgica, podem discutir si una obra és de Címabue o de Duccio di Boninsegna, com en el cas de l'estupenda Madonna dei Rucellai, que és la joia de Santa Maria la Novella de Florència.

Els pelegrins del 1300 miraven totes les coses amb ull humil, cor contrit i cervell segur. Eren germans i sentien, pensaven exactament com els artistes que aquell segle XIII havien treballat a Roma o que hi treballaven encara: d'aquell Fra Jacopo Toriti, autor dels mosaics absidials de les basíliques de Santa Maria la Major, de Sant Joan de Letran; aquell Filippo Risuti qui, potser el mateix

(1) Recentment, Rodocanachi en sa obra monumental «Les Monuments de Rome après la chute de l'Ampire», París-Hachette, ha seguit el calvari dels monuments de Roma en mans dels picapedrers i calers.

any precisament, treballava el mosaic de la façana de Santa Maria la Major ; aquell Giotto di Bondone que feia sols mesos estava pintant a la Basílica de Sant Pere, cridant l'atenció dels artistes i intelligents amb les espurnes del seu geni joveníssim que havia de transformar la pintura, fent-li pendre el camí ràpid de totes les perfeccions (1). Com devien d'obsessionar-los els mosaics de Fra Jacopo Toriti, que encara avui presideixen les basíliques amb llurs apoteosis de Jesucrist, senyor de la terra i del cel, especialment el de Santa Maria la Major que glorifica, també, la Verge amb la dolcesa i devoció que aleshores florien en esplet. Però la meravella dels pelegrins, el que els donaria la impressió exacta de la significació del Pontificat, i de la vàlua del Jubileu que els concedia el Papa, era aquella estàtua de Sant Pere, feta segons encàrrec de Bonifaci VIII, per Mestre Arnolfo di Cambio, el gran estatuaire que havia heretat la perfecció tècnica de son mestre Nicolao Pisano, i l'havia ajuntada a sa concepció tràgica de la figura representativa.

Si avui, encara, després de la sèrie dels grans escultors que culmina en Miquel Angel, no podem oblidar el Sant Pere d'Arnolfo di Cambio, si avui tots els que entrem a la nova Basílica de Sant Pere anem caminant embadalits per la grandiositat i harmonia del temple màxim de la Cristiandat i ens parem sobtadament com tocats del dit del geni de l'art enfront de l'estàtua de Sant Pere que pontifica al peu de la pilastra, figureu-vos la sensació de grandesa, de força i de dignitat que havia de produir aquesta estàtua sense la patina del temps i sense els senyals que les besades dels fidels de sis segles han posat en son peu.

L'estàtua de Sant Pere d'Arnolfo di Cambio és l'apoteosi de l'autoritat papal i el monument aixecat a la glòria de Bonifaci VIII.

Però ensems que aquestes impressions, rebien la sensació de la inanitat de totes aquestes coses fins de les més altes, perquè s'adonaven de la inanitat d'aquell entorn del qual girava tot : del mateix Papa. La sensació de la inanitat de totes les coses de la vida els la donava aquell mateix Pontífex enèrgic, tonitruant i omnipotent en mig dels fidels i adictes incondicionals vinguts de tot el món, que amenaçava i excomunicava, que enriquia i perdonava, que tenia les claus d'aquella potestat única que provenia de Déu i podia de-

(1) Credete Cimabue nella pintura
Tener lo campo, ed ora Giotto ha il grido,
Si che la fama di colui oscura.
Dant. Purgatori. XI — 94.

posar a emperadors i reis, segons la creència contemporània. Amb tot, era pols i no res. Son sepulcre estava preparat a rebre'l, des de l'any 1295, el mateix any en què fou coronat i allí restava obert com una terrible admonició, damunt de l'altar de son titular Sant Bonifaci, amb l'eloqüència muda que mestre Arnolfo di Cambio posava en sos sepulcres.

MIQUEL CAPDEVILA

(Seguirà)

L'ensenyament religiós dels infants (1)

(Acaba)

Una altra cosa ens ha ensenyat l'experiència. Els petits difícilment aprenen les respostes llargues del Catecisme i si arriben a aprendre-les, poquíssimes vegades en capeixen el sentit: els passa allò del *diuen el que saben, no saben el que diuen.* L'ànima té la seva semblança amb el cos i així com el cos de l'infant reclama aliments simples, també l'ànima dels petits, la tendror de llur intelligència vol que l'ensenyament—i més el de les veritats elevades com són les religioses — li sigui donat com si diguéssim a petites dosis, i en forma lleugera; i els mestres o el catequista, a semblança de ço que fan les mares amb llurs fillets, ha de donar aquelles respostes esmicolades, a trossets, fins de vegades canviant-les, per tal que els alumnes en capeixin tot el sentit. I fent-ho així, aprofitant aquella rica imatgeria dels Catecismes dels concilis Provincials Tarragonins, hem arribat a fer aprendre bé, fins estalviant temps, respostes llargues del Catecisme, que en voler fer aprendre de bell antuvi tal com eren en el llibre, havia costat molt més temps i molt més esforç.

I si aquest procediment és convenientíssim per moltes d'aquelles respostes, ho és sobretot per algunes que en duu el Catecisme. Sens dubte molts dels mestres i catequistes hauran notat un fet que constantment es repeteix sobre determinades preguntes — fins les podríem precisar — que als nois, amb rara unanimitat, costa l'aprendre, i, quan les aprenen, les diuen sense donar-hi sentit, revelació clara que no les entenen. Quan aquest cas s'esdevé, no hem trobat altre procediment millor que aquest que indicàvem per fer-los aprendre aquelles preguntes i donar-los-en una idea clara i precisa.

Altrament, la doctrina cristiana es fonamenta en un conjunt de fets que són part integrant de la revelació divina, bona part d'ells consignats en les Sagrades Escriptures, llibre que amb les degudes garanties voldríem veure en mans de la gent creient. En el nostre Catecisme, hem utilitzat els llibres sagrats, posant-los a les mans de nois que hi han llegit aquells fets històrics de la religió, sobretot

(1) Vegeu el número d'abril de LA PARAULA CRISTIANA.

els que es refereixen més directament a la doctrina, i més que més els textos que fan referència a la vinguda de Jesús, i els Evangelis que ens conten la seva vida, els seus fets, les seves prèdiques i els seus miracles, vida i fets històrics que hem anat relacionant amb les diferents festes amb les quals l'Església els commemora i solemnitza en la seva admirable institució de l'any eclesiàstic (Nadal, Reis, Dijous i Divendres Sants, Pàsqua, Ascensió, etc.), en les cerimònies de la seva Litúrgia (Benedicció dels rams, etc.) i en les pràctiques de pietat i devoció popular (així, entre altres, el Rosari: misteris de goig, naixement i infància de Jesús; de dolor, de la seva passió i mort; de glòria, la seva resurrecció i ascensió; i el Via-Crucis, història detallada d'una part de la seva passió i de la seva mort).

Tot això, però, encara no era prou. El caràcter de voluntària que, per diferents causes que ara no volem retreure, té cada dia més, l'assistència als nostres catecismes, ens exigia fer el seu ensenyament no sols fàcil i lleuger, sinó també atractívol. D'altra banda, el llarg intèrval que va de lliçó a lliçó, que és el d'una festa a l'altra, comporta la facilitat d'oblidar una fórmula abstracta retinguda únicament per la memòria intellectiva. Havíem, doncs, de veure la manera de resoldre aquestes dues dificultats, i ens sembla haver-ho assolit per medi de l'ensenyament gràfic amb material adequat i fins creiem complet.

En primer lloc utilitzàrem l'excellent collecció dels quadres de Catecisme dibuixats amb encertades composicions pels nostres cristianíssims Baixeras, Llimona; a aquests quadros, però, els donàrem un complement.

L'ensenyament religiós no es redueix a l'exposició d'un sistema de doctrina, sinó que tendeix a informar tota una vida segons les veritats de la religió. La Religió és inseparablement doctrina i vida alhora. L'ensenyament, doncs, de la religió no es pot desvincular de la pràctica, s'hi ha de lligar estretament, i aquesta pràctica no és sols una norma de vida sinó també un culte, un conjunt d'actes i cerimònies en les quals honorem Déu i procurem la nostra santificació. Calia, doncs, unir aquell ensenyament amb aquesta pràctica, i així assolir l'altre avantatge de lligar la idea, allò primitiu i abstracte, amb la cosa sensible, amb el fet precís i concret.

Per tal de realitzar-ho, començàrem d'installar l'aula del catecisme en un local convertit en capella, on en miniatura i fet aposta per a l'ensenyament dels infants, hi hagués tot el que hi ha en una església gran, tant respecte al lloc com respecte al menatge del

temple, o siguin, les coses que s'utilitzen per l'Església en l'exercici del culte i fins les que es fan servir en les pràctiques de pietat i devoció privada d'un caràcter general (Via-Crucis). Així, la capella té el seu presbiteri, la seva, en podríem dir, nau per als fidels, la seva trona, el seu petit baptisteri amb les piles baptismals, la seva reduïda sacristia ; hi ha l'altar amb tots els seus adminículs, des de l'ara amb el seu sepulcre obert a la imatge principal d'un altar, al Crucifix, un sagrari, els seus candelers, sacres, estovalles, antipendi. Completant aquest menatge de l'altar hi ha un petit museu litúrgic amb exemplars dels diferents ornaments i fins les diferents formes que en el transcurs dels temps han tingut, dels vasos sagrats (custòdia, calze, copó) fets a propòsit, i una sèrie de petites vitrines en una de les quals es guarden els elements de la naturalesa que l'Església empra en el seu culte (blat, farina, hòsties, vi, aigua, sal, oli, bàlsam, bresca, cera, ciris, encens, hisop, cotó fluix, seda, lli, etc.) ; en altra, els colors dels ornaments litúrgics manats o permesos (blanc, vermell, rosat, morat, verd, blau, negre) i els llibres de l'Església, les Sagrades Escriptures, d'on s'extreuen bona part dels textos del llibre que s'empra per dir missa (missal) i del que s'utilitza en l'administració dels sagraments (ritual), com també altres utensilis : canadelles, campanes, creus, imatges, mostres gràfiques dels seus cants.

I com que en la vida familiar i pública es conserven encara, gràcies a Déu, alguns costums cristians, hem mirat de lligar amb ells el nostre ensenyament, com també hem cuidat de fer el mateix amb les diferents pràctiques de pietat popular. En una paraula, hem cercat d'utilitzar tots els elements sensibles per medi de l'ensenyament gràfic, que excita la curiositat, desperta l'interès i es grava en la imaginació i reté millor la memòria, i lliga la fórmula abstracta, i sovint dificilíssima de comprendre, amb el fet concret i la pràctica de la vida religiosa.

Així, tractant o explicant la vida de Jesús, els nostres petits alumnes, han après :

a) El fet de l'Encarnació, llegint els mateixos alumnes, una hora l'un, una hora l'altre, i fins fent-ne una petita explicació pujats dalt de la petita trona de la capella (seguint en això aquella pràctica amb tant de fruit introduïda en l'evangelització del petit jovent de Roma, per Sant Felip Neri), el passatge de Sant Lluc que conta l'ambaixada portada per l'Arcàngel Sant Gabriel a la Verge Maria, i com acceptà ella d'ésser Mare del Fill de Déu. Mentre es llegia aquell passatge de l'evangeli, hom mostrava als alumnes, anant

assenyalant les figures, el quadro que el representa, i ells repetien les paraules de l'Arcàngel: *Déu vos salve*, etc., completant-les amb les de Santa Elisabet: *beneit és el fruit*, etc. Hom els ensenyava que l'Església commemora aquest fet el dia de l'Encarnació, 25 de març (nou mesos abans de Nadal, sis abans del naixement de Sant Joan), i com la pietat dels fidels el recorda tres vegades cada dia amb el toc d'oració que se'n diu l'*Angelus* o *Avemaria*, i es fa al matí, al migdia i al vespre, dient tres avemaries amb les antífones corresponents que historien aquest fet.

b) El naixement de Jesús, llegint, mentre es mostren els quadros corresponents, el passatge de Sant Lluc que explica com els àngels ho anunciaven als pastors de Betlem i cantaven el *Gloria in excelsis* (que es diu en moltes misses) i altre del mateix evangelista de quan li posaren el nom de Jesús, i el de Sant Mateu que conta l'adoració i ofrena dels reis; relacionant aquests fets amb les diades del Nadal i dels Reis que els recorden, el costum de l'adoració de l'infant Jesús per Nadal i el de donar presents el dia dels Reis, i així els altres passos de la infància de Jesús amb les festes i diades que respectivament els commemoren.

c) La seva predicació, llegint en els evangelis, seleccionant degudament els diferents passatges, algunes prèdiques de Jesús, paràboles, frases i sentències de més relleu, els seus miracles que els alumnes van dient representats gràficament en els respectius quadros, fent d'aquelles prèdiques i miracles un brevíssim resum.

d) La seva passió i mort, llegida també en els evangelis, representada en els quadros corresponents, commemorada el Dijous i Divendres Sants, amb el monument, l'ofici de tenebres, no tocar campanes, altars despullats, ornaments negres, contemplada en la devoció del Via-Crucis, recordada en la cançó popular de la passió.

e) La seva Resurrecció al cap de tres dies celebrada el dia de Pasqua de Resurrecció, festa de l'alleluia, apareixent-se als seus apòstols i molts deixebles, pujant-se'n al cel als quaranta dies, com ho recordem el dia de l'Ascensió, que s'escau al cap de quaranta dies després de Pasqua de Resurrecció, i, finalment, la vinguda de l'Esperit Sant promesa per Jesús o Pasqua granada o Pentecostès; tots aquests fets llegits en els Evangelis i en els Actes dels Apòstols, mentre són mostrats els quadros respectius que ho representen.

Un altre exemple. Anant successivament mostrant els quadros que hi fan referència, els alumnes llegeixen els passatges de les Sagrades Escriptures que conten la creació dels nostres primers pares Adam i Eva, el precepte que Déu els posà, la temptació, la

caiguda, i aprenen fàcilment el càstig d'Adam i Eva, els mals que d'aquell pecat han vingut al món amb la pèrdua de la gràcia de Déu per a ells i per a tots nosaltres, pèrdua que se'n diu pecat original, que tots tenim d'abans de néixer, menys la Verge Maria, que fou concebuda sens pecat original, tenint sempre la gràcia de Déu, privilegi que se'n diu la Puríssima Immaculada Concepció, que celebra l'Església el dia de la Puríssima, 8 de desembre, i que aquí professem amb l'acostumada salutació a l'entrar a les cases: *Ave Maria puríssima. Sens pecat fou concebuda.*

Sobre els sants, aprenen la naturalesa de llur culte, veneració — no adoració, que és deguda sols a Déu —, la manera de venerar-los, les seves imatges i relíquies, que els alumnes veuen detingudament al catecisme, de les quals l'Església posa a la pedra o ara de l'altar, que se'ls mostra, i la menera d'invocar-los com a intercessors davant de Déu.

Sobre els morts, que s'enterren els cossos dels cristians en terra sagrada del Cementiri beneït (però no els infants morts sense ésser batejats, perquè no són cristians, ni els que es maten o moren d'un desafiament, per càstig, ni els heretges i apòstates), que es respecten llurs cossos que a la fi del món han de ressuscitar (i per això se'ls encensa), i preguem, apliquem indulgència, sufragis, oracions, comunions i altres bones obres per llurs ànimes, per tal que, si són al Purgatori (Animes del Purgatori) vagin més aviat al cel. Cada dia a la Missa es resa per aquests difunts; els sacerdots, recitant l'ofici, i els fidels també ho han de fer al toc d'oració del vespre.

Sobre els sagraments es combinen també les explicacions amb l'ensenyament gràfic i pràctic. A més a més d'aquells elements de naturalesa emprats per l'Església, en les vitrines més amunt esmentades, veuen els alumnes plantades en lloc avinent algunes plantes i arbres i també altres objectes que s'usen o tenen alguna relació amb els sagraments i altres cerimònies que se'n diuen sagramentals: així, veuen amb llurs ulls els ceps que fan els raïms d'on surt el vi que serveix per consagrar; el blat (al seu temps) del qual procedeix la farina amb la qual s'elabora el pa (hòstia) que per medi de la consagració es converteix en el cos de Jesucrist; les oliveres, les branques de les quals es beneeixen el diumenge de Rams, i el fruit de les quals dóna els olis que consagra el bisbe el Dijous Sant i serveixen, un d'ells per a l'extremaunció; el bàlsam, que barrejat amb oli i consagrat també aquell dia, forma el crisma que es fa servir per confirmar; el llorer, que se'n beneeix el Diumenge de Rams, les cendres del qual, juntament amb les de palma

beneïda l'any abans, serveixen per a imposar al cap dels fidels el primer dimecres de Quaresma.

En explicar el Baptisme, després dels primers aclariments fets mostrant-los també el quadro a la Capelleta esmentada, es fa l'ensenyament a la capella de les fonts baptismals de la parròquia ; són mostrats els utensilis i les aigües que s'empren en el baptisme, assisteixen manta vegada, quan se'ls prepara per a la primera Comunió, a l'acte del bateig i se'ls acostuma a fer dir el *Crec en un Déu* agenollats o drets davant de la capella de les fonts o davant de les mateixes fonts baptismals.

Quant al sagrament de la penitència, amb els quadros corresponents, se'ls expliquen els manaments de la Llei de Déu i preceptes de l'Església i així conjuntament se'ls ensenya la manera pràctica d'examinar-se la consciència i finalment la manera de collocar-se al confessionari, i tot el restant, llevat de fer la relació dels pecats.

Hom dóna a l'Eucaristia una extensió particular quan es preparen els que han de fer la Primera Comunió. En els Evangelis llegeixen la celebració del Sant Sopar amb la Institució d'aquest Sagrament. En el Missal llegeixen les paraules de la consagració (les mateixes de l'Evangeli) ; se'ls mostra el quadro del Sant Sopar, com el que hi ha en moltes cases, i demés, les hòsties i el vi, les estovalles i els corporals, els calzes i els ornaments, explicant llurs colors i ús respectiu (blancs per les festes del Senyor, de la Verge, Sants confessors i santes verges ; vermell : Pasqua de Pentecostès i Sants màrtirs ; morat : temps d'advent i quaresma ; verd : alguns diumenges d'entre any, i negre, Divendres Sant, dia dels Morts, enterraments i funerals ; rosat : el tercer diumenge d'Advent i quart de Quaresma, i blau ; el dia de la Puríssima).

Se'ls ensenya primer a la capelleta i després ja mentre ouen missa, que el sacerdot a la missa consagra, això, és, transmuta el pa en el cos de Jesús i el vi en la seva sang, i ho fa dient les paraules que Jesús digué en aquell sopar, com ho recorda el dia del Dijous Sant, i se'n diuen ara les paraules de la Consagració ; i les diu a mitja missa, i quan les ha dites, el pa s'ha canviat en el cos i el vi en la sang de Jesús, i aleshores el sacerdot ho adora i aixeca perquè la gent de l'Església l'adorin, primer l'hòstia després el calze ; i com és bo de dir tot mirant l'hòstia i el calze : Senyor meu i Déu meu ! recordant aleshores que ha de tocar la campana grossa per avisar la gent que són a casa i pel carrer, que en aquell moment s'ha canviat el pa i el vi amb el cos i sang de Jesús, i ensenyar-los la pràctica de dir : *Sia alabat en tot moment el Santís-*

sim Sagrament. També se'ls ensenya com la missa és un record i memòria de la passió i mort de Jesús; per això la imatge de l'altar és la del Crucifix; com la manera principal de participar plenament de la missa és combregar, com fa el sacerdot que la celebra; com s'ha d'adorar l'Eucaristia (un genoll quan és dins del Sagrari, dos en exposar-la a la custòdia, que els nois mateixos veuen, cobrir-se el cap les noies, descobrir-se ells i agenollar-se tots quan passa el combregar); la llàntia, senyal que al Sagrari hi ha Jesús sagramentat. Se'ls ensenya pràcticament la manera d'oir missa associant-se a ço que fa i diu el sacerdot que la celebra (senyar-se en començar, dir *Jo pecador,* alternar en el *Kirie eleyson,* dir el *Crec en un Déu* quan el diu el sacerdot, el trisagi al Sanctus, fer adoració en alçar Déu, quan el sacerdot diu el *Pater noster,* resar el parenostre, combregar, o almenys fer la Comunió espiritual, quan el sacerdot combrega, respondre *Amén* a totes les oracions, i senyar-se en rebre la benedicció).

Més podríem dir tocant a l'ensenyament i a la manera de donar-lo que emprem en nostre catecisme. Com totes les coses vives, és difícil d'explicar, per tal que se'n formin una clara idea els que no ho han vist.

Ara, quant als resultats d'aquest mètode combinat, podem dir en primer lloc que, no solament desperta l'interès dels alumnes, estimulant llur assistència, sinó que els alliçona amb major facilitat i brevetat, essent, com és, en bona part un ensenyament intuitiu i pràctic que estalvia temps i esforç, fent entendre coses altrament difícils; fa fixar i manté sense cansament llur atenció; se'ls grava a la imaginació vivament i arriba fins a entusiasmar-los i delectar-los. I així, hem assolit també resultats sorprenents en petits infants, que han arribat, encara no als set anys, a una extensió i precisió en el coneixement de les coses de religió que prou vegades voldríem i estaríem contents de trobar en persones crescudes i de cultura més que mitjana en altres rams de coneixements.

Vol dir això que estiguem del tot satisfets? Oh! això mai; solament la perfecció completa podria aconseguir-ho, i no creiem pas, ni de bon tros, haver-hi arribat. Aquestes experiències objectives, són el resultat de moltes engúnies, de molts tanteigs, de pràctiques suggerides per notícies del que en altres llocs es feia i es fa. Tant de bo que tot el que acabem de dir fos com la crida que decidís gent experimentada i voluntariosa a cercar la millor manera de resoldre aquest problema dificilíssim de la formació re-

ligiosa dels infants, i ens assabentés del que han fet amb la mateixa simplicitat i naturalitat amb què nosaltres acabem de ressenyar les nostres experiències. Sens dubte que això donaria per resultat el despertament de santes energies per millorar mètodes i pràctiques seguits fins ara.

Qui més hi sàpiga, que més hi digui.

ANTONÍ TENAS, *Rector*

El concepte cristià i el concepte català de l'obligació legal

El document dels Cardenals francesos oposant-se a l'aplicació de les lleis laiques (publicat al mes d'abril per LA PARAULA CRISTIANA), actualitzà un concepte jurídic que mereix ésser comentat a Catalunya, perquè consagra de nou, amb l'alta autoritat dels seus signants, un dels principis fonamentals del règim català ; el de la manca de força de la llei injusta.

L'esmentat document es refereix de manera exclusiva a una qüestió d'ordre religiós, però és bastit sobre un raonament jurídic : la proclamació, que conté, del dret de desobeir les dites lleis, no és feta partint d'un crit revolucionari, sinó d'un raonament de dret ; els Cardenals no exterioritzen llur rebellió contra un estat de coses que no ens plau, sinó el dret de no sotmetre's a unes lleis injustes ; cosa bon xic diferent.

El contingut de doctrina d'aquest document es pot reduir al següent sillogisme : les lleis laiques són injustes ; les lleis injustes no obliguen ; doncs les lleis laiques no obliguen. Tota la força de l'argument rau en el concepte contingut en la premissa menor : «les lleis injustes no obliguen» i aquest és el que resulta, per a nosaltres, d'alt interès, no ja perquè puntualitza una de les més formidables qüestions que ha sotraquejat sempre la humanitat, pobles i individus, sinó perquè afecta de manera concreta al nostre règim.

* * *

Les lois de laïcité sont injustes... Des lors les lois de laïcité ne sont pas de lois. Elles n'ont de la loi que le nom ; un nom usurpé ; elles ne sont que des corruptions de la loi, des violences plutot que des lois, dit Saint Thomas...

Aquest cabdal paràgraf del document, ja diu que el concepte que la llei injusta no obliga, no és cap novetat, perquè a la tretzena centúria ja el va formular Sant Tomàs ; quan, però, Sant Tomàs el

formulava, tenia tretze segles d'existència, perquè va néixer amb el cristianisme.

El món antic no el va conèixer, perquè en la seva concepció, la distinció entre la llei justa i la injusta no existeix; és just tot allò que vol que ho sigui, qui fa la llei; la llei és la voluntat del Faraó, del Tirà, del Cèsar, i pel sol fet d'existir, és la màxima expressió de la justícia.

El poble romà, el del món antic de més avençada civilització, instituí fonament del seu sistema legislatiu, el conegudíssim, *quod principi placuit legis habet vigorem*: és llei obligatòria, és a dir, justa, allò que l'autoritat vol que ho sigui. Pel vehicle d'aquest principi, de màxima comoditat per al governant, es va infiltrar dins la societat cristiana la fórmula, d'essencial mistificació, que vol unificar les dues afirmacions en si contradictòries, i que té un exemple típic en l'adaptació de la fórmula romana feta per Alfons el Savi, en el per tants conceptes admirable codi de les *Partidas*.

A la Partida primera, les lleis XII i XVI del títol primer, diuen textualment:

Emperador o Rey, puede facer leyes sobre las gentes de su Señorio, e otro ninguno no ha poder de las facer en lo temporal; fueras ende si lo ficiesen con otorgamiento dellos; E las que de otra manera fueren fechas, no han nombre ni fuerza de leyes, ni deben valer en ningum tiempo... E desto—como son todos tenudos de guardar las leyes—ninguno puede ser excusado ni por razon de creencia, ni de linage, ni de poder, ni de honra, ni aun por demostrarse vil en su vida o en sus fechos.

Comparant aquest paràgraf amb el transcrit dels Cardenals, podem constatar l'antagonisme, precisament perquè ambdós tenen afirmacions i àdhuc frases comunes; les quals a malgrat de la coincidència expressen idees tan contràries, com la d'imposar la força d'obligar de la llei, amb sols que sigui obra del legislador, i la de negar-li aquesta força si no és expressió de justícia.

L'esforç d'empalmament que el codi de Partides representa, és expressat en l'intent de circumscriure l'adaptació a les qüestions que anomena temporals: les facultats de l'autoritat són reduïdes a elles, amb exclusió de les d'ordre superior; en elles, però, per virtut d'aquesta exclusió mateixa, té el rei sobirania insuperada, o en altres termes llibertat definidora; com si la doctrina cristiana acceptés en aquesta matèria distincions de cap mena, ni escales graduals que diguin: fins aquí arriba el predomini de la justícia, i d' aquí en davant el de la *voluntas principis*: la bondat i la jus-

tícia són úniques, arreu, i en tot ordre d'idees i d'actuacions, en qüestions temporals i en les que no ho són ; i la norma expressiva de l'esperit cristià no és el reconeixement, a favor d'un home, del dret de definir a gust, el seu imperi, sinó aquella, per antonomàsia, qualificada de benaventurança, segons la qual són benaventurats els qui pateixen persecució per la justícia, i en tenen fam i set.

La distinció, el cristianisme no la podrà acceptar mai a favor de cap interès, perquè no pot declarar essència dels seus manaments la contradicció que resultaria de condemnar en el súbdit l'espiritual adhesió a allò que no és just, i d'autoritzar, en canvi, al governant per imposar allò que no és just en algun ordre.

Per aquest motiu, perquè la fallàcia mai no pot donar fruits de veritat, la història de l'absolutisme és la de les grans contradiccions, i la del sistema que morí ofegat per la tempestat d'odis que va congriar, amb una actuació, que essent perfectament adequada a sa naturalesa, consagrava una continuïtat d'irritants injustícies.

És la història de les potestats que mentre encensaven els altars inventaven el regalisme, i a l'ideal cristià d'aixecar l'home a la major perfecció, substituïen l'eminentment pagà, de fer-ne a costes de sa perfecció, un súbdit manejable a gust ; la d'aquelles que si queien de la banda de la rebellió arrossegaven tot el seu poble al protestantisme, i quan queien de la banda oposada, imposaven el bateig amb la punta de l'espasa.

Un dels esperits més essencialment amarats de cristianisme que hem conegut els vivents — el Bisbe Torras i Bages — en una de les seves Pastorals, *L'eterna Afirmació,* expressa la supremacia d'aquesta unitat que no admet distincions, en les següents paraules, que són una de les més admirables glosses que s'han escrit de l'esmentada benaventurança : «no fou la llei, sinó la gràcia la que donà ésser i forma als pobles cristians en els bons temps de la seva història, en l'època de la vida corporativa i social, i d'equilibri entre tots els elements polítics : perquè tots els que teniu alguna instrucció històrica sabeu que aleshores governava, més que la llei, el costum ; i el costum ix de la pràctica de la vida ; i el motor de la vida cristiana, el principal directiu i efectiu d'ella és sobrenatural, és l'Esperit Sant. La vida no es descompon en peces ; és una unitat que fecunda els més íntims sentiments de l'home, sense excloure'n cap, el de família, el de pàtria, el de la pròpia dignitat, el de la llibertat d'esperit, i el que els subratlla i sosté tots, que és el de responsabilitat ; tots ells són igualment sagrats, perquè són ex-

pressió de la mateixa única naturalesa, de la qual, segons l'afirmació cristiana, el principi directiu i efectiu és sobrenatural i a tots ells, per tant, es deu, per igual, justícia, i contra tots ells és, per igual la injustícia intolerable.

* * *

La fusió, fins a identificar-se en un sol, que en el Bisbe Torras tenien els dos sentiments de cristianisme i de catalanitat, no era un producte artificial de nobles apassionaments, sinó natural qualitat del seu esperit, que sentia amb força poc acostumada les característiques de la seva essència.

En aquesta identitat radica, precisament, el cristianisme de les solucions nostrades, i és aquesta identitat la que explica bona cosa de fenòmens incomprensibles per al qui no la coneix.

Aquesta és, per exemple, la raó per la qual les flors de l'esperit a Catalunya, no pateixin de l'eixerreïment atrabiliari, ni del visionarisme, que tantes n'esterilitza en terres de formació espiritual absolutista ; són flors que sempre tenen l'arrel clavada en la realitat, i, per això, els escriptors catalans representatius de les idees extremes, en qualsevol camp d'extremisme, així com es van sentint més catalans, van essent menys doctrinaris ; i per la mateixa identitat s'esdevé l'altre fenomen que sigui entre nosaltres impossible de propulsar cap dels dos sentiments sense amparar-se en tots dos a l'hora, i que hi tinguin tants graus d'esterilitat els esforços que pretenen imposar-ne un, amb exclusió, o contradicció de l'altre ; l'intent és inútil precisament perquè la unitat radica no pas en exterioritats i fraseologies, sinó en la manera d'ésser, i en el règim que ha produït, del qual és cabdal fonament aquest de la negació de força a la llei injusta.

Dos segles abans que Sant Tomàs formulés la doctrina ara recordada pels Cardenals francesos, a mitjans de l'onzè, els Usatges ja proclamaren el dret d'emancipar-se de la *aspresa e duresa de la ley*. Quatre segles més tard, Martí l'Humà, l'últim rei de la dinastia pairal, cenyint-se a la mateixa orientació, jurava a precs de les Corts de Barcelona de 1409, que ni ell ni cap dels seus oficials sostindria cap pruïja contra dret, equitat i bona raó *e si lo contrari serà fet (ço que Déu no vulla), que els dits canceller, vice-canceller e regent cancelleria, no ho haguessin ne deguessin servar.* El sentit d'aquesta limitació que el rei s'imposava, el dóna el fet que el

Canceller era el dignatari de la cort que tenia per missió la guarda i l'aposició del segell reial; el rei manava, per endavant, als encarregats d'autentificar ses ordres, amb el signe de la seva sobirania, que si alguna vegada els feia dar curs a ordres injustes, el desobeïssin, negant-los l'autentificació, a fi que haguessin de quedar incomplertes.

En les cinc centúries que varen legislar les Corts catalanes, la seva obra, recopilada al llibre de les Constitucions, ensenya que l'impuls principal de la seva actuació, fins a adquirir relleu obsessionant, fou impossibilitar l'abús, i cenyir-se a les lliçons de l'experiència; l'abús és la deformació de la llei justificant una arbitrarietat, i l'experiència és la més alta expressió de l'humanisme, concepte tan indesllligable del cristià, que mai ha estat a ningú possible de basar les actuacions de govern en afirmacions cristianes en aparièncía, i buides del seu esperit, sense caure en les que genèricament i inconfundible s'anomenen inhumanitats.

«Per tolre vexacions...», «Per tolre fraus...», «Per levar los abusos...», «Per quan experiència ha mostrat...» aquests són, repetits amb lleus variants de paraules, els epígrafs que encapçalen els Capítols i Actes de Corts, i, encara més, els motius justificants i la finalitat que persegueixen per sobre tota autoritat, la del rei i la de les pròpies Corts.

La subjecció de Martí l'Humà és ben lluny d'ésser única: Pere II, a les Corts de Barcelona de 1283 promulgava una Constitució imposant-se a si mateix la prohibició d'exigir, a son grat, drets de bagatge; Jaume II en signava una altra que deia: «Nos no puxam fer gratias de privilegis, ne de franques», etc.; Ferran II, el 1481 acceptava un llarguíssim capítol de Cort que comença: «Poc valdria fer leys, e constitutions, si no eren per nos e nostres officials observades...» i les Corts feren més encara, puix s'imposaren a si mateixes la prohibició de formular noves lleis per la temença que fossin imposicions contra *equitat e bona rao*.

Succeïa això el 1632, temps en que el món vivia enlluernat per les més pomposes esplendors de l'absolutisme, quan germinava amb tota ufana aquella paganíssima fórmula de govern que proclamà precisament un rei francès. «L'estat sóc jo»; Catalunya tenia un desacord estrident amb Felip IV i veia al seu costat un Comte-Duc d'Olivares del qual la història ha fet el judici: i amb l'amenaça de les ires reials, i un exèrcit més enllà de l'Ebre disposat a imposar-se pel pes de les armes, les Corts nostrades afirmen una vegada més la supremacia de l'esperit, es fan fortes en sa força, i tornen

a repetir que sobre la voluntat del sobirà hi ha una justícia a la qual s'ha de sotmetre.

És aquest, un exemple gairebé únic en la història, parallel a l'altre triadíssim també, que un primer magistrat, la més alta personificació dels organismes judicials, Lluís de Peguera, digui en la seva obra més treballada, que l'única manera justa d'aplicar la llei, és saltar per sobre d'ella, i prescindir-ne, cada vegada que l'aplicació a un cas concret imposi una iniquitat, és a dir, una injustícia.

Erraria qui pensés que, a la fi, tot es reduïa a canviar la sobirania d'una mà a l'altra: de la del legislador a la del magistrat, i de la del rei a una majoria de les Corts; quan els textos catalans parlen de la llei explicant-ne el concepte, la personifiquen en la trilogia de *dret, equitat e bona raho,* és a dir, en el circumloqui més extremadament oposat al de fórmula material expressiva d'una voluntat sobirana; i el de majoria en l'expressiva frase de «la major e pus sana part» dels votants.

En el règim català, com en tot règim democràtic, decideix el vot la majoria; ni en dret públic ni en dret privat hi ha llei sense l'acceptació doble del rei i de les Corts, i aquesta última depèn del parer de la majoria. Quan Xammar i, abans i després d'ell, els autors que han explicat la constitució catalana, parlen del règim legal, i blasmen amb insistència el *quod principi placuit,* repetint amb ufania que mai ha estat tolerat a Catalunya, tots convenen en que la llei en la seva forma externa és filla d'un pacte supeditat tant a l'acceptació del rei com de la majoria en Corts. Mes, la característica veritablement significativa de les Corts catalanes consisteix en què no és numèrica, sinó de superioritat moral; no és de vots sinó de qualitat; ni de força material sinó d'esperit. D'aquí ve que, a les lleis que estatueixen les normes del seu funcionament, per excepció solament deixava de consignar-s'hi la frase ja esmentada de *la major e pus sana part,* i que aquesta prevenció, verament expressiva, tingui, encara, un complement en el constant record del *seny* i de l'*equitat e bona raho* que van repetint els capítols i actes de Cort de totes èpoques, i sigui, a més, l'essència del jurament dels reis en començar el regnat, i dels jutges en possessionarse del càrrec. És, per exemple, frase, que es troba textualment en la fórmula sagramental dels veguers des de Pere II.

Si aquestes prevencions són, o no, a la fi, infantils jocs de paraules, ho diu el fet, repetit a tots els parlaments del món, que malgrat els reglaments i les prevencions, qui decideix una votació

és la majoria, però qui decideix el vot de les majories, és la selecció d'una minoria sovint reduïdíssima, que s'imposa per la seva superioritat d'esperit.

La diferència, i l'excellència de la fórmula catalana, consisteixen en què és més realista, és a dir, més expressió de veritat ; i en què, per ésser més realista, no oblida mai que en la vida dels pobles poden pesar-hi les imposicions, però hi tenen major pes els imponderables.

F. MASPONS ANGLASELL

La joventut de França

Els esdeveniments descabdellats l'abril darrer a la Facultat de Dret de París, la protesta eloqüent dels estudiants d'aquesta Facultat als quals es juntaren a París i a províncies els estudiants de totes les altres facultats i escoles, serveixen d'ocasió per donar novament un cop d'ull als moviments d'idees que s'enduen la flor i nata de la joventut intellectual vers la fe catòlica.

Cal fer una mica d'història; car els moviments que veiem avui espandir-se han tingut un origen modest. Altrament és impossible de conèixer-la amb exactesa. Qui pot dir l'instant en què la gràcia de Déu encen en una ànima un foc nou? Qui pot dir l'hora en què aquesta ànima, abrandada al contacte diví, comença la seva radiant acció? I ço que nosaltres no podem tampoc saber és la part exacta presa pels sacerdots i els religiosos en aquesta renaixença catòlica. Tanmateix n'hi tenen una, i immensa; com, però, penetrar en aquestes celles de monjos on íntimes converses orienten un esperit vers Déu, aterren les darreres objeccions; com saber ço que es diu a la cambra nua d'aquest vicari, d'aquell rector que en la vida corrent semblarà sovint un home ordinari, però que sap infondre a d'altres ànimes el foc diví que un dia va guiar a ell mateix al sacerdoci?

Vegem els fets externs. Tenen llur eloqüència. És un dels més curiosos fets d'aquest temps el renovellament catòlic que tot d'una ha florit a les grans escoles i que de la Normal al Politècnic, de l'Institut Agronòmic als Arts i Oficis, de l'Escola de Mines a l'Escola Central, s'ha estès en pocs anys com un reguerol de pólvora. No és del cas evocar ací la impietat o l'anticatolicisme dels estudiants de les grans escoles durant el passat segle XIX^{è}. Tothom té presents les pàgines de Musset sobre la impietat dels estudiants de la Restauració que «escupien el pa de Déu». L'actitud de Gratry al Politècnic és coneguda. I els joves del Politècnic que pel febrer de 1848 es barrejaven a la Revolució de Febrer i ajudaven a construir les barricades, no ho feien pas per afavorir l'establiment d'un règim que donés al catolicisme el lloc degut dins la nació

francesa. En els mateixos començos de la Tercera República, si l'Escola Normal enclou de vegades en *thurnes* joves catòlics, són uns isolats—anava a dir ilotes—en mig d'una majoria que l'excepticisme ha malmès o que no sent ideal més que per les fumeres metafísiques de Kant o de Karl Marx. El materialime, el socialisme són les teories en voga en aquests centres on es forma la flor pensant de la nació francesa.

I heus aquí que tot d'una, com per art de generació espontània, el catolicisme, doctrina d'idea i d'acció, doctrina de vida que impregna les ànimes, es reinstalla de primer a la Normal, acabat a les altres escoles oficials que formen la joventut. «Hi ha un grup de catòlics a la Normal i catòlics que practiquen exercicis espirituals», és la veu que comença a córrer després de la Separació, vers l'any 1906, i que va estenent-se d'any en any, i que ben aviat encalça una altra veu: «hi ha deixebles del Politècnic que cada diumenge s'agenollen a la Sagrada Taula de Sant Esteve del Munt i que van cada trimestre a fer guàrdia en uniforme a Montmartre davant el Santíssim Sagrament». Les doctrines professades a la Sorbona són batudes en bretxa per joves catòlics; al 1913 un llibre dóna a conèixer el treball de restauració catòlica que comença a acomplir-se: amb el pseudònim d'Agathon, Alfred de Tarde, que s'és mort de poc, i Henri Massis revelen en *Les jeunes gens d'aujourdhui* la necessitat d'una doctrina basada en la certesa eterna, la set de Crist de tota una generació novella. La guerra no atura aquest gran moviment de restauració catòlica. Els catòlics que s'han salvat de la gran tempesta han tornat més segurs en llur fe, i els joves estudiants es mostren dalerosos de vida religiosa, tant, si no més, que els més grans. I de 1919 ençà s'esdevingueren colpidores manifestacions que demostren els ràpids progressos que el catolicisme fa dins la joventut universitària i la de les grans escoles, entre els literats i els científics, entre els qui per vocació es denon als problemes del pensament, absorbides llurs activitats per les ciències exactes, matemàtiques, coneixements tècnics.

Que l'ensenyament lliure faci cristians, no res de més natural; que la tasca duta en aquest sentit hagi acabat per crear una generació de catòlics segurs en llur fe, devots de l'Església, ardits per defensar-la, curosos de difondre a les diverses esferes on llur acció pot exercir-se, la doctrina d'on viuen llurs ànimes, fa joia, no fa meravella. Però que una important fracció i la millor fracció de les joventuts dels liceus de l'Estat, dels deixebles de les grans

escoles, Normal, Politècnic, Central — citem a l'atzar, — afreturin l'Església just a l'hora que llurs intelligències esclaten, que llurs esperits reflexionen, que, constrets i tot per les necessitats del destí humà, percebeixen la necessitat no menys imperiosa de donar un sentit a aquest mateix destí: això remou, inquieta, exaspera els intellectuals d'esquerra que poden satisfer-se de màximes morals, però que resten ignorants de llur ànima.

Aquesta fretura religiosa del jovent francès, que es tradueix en tanta mena d'obres, que es revela en manifestacions esclatants, no poden imputar-la, els descreguts, a una mena d'educació serrada que, anant d'una família cristiana a un pensionat cristià, hauria circumscrit el desvetllament de la consciència i de la intelligència del jove. Aquests joves d'avui que als divuit, vint, vint-i-cinc anys vénen o revénen a la fe, no són pas sempre els fills de pares cristians, han estat d'allò més sovint instruïts en liceus i escoles d'on fins i tot el nom de Déu és bandejat. Doncs, en tota llibertat, per una manifestació de llur voluntat lliure, es junten preferentment amb companys ja creients, s'atansen a la trona dels temples on la paraula divina es fa sentir; obren els llibres litúrgics de pregàries a les esglésies conventuals on els religiosos canten, on, darrera de reixats que les tapen als ulls del públic, unes monges claustrades salmodien; tot d'una amb embranzida o després d'un caminar més lent, vénen a cercar Déu en la persona d'un dels seus ministres, en els clergues seculars, o bé en els jesuïtes, en els maristes, els fills de Sant Benet o de Sant Domènec.

Què poden contra un desig com aquest de vida espiritual, contra un voler com aquest de veritat les declamacions dels pontífexs radicals? No poden, no, impedir que aquests adolescents, que aquests joves consagrin els lleures als estudis religiosos, freqüentin les esglésies i les capelles, es reuneixin per escoltar l'exposició de la doctrina cristiana, per discutir i pregar; no poden impedir que dediquin llurs tardes de diumenge als patronats, als cercles d'obrers, a d'altres obres.

Lliurement aquests joves prefereixen la disciplina intellectual catòlica a les altres disciplines que mestres oficials proven d'inculcar-los. Per això, per tal com llur adhesió a la fe catòlica és lliure i espontània, per això aquests adolescents la donen tan generosa i tan vibrant, aquesta adhesió i l'un en l'altre exerceix un apostolat en el qual el sacerdot sovint no intervé més que per guiar i orientar, en el qual menys és aparent la seva acció, més prolífica és en resultats. Hi ha ací un element psicològic que tots els directors d'obres

de joventut coneixen ; ell juga meravellosament en el retorn a la fe catòlica de la flor i nata intellectual.

I arreu es multipliquen, es noten els resultats d'aquest retorn de la flor i nata dels intellectuals a la veritat divina. Hi ha l'Associació catòlica de la Joventut Francesa, que agrupa més de 100,000 membres, el solc catòlic, els Equips Socials ; hi ha els grans cercles d'estudiants, cercle Montalembert, cercle de Luxemburg, conferència Ollivaint, conferència Laénnec per als estudiants de medicina, conferència Pasteur per als estudiants de farmàcia ; en una mateixa pràctica de vida cristiana es troben antics alumnes d'establiments de l'Estat, estudiants de les Facultats catòliques, o de les escoles oficials. Però la cosa més colpidora és la proporció cada any en augment de catòlics a la Normal, al Politècnic, a l'Escola Central, a Arts i Oficis, a l'Escola d'Electricitat, a Mines, a l'Escola de Chartes, a l'Escola de Treballs Públics, a l'Escola Colonial.

De 170 estudiants de Normal, més de 80 són catòlics — i quan en aquesta enumeració empro el terme de catòlics, vull dir catòlics que manifesten exteriorment en la vida quotidiana, en les feines a les quals es dediquen, llurs sentiments i llur fe ; — de 550 estudiants de Politècnic, més de 400 compleixen i 225 combreguen cada mes ; pel darrer compliment, més de 1,250 de l'Escola Central s'atansaven a rebre la Sagrada Comunió, mentre que d'altres 800 en ciutats de província responien a la crida de llurs companys. Entre els passants de l'Escola de Mines, que són 835, cal comptar almenys 170 comunions setmanals.

De cada any la xifra dels qui inviten llurs companys a anar a rebre la Sagrada Comunió augmenta en notables proporcions. Els antics de cada escola inviten els més joves i els més grans, de París i de fora, a complir el precepte pasqual. Aquesta expressió de fe pública, de signataris que criden llurs companys a rebre la Comunió, omple magníficament pàgines senceres en llargues columnes de noms on els més illustres es confonen amb els altres. Les xifres ens estalvien de comentaris.

Pel 1924, amb el Politècnic i la Central al davant, 17 escoles d'enginyers celebraven llur reunió pasqual ; enguany n'hi ha 21, de les quals 18 amb invitacions signades per molts companys. El nombre d'aquests signants permet de calcular un nombre almenys aproximat d'invitats responents a la crida, més que més tenint en compte que les invitacions entre companys fan molt d'efecte.

El 1924, pel Politècnic eren 1,502 signants; enguany són 1,907. Per la Central, 1,372 l'any passat, i 1,753 aquest any. Per Mines, 443; per Ponts i Camins, 99; per Enginyeria marina, 75; per Mines de Saint Etienne, 207; per Arts i Oficis de Chalons, Aix, Cluny, Lille, París, Angers, tot junt 501. Per l'Escola Superior d'Electricitat, 108; per l'Institut de Química Aplicada, 157; per l'escola de Física i Química, 32; per l'Escola d'Areonàutica, 46; per l'Institut Electrotècnic de Grenoble, 123; per l'escola de Mecànica i Electricitat, 55. El total del darrer any era de 4,037; el d'enguany puja a 5,566 signants per 18 escoles.

I, si amb el pensament tornem un segle enrera, quina diferència dels anys 1820-1830, aleshores que «l'entrada d'un home a una església feia — en dir de Montalembert — l'efecte d'un cristià penetrant a una mesquida d'Orient»; aleshores que un jove descregut, estranyant-se de l'afirmació catòlica d'un Ozanam, li llençava a la cara: «us dieu catòlic, a on són les obres que palesen la vostra fe?», i determinava amb aquest apòstrof la creació de les Conferències de Sant Vicents de Paül.

Aleshores, si la massa romania catòlica per tradició, l'intellectual era volterià. Les coses han canviat, el volterianisme, sembrador d'escepticisme i d'indiferència, ha envaït les masses, però l'intellectual ha tornat a la fe catòlica, raonada, reflexionada, viscuda. La recristianització de França va seguint lentament, molt lentament, cal confessar-ho. Mentrestant la fe penetra de nou el poble. El cercle esdevé cada cop més ample, engloba més esperits, ateny més ànimes. Com altres vegades, fóra més vast, si França no sofrís una crisi de vocacions sacerdotals, si — però els destins de la Providència són misteriosos — la nostra clerecia secular s'augmentés amb els efectius que, avui, van a cercar en les Congregacions el racés de llur vocació religiosa.

Per altra banda les persecucions aceleren aquest retorn a la fe. D'ençà dels anys 1901-1906 — durant els quals la lluita contra les ordres religioses, les violències de la Separació causaren tants d'estralls i ruïnes, — s'és determinat a les grans Escoles el retorn a la fe, no interromput per la guerra. La persecució que actualment s'organitza encara recrutarà per a l'Església catòlica novells adeptes. Hi ha tanmateix ràbia en les declaracions violentes d'un Chantemps i d'un François Albert; ara com ara, però, llurs fúries són cops de puny en buit. Car ¿què poden a hores d'ara per aturar aquest apostolat? Quina empremta deixen llurs sofismes en les ànimes? Llurs atacs són la marca d'esperits mesquins. D'aquesta manera

no es faran seves pas ells les intelligències dels joves d'avui, no posaran pas un terme al retorn, que tant els cou i els humilia, de la flor i nata cap a la veritat catòlica.

* * *

En un article remarcable de *La Vie Catholique,* M. Maurice Brillant, un literat molt fi, i secretari general del *Correspondant,* assenyalava amb ironia que si els pontífexs del radicalisme tenen la pretensió d'ésser moderns, la part millor de la intellectualitat moderna els considera com a fòssils. Cal transcriure aquestes línies saboroses :

«Res no és menys modern que la pruïja d'ésser modern. Els nostres literats, els nostres savis, els nostres filòsofs més profunds o més ardits no es preocupen gens de «pensar modern», sinó de pensar just. Poc els fa que una idea sigui vella o novella ; sols la seva valor els interessa, i la seva fecunditat. Pregunteu als nostres artistes — pintors, músics, poetes, — vull dir aquells que hom anomena «d'avantguàrdia» (mot que altrament els excita), si pretenen ésser moderns... No, ells pretenen sens dubte satisfer llurs contemporanis, viuen en llur segle, s'esforcen, com tot artista de l'època quisvulla, a parlar un llenguatge original i penetrar bé llur pensament ; així poden *tot naturalment,* revolucionar l'art i l'estètica... si tenen enginy, però repudien l'«snobisme» vetust de què pateix M. Cazals i el prejudici de la novetat sigui com sigui».

La jove generació vol veure-hi clar, pensar just. Cerca amb gran voler allò absolut perquè sap que la veritat és una, sense compromisos, sense distingos. La jove generació aima que li parlin net. Així la declaració dels cardenals i arquebisbes no li ha produït gota d'esbalaïment! Els catòlics d'aquesta generació hi han trobat exposades les idees que els són familiars ; els qui no són catòlics, els qui no s'han adherit encara als dogmes de l'Església, o els qui els repelleixen i els combaten hi han trobat un llenguatge que no deixa lloc a cap equívoc.

Els polítics han pogut discutir l'oportunitat de la lletra, els joves d'avui giren l'esquena a una política que els apar feta sobretot de compromisos, d'intrigues, de minves de caràcter. Sens dubte més tard s'adonaran que la vida arrodoneix els angles punxeguts de les coses, que no tot és tan fàcil ni fressat com un hom es pensa als vint anys. En l'amor d'aquests joves per allò absolut hi ha una

part certa d'aquell esperit generós i d'ardidesa propi de llur edat. Ah, però com són mascles i esperançadores aquesta generositat, aquesta ardidesa, aquest voler de veritat! Que lluny que és la jove França d'avui de l'elegant escepticisme, de la ruïnosa indiferència, del pessimista dilettantisme d'un Renan, d'un Taine, d'un Anatol France! En el seu desig de certitud la jove França ha superat un Bergson, un Barrés, un Maurras, els quals, emperò, els uns i els altres, l'han remesa al camí de la veritat, l'han acompanyada per la ruta que mena a Déu. Aquesta França creu, practica, cerca una disciplina intellectual prop de Sant Tomàs, es dóna una disciplina formal que fa impressió a tots els qui s'aboquen a ella per esbrinar-la.

Deixem a un cantó els respectes polítics que poden pretendre en certs moments les revoltes del Barri Llatí. Sols remarquem-ne els trets essencials. L'un, el primer, és l'horror del favoritisme, l'exigència de saber en els professors, siguin les que siguin, per altra banda, llurs opinions polítiques o confessionals. M. Le Fur, al qual la designació feta per Francois Albert de M. Scelle, cap del gabinet de M. Godart, descartava de la càtedra de dret internacional, és un catòlic, però d'opinions republicanes conegudes, professor de les *Setmanes Socials de França*; els joves d'*Action Française* que l'aclamaven no simpatitzaven certament amb aquestes opinions republicanes, no tenen per les lliçons donades a les *Setmanes Socials* més que desdeny, altrament injustificat. M. Berthélémy, degà de la Facultat de Dret que ha estat suspès, és catòlic més per naixença que no pas per pràctica; és republicà de soca rel i hostil, segurament, a totes les doctrines que, fins i tot per justes causes, apèllen a la violència. Però tant l'un com l'altra, M. Le Fur i M. Berthélémy, són autoritats en les respectives assignatures. Deuen llur anomenada a llur ciència, a llur caràcter, a la dignitat de llur vida. Amb això en tenia prou aquesta joventut plena d'ideal, que vol poder respectar els seus mestres de la intelligència. L'altra constatació que sobreïx és l'extraordinària disciplina que aquesta joventut sap imposar-se a si mateixa. Hi ha hagut avalots a l'interior de la Facultat, a la plaça del Panteó hi ha hagut cops, però perquè la mateixa policia hagué rebut l'ordre d'estar quieta, les manifestacions dels estudiants es descabdellaren en una calma impressionant i magnífica. De la meva finestra estant — l'atzar em fa veí de casa M. Berthélémy — he vist desfilar el corteig, els quinze mil estudiants a quatre de fons, caminant amb passa rítmica, sense ni un crit, només que llevant-se el capell, casquet o barret, en ésser que

pasaven per davant de l'estatge del degà. Donaven una impressió de força, de puixança, car ells mateixos es constituïen en llur pròpia policia ; així, més que no pas amb eloqüents discursos, expressaven llur voler d'ordre, d'autoritat, de llibertat. En la increïble confusió intellectual, moral i política que els capitostos del *Cartel,* els professors de les nostres escoles oficials, han installat a França, aquesta necessitat de certesa, aquest voler de veritat, aquest apetit d'ordre, que distingeixen allò millor de l'intellectualisme de la joventut francesa, són una penyora certa de pròxims ressorgiments.

* * *

Ha passat un segle que — en dir de tants de profetes — havia de consumar la ruïna de l'Església romana ; i què és el que veiem avui si no la fe catòlica, abans anèmica, menyspreada, enrunada en tants d'esperits, reprenent al cor i a la intelligència de la joventut de França un imperi que de molts segles ençà no havia conegut? I si reflexionem sobre els orígens i el descabdellament d'aquest reflorir catòlic que, en mig del flux i reflux de l'ateisme i del materialisme, continua fent-se amo, poc a poc, del pensament francès, y constatarem que en 1830, en 1890, en 1910, afirma una renaixença de catolicisme, hi ha una abrivada de joves catòlics, l'esforç d'un jovent escollit, fèrvid i impacient a tot ésser-ho.

Aquestes tres dates que hi ha a la història religiosa de la França del XIXe i del XXe segle, són dates de ressorgiment catòlic, són dates de joventut catòlica. L'any 1830, al volt de Lamennais, de l'apostòlica eloqüència de Lacordaire, del fèrvid abrandament de Montalembert, de l'audaciosa caritat d'Ozanam. Pel 1890, tota la força de l'*Association catholique de la Jeunesse française* naix i comença a espandir-se al volt de l'Albert de Mun, de les aspiracions socials d'Henri Lorin, del Jean Bruhnes, de Víctor Giraud. A l'any 1910, l'endemà de les ruïnes de la Separació, de les dolors dels inventaris, dels triomfs passatgers de la persecució, ve el ressorgir del pensament catòlic, pensament tradicional, social, conqueridor, que un Bazire exalta en l'*Association Catholique de la Jeunesse française,* que Sagnier infon al *Sillon,* que Maurras, a desgrat del seu ateisme, serveix i estén.

Joventut en expansió, però joventut dirigida, guiada per l'Església i per homes d'Església, menada per sacerdots, més sovint per ordres religioses, vivint de la vida de l'Església i participant de la seva joventut eternal.

I per orientar-la i mostrar-li el camí segur que la seva obediència cerca, i que la seva fe demana, hi ha a la cadira de Sant Pere aquesta generació d'admirables pontífexs Pius IX^è, Lleó XIII^è, Pius X^è, Benet XV^è, l'un completant l'altre, l'un encloent l'altre, *Crux de cruce, lumen in coelo, ignis ardens,* creu, llum, amor, estels en marxa pel cel de Déu.

No té dret la joventut de França de sentir-se'n un xic orgullosa?

VÍCTOR BUCAILLE

París, abril de 1925.

ENSENYAMENTS BÍBLICS I ECLESIÀSTICS

Sagrada Escriptura

HUMILITAT I POBRESA

St. Lluc, cap. XIV

I s'esdevingué, entrant Jesús un dissabte a casa d'un dels fariseus principals per menjar-hi, que ells el sotjaven. / I heus aquí que un home hidròpic era davant seu. / I Jesus, prenent la paraula, digué als doctors de la llei i als fariseus: És permès de guarir en dissabte? (1) / Però ells callaren. I agafant-lo, el guarí i l'avià. / I després els digué: A qui de vosaltres caurà l'ase o el bou en una cisterna i no l'en treurà corrents en dia de dissabte? / I no sabien contestar-li res. (2) / I proposava aquesta paràbola als convidats, observant que escollien els primers llocs, dient-los: / Quan siguis convidat a noces, no et posis a primer lloc a taula, no sia que hi hagi un altre convidat més preferit que tu, / i venint el qui us ha convidat a tu i a ell, et digui: Deixa-li el lloc, i llavors hagis d'anar escorregut a ocupar el lloc darrer. / Ans quan et convidin, ves a posar-te al darrer lloc de taula, per tal que en venir el qui t'ha convidat et digui: Amic, puja més amunt. Llavors n'hauràs honor davant dels comensals. / Car tot aquell qui s'exalça serà humiliat, i aquell que s'humilia serà exalçat. (3) / I deia també al qui l'havia

(1) Amb aquesta pregunta, Jesús s'avença a les murmuracions dels fariseus que exageraven fins al ridícol el precepte del dissabte, com tota la part externa de la llei, i espiaven al Mestre per veure si faria aquella curació en dissabte.

(2) No podien contestar res a aquesta pregunta, amb la qual Jesús posa en evidència la hipocresia dels fariseus, els quals s'escandalitzaven del Mestre perquè guaria ma'alts en dissabte, mentre ells s'hi escarrassaven a treballar sempre que llurs interessos materials eren en perill.

(3) Malament entendria aquest passatge qui en deduís que cal fer actes d'humilitat a fi d'ésser després glorificats, impurera d'intenció que ja sentírem condemnar a Jesús en el sermó de la Muntanya. El sentit és que l'única font de veritable glòria és la perfecció moral, fonament de la qual és la humilitat. Qui cerca sempre els primers llocs, més que

convidat: Quan donis un dinar o un sopar, no hi cridis els teus amics, ni els teus germans, ni els teus parents, ni els veïns rics, no sia que ells et tornin el convit i ja n'heguis recompensa. / Ans quan facis un convit, crida-hi els pobres, els esguerrats, els coixos i els cecs. / I en seràs benaurat perquè no tenen d'on compensar-te; car et serà compensat en la resurrecció dels justos. (4) / I havent oït això un dels comensals, li digué: Benaurat aquell qui seurà a taula en el regne de Déu! (5) / I ell li digué: Un home donà un gran sopar, envià el seu servent a dir als seus servents que hi anessin, per tal com tot era ja aparellat. / I tots semblantment començaren d'excusar-se. El primer digué: He comprat una masia i tinc d'anar a mirar-me-la; et prego que m'excusis. / Un altre li digué: He comprat cinc parells de bous i vaig a provar-los; et prego que m'excusis. / I un altre li digué: He pres muller i per tant no puc venir. (6) / I el servent en tornar contà això al seu amo. Llavors el cap de casa, indignat, diu al seu servent: Surt de pressa pels carrers i places de la ciutat i fes entrar aquí els pobres i els esguerrats i els coixos i els cecs. (7) / I digué el servent: Senyor, s'ha fet tal com ordenares i encara hi ha lloc. / I digué el Senyor al servent: Surt pels camins i marjades i obliga'ls a entrar per tal que s'ompli la meva casa, / car jo us dic que cap d'aquells homes qui havien estat convidats no tastarà el meu sopar. (8) / I anaven amb ell grans multituds i girant-se els digué: / Si algú ve a mi i no

més si no li corresponen, acabarà en la ignomínia, moltes vegades ja en aquesta vida. En canvi, l'humil qui es tria el darrer lloc, mereixerà la glòria, àdhuc ací baix. Jesucrist pren peu, com tantes vegades, del sopar de noces per simbolitzar la vida eterna, els primers llocs en la qual, no els guanyarà l'ric, sinó l'humilitat.

(4) És la idea, ja inculcada en el sermó de la Muntanya, de no cercar fins a l'altra vida la recompensa de les obres bones. Es per això que els obsequis de l'hospitalitat s'han de fer sobretot als desvalguts de qui no podem esperar retorn.

(5) Aquest comensal demostrà haver entès perfectament la intenció de l'anterior paràbola i la veritable sèu de la felicitat, que no es troba sinó en el regne de Déu. Per això el Senyor li respon proposant la paràbola i la veritable sèc de la felicitat, que no es troba sinó en el regne de Déu. Per això el Senyor li respon proposant la paràbola dels convidats al sopar, símbol de la glòria manta vegada repetit en l'Evangeli.

(6) El gran sopar és figura de la joia eterna del Cel, fora del qual hi ha només la nit perpètua dels apartats per sempre de Déu. E's que s'excusen són els que, ullpresos per les tres concupiscències d'aquesta vida, representades per tres pretextes adduïts, renuncien a la invitació de Déu.

(7) Els llocs que l'egoisme de les concupiscències deixa buits, són cridats a ocupar-los desheretats de la vida, aquells, ço és qui no s'han contaminat amb la platxèria, l'orgull i la fartuositat d'aquest món, ben simbolitzats aquí pels pobres i els esguerrats de tota mena.

(8) Es tan gran el festí de la Glòria, que els bons israelites no el poden omplir. Per això, Déu envià els seus apòstols fora d'Israel (pels *camins i marjades*), a convidar tots els homes de la terra. E's qui no respongueren a la vida de Déu, els qui fan el sort a les seves invitacions i posen llur felicitat en aquesta vida, no entraran mai al sopar de la Glòria.

odia pare i mare i muller i fills i germans i germanes i ádhuc la seva mateixa vida, no pot ésser deixeble meu. (9) / I el que no porta la seva creu i va darrera meu, no pot ésser deixeble meu. (10) / Perquè qui de vosaltres, en voler bastir una torre, no seu primer a calcular-ne les despeses, a veure si té prou per acabar-la? / no sia que, en haver posat el fonament, no podent-la acabar, tots els qui ho vegin comencin a burlar-se d'ell, / dient: Aquest home començà a edificar i no ha pogut acabar. / O quin rei, en haver d'anar a guerrejar amb un altre rei, no seu primer a sospesar si amb deu mil pot sortir a l'encontre de qui amb vint mil ve a atacar-lo? / Altrament, essent encara lluny, li envia missatge i li demana per fer la pau. / Així, doncs, qualsevol de vosaltres qui no renuncia a tot ço que posseeix no pot ésser deixeble meu. (11) / Bona és la sal; però si la sal s'afadia, amb què l'amaniran? / Ja no és bona ni per la terra, ni pel femer. Qui tingui orelles per a escoltar que escolti. (12)

Sants Pares i Doctors

GOIGS MATERIALS I GOIGS ESPIRITUALS

St. Gregori, Papa

Entre les delícies corporals i les espirituals, sol haver-hi, germans, aquesta diferència: que les delícies corporals, mentre no es posseeixen encenen en l'apetit un gran desig, però quan hom les assaboreix àvidament, prompte sadollen i fastiguegen. Les delícies espirituals, per contra, mentre no es posseeixen causen desgana, però en posseir-les fomenten el seu desig, i més hom les tasta, més

(9) Moltes vegades en l'estil de la Bíblia, *amar* i *odiar* compten per *amar més* i *amar menys*. El sentit d'aquest passatge és, doncs, que no pot ésser deixeble de Jesucrist qui prefereix al seu amor qualsevol dels amors, en si legítims, aquí esmentats. Cal saber renunciar ádhuc a la pròpia vida, quan la seva conservació ens és un obstacle per l'amor de Jesucrist, com s'esdevenia en els màrtirs qui havien d'optar entre la mort i l'apostasia.

(10) Tothom en aquesta vida ha de portar la creu de les pròpies tribulacions. Només portant-la darrera de Jesús, sofrint per amor d'ell i en unió de la seva passió, aquesta creu de cadascú pot ésser penyora de benaurança perpètua.

(11) La renúncia, almenys en l'afecte, a les benestances d'ací baix és tan fonamental per l'èxit de la vida com el pressupost per bastir una torra o els preparatius bèl·lics per emprendre una guerra, si es vol portar a terme feliç. Bell contrast entre els proveïments necessaris per les coses d'aquesta vida i l'alleugeriment de riqueses i plaers materials per l'elevada empresa de conquerir la salut eterna.

(12) Repetició de la comparança de la sal, posada en el sermó de la muntanya. Els desigs de felicitat són bons, però si s'afadeixen corrompent-se en les blanícies terrenals, ja no serveixen ni d'adob. Són nocius i cal llençar-los per perjudicials a la vera vida de l'esperit.

n'esdevé famejant. En les primeres, plau el desig, però desplau l'experiència; en les segones, el desig és somort, l'experiència, però, agradosa. En les primeres, la fam engendra sacietat i la sacietat, fàstig; en les segones, la fam engendra sacietat, la sacietat, nova fam.

Les delícies espirituals, en sadollar l'ànima, augmenten la seva fretura, perquè quan més hom percep son sabor més el coneix i l'estima; per això, malament pot amar-les el qui no les ha tastades, desconeixedor com és de la seva sabor. Pot algú amar allò que desconeix? Amb raó exclama el Salmista: — Tasteu i vegeu com és suau el Senyor. Com si digués clarament: La seva suavitat no la podeu conèixer si no la tasteu; apropeu, doncs, l'aliment de vida al paladar del vostre cor, per tal que assaborint la seva dolçor sapigueu estimar-la. Aquestes delícies, l'home les perdé quan al paradís pecà. Closes les portes del seu cor a les delícies eternes, es clogueren per a ell les portes del paradís.

Per tant nosaltres, nascuts que som en la dissort d'aquest peregrinar, sentim ja naturalment aquesta desgana i no sabem que és ço que havem de desitjar. I aquesta malaltia nostra, aquesta inapetència, en tant s'agreuja, en quant la nostra ànima s'allunya més i més de la dolcesa d'aquell menjar; ja no fretura delícies internes, car temps ha que ha deixat de degustar-les. La desgana ens decandeix, la llarga abstinència ens aclapara. Per no voler paladejar les dolceses interiors que ens són aparellades, preferim, miserables, la fam de les coses exteriors.

VICENTS PIERA, *trad.*

PREGUEM PELS NOSTRES DIFUNTS

A tots els nostres lectors demanem en el Crist una oració per aquest germà nostre que ens ha precedit en el senyal de la fe i dorm el son de pau: D. Manuel Cardona Pedrals, germà del nostre subscriptor senyor Juli.

Tots els mesos LA PARAULA CRISTIANA farà dir una missa en sufragi dels seus difunts subscriptors i afavoridors i llurs pròxims parents.

Agraïrem, doncs, que ens siguin comunicades les notícies de defuncions, a fi que pugui tenir-les el celebrant presents en les seves intencions.

LES BELLES LLETRES

Poemes de Josep Carner

ADÉU-SIAU

Adéu-siau, terres belles
d'on m'era fet ciutadà,
cenyides d'un sol més clar
o regalimant estrelles.

Terres clares sense llei
grises, roses, violeta;
terres on vaig ésser rei,
enamorat i poeta.

Terres dels somnis perduts,
sense cinyells peremptoris,
mudant cims i promontoris,
vagant per les latituds.

Terres d'un alè sagrat
i un encens afrodisíac,
envejades pel Zodíac
en la vostra llibertat.

Terres d'una gràcia esquiva
on cap dolor no es consum,
o palaus a la deriva
coves que contenen llum.

Terres on el vent sonor
no aixeca pols ni embolcalla
la mesquina menudalla
de les vides sense amor.

Dolces terres perdedores,
cares al sol i a l'absent,
sensibles a les aurores,
enceses a sol ponent.

Un vaixell em porta, inic,
a un negre afany sense lleure,
i tot just si us podré veure
des del congost del fatic.

Adéu-siau, terres belles
sense la humana remor,
o illes i ciutadelles
dels núvols a l'horitzó!

O PETITES GENTS...

O petites gents serenes
amagueu-vos, si podeu!
Canta el vent a les antenes
ho esgarria tot sa veu.
«Mal i poc la llum es bada
amb l'angúnia en el posat,
l'ona cau desgavellada,
fuig el núvol empaitat.
M'escarniren quan eixia
d'un forat o un pany de clau;
ja calcigo en folla via
món pacífic i cel blau.»
O bell càntic! Assolim-ne
la terrible fortitud;
és quan neix amb fúria un himne
que el món torna a joventut.
Poc valdrà la nostra vida
si no astora món i cel,
si per dolça fe escarnida
no és magnífica i cruel,
i a les grans blavors lleugeres,
noves, vives com un cor,
ambicioses polsagueres
no hi refan guspires d'or.

MAR DE DIUMENGE

Déu meu, aquest encantament suau
del pèlag blau
en un diumenge, amb l'aigua aquietada,
com ungida per l'oli de la pau
mostrejada tot just i acanalada!

Per què no coneix l'ira? I a on mira
modesta i radiant?
Ella l'espatlla gira
als ports on tants d'enginys van grinyolant
plens de tresors i de bellugadissa,
guarnits de banderetes de colors,
tota ella, vasta, immensa, oeix la missa
d'algun poblet perdut de pescadors.

Dintre l'esglesiola de rajola
l'olor d'alga a Sant Pere va a refer.
Jesús predica dins la barca. Vola
una gavina sobre el vell cloquer.

Tot compungint sa gran mirada clara
la mar espera encar;
i eixint, del nàufrag l'endolada mare,
plena de cel, perdona avui la mar.

LES FULLES DE L'ABRIL

I

O fulles de l'Abril, o prometences
que féu ombres lleugeres pels camins!
sembleu mig enyorances, mig temences,
mig voleu i mig no, com els destins.
Així som tots, en desgavell d'instints,
gronxats entre desigs i defallences.
Qui cull el goig de les blavors immenses?
Els homes són migradament divins.

II

O fulles de l'Abril! o cosa incerta!
No prou ombra, ni joia, ni fresseig!
Vida que tem, tot d'una que es desperta,
del vent que passa, del dringant rabeig.
En vostre dolç encongiment jo veig
la meva vida inútilment oferta,
perquè el diví coratge la deserta
davant el do voltat de guspireig.

III

I talment la cautela és endebades
i el mig voler no ens lliura de perill.
Fuetejades i socarrimades
també sereu, o fulles, mon espill!
I de la terra el lamentable fill
mor de perduda bala, de vegades,
tot i haver-se ajupit a les marjades
per no ser sant o per no ser cabdill.

IV

Fulles d'Abril, de tota por joguina,
i jo, l'esma sens goig ni pietat,
en lloc de vida esclava i mort mesquina,
si el nostre cor s'hagués incendiat
fariem prou en l'èter consagrat
l'interrogant de llum de la gavina,
o de l'albatros la volada fina,
senyal heràldic de la tempestat.

A JESÚS

D'altres vegades deus haver vingut
per via mai sotjada;
deus haver sospirat i somrigut
vora del llum insomne, en quietud,
o la taula parada.

I no t'hem vist quan eres tan sedent
d'una paraula amiga,
lleu com una penombra a sol ponent,
que va pujant dels marges dolçament
i del treball deslliga.

En cim de goig o en davallant d'afront,
a punt de vence' o caure,
no l'hem sentit, remenses d'aquest món,
la teva mà damunt el nostre front,
amb menys de pes que una aura.

Oscà nostres sentits ací i arreu
el tràfec amb les coses.
No ens anuncien l'Hoste de més preu
ta olor d'espígol i ta llum que es veu
amb les parpelles closes.

Però avui, o Senyor, Tu t'has traït:
eixint de la tenebra
t'has decantat al cossiró oprimit,
que emmetzina en son llit petit
les roses de la febre.

I ja la Mort cessà d'entemorir.
Sotmès el cor glatia.
Oh, què en sabem del viure i del morir!
i la poncella que tu vols collir
no es marcirà cap dia.

I encara, o Déu, amb llàgrimes de fe
capirem que tens lleure
de trasmudar tot afanyós daler.
Més dolç és el seguir-te i no saber,
tenir-te a Tu i no veure.

I molt més dolç que no sentir ta veu
quan a Llàtzer demani
fora de l'ombra, és davallar pel freu,
si Tu aixeques la torxa, o Nazareu,
davant el soterrani.

Sobre Auziàs March i Jordi de Sant Jordi

I

A. Pagès, en *Auzias March et ses prédécesseurs* (1), i ja abans en la *Romania* (2), ha tractat d'identificar el nom del nostre poeta. La conjectura que ell proposa, fent-lo derivar del sant provençal Elzear de Sabran — el qual tingué, i té encara, una fonda tradició a la Provença — sembla del tot convincent. Aquest sant, mort l'any 1325 i canonitzat el 1369, no degué tardar a devenir popular en les terres de parla catalana.

Constatem, en efecte, l'existència de tres contemporanis d'Auziàs March batejats amb el seu mateix nom de pila. Són aquests: Auziàs dez Puig, Auziàs Rotlà i Auziàs Frau, tots tres clergues valencians (3). Caldria per tant esbrinar si el sant provençal fou objecte d'una veneració especial al reialme de València.

* * *

El següent document, fins ara inèdit, es refereix a l'actuació d'Auziàs March com a *falconer major* d'Alfons el Magnànim. N'Auziàs fou anomenat per al seu càrrec vora la casa reial l'any 1426.

(1) p. 57.
(2) XVII, p. 189.
(3) Figuren en una relació—signada a Tívoli el 25 maig de 1447—de càrrecs demanats al Sant Pare (Arx. Corona Aragó, Reg. 2.698, fol. 182) D'Auziàs dez Puig, nebot del Claver de Muntesa Lluís dez Puig, se'n parla més concretament en un altre indret (Arx. Cor. Aragó. Reg. 2700, fol. 23).

L'any següent li fou instruït un procés per raó d'un fet obscur, probablement una *qüestió de faldilles*. Potser de resultes d'aquest encausament, el poeta deixava d'exercir el seu càrrec devers el 1428.

El document, anterior a la querella a què alludíem, ofereix una forma comminatòria no del tot excepcional en la correspondència entre Alfons i els seus afavorits:

«Lo Rey.

Mossen Ausiàs. Per altres hauem scrit manants vos que vinguéssets a nos ab los falcons, e són no poch marauellats com tant hauets tardat vostra venguda. Per qué, altra vegada vos manam tant stretament com podem que, totes excusacions cessants, decontinent partiats e siats ací demá ab los dits falcons, guardants vos de fer lo contrari si'ns desitjats seruir e complaure. Dada en Valencia, a XXVIIII de Noembre de l'any MCCCCXXVI. Rex Alfonsus.»

«Al amat falconer nostre mossen Ausiàs March.»

(Arx. Cor. Arag., reg. 2.679, fol. 104 v.°)

* * *

Hi ha en la biografia d'Auziàs March un capítol que, a mon parer, cal puntualitzar amb tota cura, el referent a la seva actuació militar.

S'és comprovat que el primer fet d'armes en què Auziàs intervingué fou la guerra de Sardenya (1420). Sembla també prou clara la seva intervenció en la primera anada a l'illa de Gerba (darreries de 1424). El poeta s'hauria ajuntat a l'estol de l'infant Pere en una galera valenciana, poc abans de començar l'expedició.

Emperò, prengué també part en l'altra expedició contra Gerba, aleshores del segon viatge d'Alfons a Nàpols? (4). Vet aquí una cosa que no és gaire probable; amb tot fou sollicitada la seva ajuda.

El 20 de gener de 1428 (5), un altre poeta, Mossèn Lluís de

(4) Alfons ja havia començat, en desembre de 1426, els preparatius d'aquesta expedició, la qual no pogué portar a terme fins al cap de cinc anys. El rei embarcà finalment a Barcelona el 26 de maig de 1432, i el 29 del mateix mes eixia, amb l'estol, del port dels Alfacs.

(5) Arx. Cor. Aragó, Reg. 2.797, fol. 69 vo.

Vilarasa, conseller i uixer d'armes del rei, partia de Barcelona amb lletres reials de creença, a fi de recrutar gent entre la noblesa valenciana. Mossèn Auziàs hi és inclòs en la llista dels cavallers (6).

II

Una de les millors poesies de la nostra antiga lírica és la coneguda amb el títol de *Presoner,* de Jordi de Sant Jordi ; és també la que ofereix més d'interès en punt a la biografia del seu autor.

El senyor Nicolau d'Olwer emprengué, en una nota plena de suggestió (7), la datació d'aquest poema. Arribava a les següents conclusions :

«Mossèn Jordi de Sant Jordi caigué en mans dels enemics a 30 de maig de 1423, i pocs dies després la reina Joana (8) l'entregava al capità Sforza, estant en poder del qual, en el segon semestre d'aquell mateix any, escrigué la poesia *Desert d'amics, de béns e de senyor.* El captiveri, molt dur, si hem de creure al poeta («Bé sui guardats, enclós ferrats e pres»), sospito que devia acabar dintre del mateix any 1423, abans que Alfons IV tornés a Catalunya.»

Un document del qual es serva còpia en l'Arxiu de la Corona d'Aragó (Reg. 2.692, fol. 127 v.°) referma aquesta datació i palesa la importància del paper jugat per Mossèn Jordi en els esdeveniments de la primera expedició d'Alfons a Itàlia. Es tracta d'unes «Instruccions donades per lo senyor Rey a Pino de Caxino sobre ço que deu fer e explicar per part del dit senyor al Gran Senescal (9) del reyalme de Nàpols.» No porten data, però són indubtablement, del 1431 (10).

Copiem tot el paràgraf on hi ha l'allusió a Jordi de Sant Jordi :

«En aprés li dirá com ara derrerament és tornat lo dit Pere de l'Artiga dient al dit senyor, de part del dit gran senescal que ell, per causa de les naus e galees de enemichs del dit senyor no li volia res scriure, car si li scrivia e les letres eren preses, fora stat gran deservey e desavenir als affers del dit senyor e seus. Mas per tal que'l dit senyor cregués al dit Pere de l'Artiga, lo dit gran Senescal li trametia a dir dos senyals ; la un, com stant lo dit se-

(6) Arx. Cor. Aragó, Ibid. fol. 70.

(7) Estudis Universitaris Catalans, VII (1913), p. 163.

(8) Joana II de Nàpols.

(9) El protegit de Joana II, Giovanni Caracciolo, conegut vulgarment per Sergianni

(10) Han estat publicades en Ametller : «Alfonso V de Aragón en Italia...» (Gerona, 1903) vol. I, p. 521. Zurita les havia conegudes i les aprofita. Pel que fa a J. de St. J. sembla que han passat desapercebudes fins avui.

nyor e ell en la cambra de la torre mestra de Aversa (11), lo dit senyor li dix que cinch anys abans que ell anás a Nápols un seu astrólech li havia dit com ell devia anar a Nápols, e que'y regnaria poch, peró que aprés hi tornaria, e regnaria en tan gran prosperitat, que no solament los seus grans hómens, mas encara los cochs serien magnificats. *L'altre senyal era que lo dit gran senescal, aprés que fon liberat de la presó, li trameté a dir per mossén Jordi de Sant Jordi que ell era vassall e servidor del dit senyor no contrastant la discordia passada*».

Així, Jordi de Sant Jordi degué finir el seu captiveri, com la majoria dels presos que estaven en poder de Sforza, en ésser alliberat Giovanni Caracciolo. Malgrat el luxe de detalls aportats pels diversos historiadors que parlen d'aquest episodi, no m'ha estat possible trobar la data d'aquest alliberament; sabem, no obstant, que fou anterior a l'acta de revocació de l'afillament d'Alfons per Joana, datada a Aversa el 21 de juny del mateix any 1423. Aquest serà, doncs, el terme *ad quem* de la poesia de Mossèn Jordi.

* * *

Aprofito l'avinentesa per a donar a conèixer quatre documents més, relatius al poeta valencià:

I: (Arx. Cor. Aragó, Reg. 2.783, fol. 38 v.°), datat a Palerm, el 14 de març de 1421.

II: (Ibid., Reg 2.571, fol. 118 v.°), datat també a Palerm, el 14 d'abril de 1421.

III: (Ibid., Reg. 2.784, fol. 148), datat al Castel Nouvo de Nàpols, el 30 d'agost del mateix any.

Aquests tres fan referència a la qüestió haguda entre Gispert de Talamanca i Jordi de Sant Jordi sobre la possessió de l'alcaidia i batllia de la Vall d'Uixó. El tercer és la sentència, favorable a Mossèn Jordi.

Transcrivim el quart (Ibid., Reg. 2.565, fol. 184 v.°), escrit a Barcelona amb data del 3 de juny de 1419, perquè té un caràcter més personal que els altres tres. Va endreçat a l'Abat de Poblet:

«Lo Rey.

Venerable Abbat, Segons havem certament sabut, en lo Monastir de Çaydia, de la ciutat de Valéncia, vacan dues cambres per mort de las monjas qui aquellas obtenien. E com nós hajam voler que la una de las ditas cambras sia dada e consignada a na Isabel

(11) No oblidem que es refereix a la primera anada d'Alfons a Itàlia.

de Sent Jordi, germana del feel cambrer nostre en Jordi de sent Jordi, la qual nós metém en lo dit monestir, e haiam assó a cor per esguard del dit Jordi, qui continuament és en nostre servir (12) per la dita raho scrivim a la Abbadessa del dit monastir, pregant-la affectuosament que vós, ab provisió vostre, li domets e consignets aquella, e scrivats a la dita Abbadessa manant-li que decontinent lo dón aquella. Certificant-vos que d'açó'ns farets plaer singular, lo qual entre'ls altres haurem bé a memória.

Dada en Barchinona, sots nostre segell secret, a III dies de Juny de l'any MCCCCXVIIII. Rex Alfonsus.»

(Segueix la lletra a l'abadessa de Çaidia, en el mateix sentit).

MARÇAL OLIVAR

Noticiari de Literatura

JOSEP M.ª DE SAGARRA.—*Cançons de totes les hores.—Fidelitat.*

Pocs literats nostres susciten, vora admiracions entusiastes incondicionals, tan violentes hostilitats, com en Josep M.ª de Sagarra: i no ens referim sols a les crítiques i als sentiments qui s'expressen amb franquesa per escrit, si no d'aquelles altres, qui en converses i discussions formen sovint atmosfera noïble a l'entorn d'una figura.

I bé, a despit d'uns i altres, dels admiradors instintius, dels blasmadors sense mesura, creiem poder, sense restriccions, afirmar que en Sagarra és un gran poeta; un dels qui més contribueixen avui a la glòria perennal de la nostra poesia, tan sortosa, que a cada generació troba genials personalitats per enaltir-la i enriquir-la.

Un gran poeta, — servant matisos, diferències psicològiques i ideològiques,—de la fusta dels Verdaguer, dels Guimerà, dels Maragall. Com ells posseeix la universalitat de comprensió humana, la visió total, còsmica, objectiva del món exterior; és a dir, que no es reclou en les seves, grans o petites, inquietuds, fent del món un reflex del seu jo petit o gran, sinó que, amb abraçada generosa, la seva poesia comprèn i estima per ells mateixos els éssers i les coses qui són per la terra, pel cel i per la mar.

Posseeix, com aquells poetes, una catalanitat — per molt que a voltes sembli esgarriar-se—, racial, profunda—; com ells i en grau més conscient a voltes, i més refinada i més artística, la facultat de plasmar en poesia els mots i les frases, creant expressions felices, proverbis poètics, fórmules clares, sintètiques, de passió i de vida,

(12) El document ofereix una mala redacció, segurament per culpa del copista.

joia i dolor, concretes i universals alhora ; d'aquelles qui us vénen als llavis en mil situacions de la vida vostra ; com ells és mestre del verb inflamat i entusiasmador qui es fa compendre de tots i pot arrabassar les multituds i escampar arreu una vibració d'humanitat i de santa poesia.

Com ells, millor a voltes que ells, almenys amb més consciència del que fa, sap cercar i trobar en el tresor de la nostra poesia popular allò justament que cal cercar-hi i trobar-hi ; no posturetes de folk-lore ; no sentimentalismes d'imitació expressiva ; no imitacions floralesques ; no els llocs comuns de la inferior retòrica popular ; no assumptes pintorescos, d'aquells dits regionals per mal nom ; sino les palpitacions d'humanitat profunda, els accents biològics perennals de la raça, els tipus representatius de la nostra vida instintiva, passional ; la *pasta humana,* diríem, dolorida i agitada qui és el fons material, l'*humus* de tots nosaltres. Pocs com ell han sabut assimilar-se aquella palpitació dramàtica i dolorosa de la sentimental tragèdia d'amor, cruel, feréstega, qui vibra al llarg dels segles, a través del romancer nostre. *L'Hereu Riera, Joan de l'Os,* les set bellíssimes *Ballades* d'aquest nou volum, prou són obres glorioses, definitives entre les millors de la poesia nostra.

Hem volgut esmentar algunes de les altres qualitats més generals d'aquest poeta ; voldríem ara expressar-ne algunes de més particulars i personals. Per exemple, aquella sensibilitat dolorida, amb una tendència irresistible a la melancolía ; aquella profunda i germanívola pietat envers els éssers qui viuen una vida natural primitiva, plena de les dolors de la passió i de l'instint ; una infinita capacitat de tendresa envers tota cosa qui sofreix o pot sofrir ; i en el punt més alt de la seva aspiració poètica, una lírica amor entendrida com encantada i molt pura, envers totes les coses qui són o signifiquen o simbolitzen, puresa ; recordem la puresa, l'abnegació d'alguns caràcters en les seves obres teatrals i els seus poemes ; els tendres accents del seu lirisme quan conta o retreu la bèstia humil, la flor i estel. I en el fons de tot això, és clar, vulgui ell, o no vulgui, un fort i profunde llevat de cristianisme.

Com artista, lluny d'ésser un instintiu, en Sagarra sap plenament el que en tot moment fa ; àdhuc quan és deixat, descurat, per poca penetració que tinguem, comprenem que ell prou en deu tenir consciència. I quan ell vol, pocs l'igualen en son treball de plasmació poètica de les paraules, a les quals fa dir el que vol i dóna el significat poètic que li plau, com tots els grans poetes, damunt de les quals demostra una senyoria sobirana. I com a gust i refi-

nament, quan li plau, pocs l'igualen en virtuosisme, en fina per cepció de matisos i colors i harmonies ; en el domini de la música espiritual profundament expressiva de les paraules.

I en el fons de la seva inspiració i del seu treball una elegància essencial, racial, vulgui ell o no vulgui, parli del que parli.

I a qui ara ens retregui les barroeries, les vulgaritats, les trivialitats, els mots excessivament familiars, les imatges innobles i àdhuc obscenes qui abunden en les obres d'en Sagarra, sobretot en algunes de les teatrals, respondrem que si penetren una mica, hi trobaran justament una demostració d'aquesta essencial elegància que diem. Perquè aquella vulgaritat i aquella barroeria ens fan sempre l'efecte d'una cosa no essencial, sinó accidental a la seva poesia, en el fons molt humanament noble i pura.

Sovint, si us hi fixeu una mica, aquella mena d'expressions us faran l'efecte d'afegides, encastades, com els trossos de paper o metall en certes pintures avanguardistes ; el fet que realment no siguin necessàries, que, suprimides, no llevarien absolutament res a l'excellència de les pàgines i escenes d'en Sagarra, hauria de posar en guarda a molts qui s'esgarrifen. La vulgaritat, la barroeria, són en En Sagarra alguna cosa de no natural ; un vici, una perversió ; i una perversió volguda. Per què? En el fons, — qui sap? — com una actitud, una reacció contra un excés de tendresa i de sentimentalitat que es deu sentir pels dintres. Després, com una molt equivocada reacció literària contra certs falsos refinaments qui per ací corren o corrien. També, com una malentesa necessitat de *verisme* en alguns personatges, escenes o evocacions. I també, sens dubte, per una mena de perversió en el goig de forjar expressions poètiques de tota mena, de violentar les paraules. Nosaltres creiem en aquest respecte un fet molt significatiu, que les expressions, les imatges barroeres o vulgars o brutals d'En Sagarra, són, molt menys sovint del que sembla, copiades del poble, i molt sovint són inventades, i, amb un mot més vulgar, però més propi, diríem *empescades* ; són, doncs, també, no fruit de verisme ni naturalisme, sinó d'elaboració poètica ; adés barrocs, adés tocats d'una mena de preciosisme *a l'inrevés*. Heus aquí un exemple de cada mena (en trobaríem a dotzenes), trets de *Fidelitat* :

> i veuràs que *les sopes de la vida*
> de vegades s'empassen sense gust...
>
> de no fer res el *teu neguit badalla*...

Per últim, una altra causa d'enterboliments en la poesia d'En Sagarra, la trobaríem en les infiltracions del medi qui l'envolta; en l'atenció que dóna algun cop a coses massa actuals i massa aprop de la seva vida quotidiana; en les reflexions, les filosofies, no ja de mena universal i poètica, sinó corrent, actual i quotidiana que li inspiren.

No cal pensar sinó en el *Joan Enric*; i sobretot en moltes pàgines de *Cançons d'abril i de novembre*; visions de ciutat, figures de dones ciutadanes, reflexions desencantades sobre el viure de cada dia; la poesia trista d'En Sagarra hi semblava aixalada, disminuïda; una *posa* de noi avorrit, fastiguejat de la niciesa i la petitesa qui l'envolta; qui té a voltes enlluernaments candorosos (és típica aquella *Ballarina de café concert*) qui vol fer de filòsof desencantat o bé el pervers, el dolent, i no li surt bé.

I en el fons l'enyorament d'aquell reialme de poesia que ell ha sabut fer-se, al qual ha d'anar sempre, ben lluny de la *realitat*, si vol seguir trobant aquells tresors de *veritat* poètica eternal.

La poesia d'En Sagarra es prou humana, prou conscient i pura perquè necessiti mitjans violents, lletjos, extemporanis, d'expressió; quan vol prescindir-ne, prou deu adonar-se que, suprimides la majoria d'aquelles expressions, res no llevarien d'intensitat, ni de veritat, per exemple, a les més agosarades i violentes escenes dels seus drames.

La poesia d'En Sagarra atenyarà els seus accents millors, quan ell, sense por als excessos sentimentals de la seva ànima, es dongui plenament a les tendreses de les seves amors més humanes, i ensems més altes i més pures. No vol dir això que hagi de privar-se de cap assumpte, ni tan sols de cap evocació; no vol dir que deformi hipòcritament, ni disminueixi amanerada l'agosarament, la violència de les seves concepcions, quan siguin agosarades o violentes. Però sí que en expressar-les, tingui present, — normes per ell mateix creades —, els moments més alts, més purs i més sincers de la seva poesia.

Les *Cançons de totes les hores*, representen respecte alguns dels darrers llibres d'En Sagarra, una elevació en puresa de poesia, bellesa de llenguatge; àdhuc en les cançons qui semblen més amargants i agosarades, hi ha més contenció expressiva que d'habitud, més elevació i elegància.

Altrament aquestes qualitats triomfaran sempre en la seva poesia; jo he constatat que al públic, la barroeria de certes expressions en els drames d'En Sagarra, li passen inadvertides.

Així passava amb *Fidelitat*: ràpid esbós dramàtic, on tipus i situacions hi són només apuntats; una provatura més envers l'obra definitiva que ens donarà un jorn; obra no de realitat i naturalisme, com molts podrien pensar, sinó com advertia en un discurs preliminar el mateix poeta, de fantasia, d'aquella fantasia seva qui ateny sovint accents d'eternal veritat. Les vulgaritats d'expressió, les barroeries, a voltes hi atenyen graus de mal gust, d'incorrecció que sorprenen; recordem, si no:

tota la vida ficaràs la pota.

I no obstant, el públic i tots nosaltres prou sentíem que per l'escenari passaven a moments, alenades d'una molt alta, molt pura i molt humana poesia.

Lluny del temps i de l'espai, crèiem que hauria de cercar En Sagarra l'obra mestre del seu teatre. Fa molts d'anys, encara no havia fet res per a l'escena, ell ens deia portar al cap una obra teatral de folla fantasia, pura creació poètica, on el meravellós i la realitat es confonien. En aquestes regions, o en les dels drames intensament humans però ben llunyans de la nostra vida anecdòtica i quotidiana, ha de trobar ell sempre la veritat i l'excellència.

JAUME AGELET. — *Domassos al Sol.*

Hem de confessar que tot fullejant per primera vegada aquest llibre, en rotllo d'amics, vam tenir una equivocació: l'aparièncía exterior d'aquells versos va enganyar-nos; perquè ens va decepcionar. Els metres comuns, les rimes massa fàcils, els ritmes massa obedients al *compàs* de cada vers, la successió monòtona de la frase; la poca originalitat de les agrupacions verbals amb nombroses ressonàncies de la nostra poesia d'ahir; la descurança envers l'elaboració artística del mot; l'allunyament absolut de les noves temptatives poètiques més valuoses; tot ens donava d'antuvi, una sensació de formes ja conegudes en la nostra poesia, fadigades per generacions de poetes nostres; la impressió d'un llibre d'aquells qui es fan sense gaire esforç, aplegant reminiscències de lectures, imitacions inconscients. L'evident mancança d'estil personal, la monotonia dels ritmes, ensopien com una melodia trivial l'atenció nostra, mentre lliscaven els ulls per aquells versos i es trobaven al cap d'avall de la pàgina sense haver parat esment en imatges ni evocacions.

Hem fet després experiment d'aqueix efecte llegint aquells poe-

mes a intelligents amics, procurant accentuar la monotonia i la impersonalitat d'aquelles formes, i experimentaven igual somnolència de l'atenció, igual sensació enganyosa de cosa trivial i usada.

Heus aquí un efecte biològic qui explicaria igualment com la veritat més bella, la fórmula moral més eficaç, amb el temps massa repetida, pot arribar a esmussar-se a causa de l'habituament a la seva forma expressiva, i demanarà que amb un esforç d'atenció rompem aquest mal encís, diríem *hipnòtic,* i penetrem en la substància eternal al través de la forma usada i coneguda. Heus aquí com els més distrets o menys intelligents arribaran a confondre la vàlua d'aquella veritat, la seva qualitat eternalment motora de l'esperit, amb l'esmussament de la seva expressió verbal, i titllaran la veritat o el precepte d'inactuals i de cosa gastada. Molts canvis revolucionaris d'idees, vénen d'aquesta confusió, diríem, entre llur forma i llur matèria. Sovint la veritat, el precepte, haurien pogut salvar-se, en l'estima dels més, donant-los una expressió nova o renovada. Qui sap a voltes, en la renovació, com pot influir un simple intercanvi de lloc entre les paraules. Heus aquí un curiós estudi a emprendre sobre la història de les idees i els preceptes morals.

I heus aquí, tornant a la poesia, per què mereixen almenys, respecte, els renovadors, els experimentadors de la forma en les arts belles. Salven els esperits de participar en els ensopiments de l'habitud biològica.

* * *

Sols amb el llibre, sentint la inquietud escrupulosa de qui pressent haver-se pogut equivocar — certes imatges copsades al vol, un mot, una fina sonoritat, semblaven sollicitar-nos — procuràvem damunt d'aquelles pàgines, aturar els ulls, que no llisquessin, fixàvem l'atenció i, com una illuminació, de sobte, la beutat d'aquella poesia se'ns revelava. Igual experiència férem després amb els amics, repetint-los aquella lectura amb deteniment, aturant-nos en els mots, accentuant i *cantant* els més significatius i evocadors, i llur sorpresa era igualment plena de joia. Se'ns revelava un poeta veritable, d'una espiritualitat elevada, cultivada, molt seriosa i molt pura; d'una sensibilitat afinadíssima, ardent i a l'ensems plena de mesura i elegància.

Allò comú, allò usat i monòton de la forma, arribava, en els millors moments a fer-se perdonar, com un excés de pudícia, com una aversió elegant envers maneres massa expressives o accentuades qui poguessin torbar amb llurs *pretensions,* amb llurs exterioritats materials, les pures irisacions de la interior poesia. Després,

més sovint que no hauríem sospitat, ací i allà descobríem finors de ritme i de música, sonoritats exquisides, gracioses correspondències entre les rimes i entre les formes; una íntima originalitat, qui es manifestava més que per les qualitats materials de la forma, per la sollicitació evocadora dels conceptes. Aleshores copsaven amb delícies l'ús rar d'una paraula; la personificació, l'*animació* insinuada en un verb, un adjectiu, les fines correspondències d'ànima i espectacle.

La matèria imaginativa és donada a l'espiritualitat del poeta nou, per una riquesa d'imatges, records, evocacions, del seu medi natiu, dels paisatges catalans que la seva sensibilitat seleccionava en harmonia amb les seves fines qualitats; impressions, renovades sovint, d'infantesa, i de primera joventut, profundes, que no poden esvair, amb les que no arriben tan sols a mesclar-se, les d'altres països. El senyor Agelet, home qui per son gust i les exigències de la seva noble professió, ha de viatjar per les més llunyanes i diverses contrades, i viure en els medis més selectes, en les ciutats més refinades i modernes, porta arreu la seva sensibilitat intangible i el seu paisatge, compenetrats indissolublement, com en una mena de cristallització stendhaliana.

Per això, damunt dels aspectes més exòtics, ell projecta les imatges de la seva Catalunya qui el priven de veure allò que tenen aquells de més característic. Moltes d'aquestes poesies van datades dels pobles més llunyans i diversos; per escriure-les no calia certament viatjar ni datar-les; totes vénen de Catalunya. Qui sap, però, si calia, a l'afinament, la inspiració del nostre poeta la presència del medi, del paisatge exòtic, perquè inconscientment i enyoradissa la bella evocació és produís. D'aquell poemet datat a *Xoxomilco* on unes barques duen índies riu avall, suprimiu el mot *índies,* substituïu-lo pel mot *pescadores* o *pageses* i per res no us adonareu que l'escena evocada és tant lluny de la terra nostra.

* * *

La sensibilitat de l'Agelet és, com hem dit, de les més fines i educades; sense ombra de dilettantisme ni deliqüescència ni malaltís sentimentalisme; sostinguda per una espiritualitat molt cultivada, molt seriosa, *maragalliana* diríem, amb una aspiració molt alta a les coses més elevades i pures. Així són d'una rara qualitat humana, exquisida i profunda, d'un lirisme lúcid, intelligent, les rares associacions poètiques, les fines constatacions psicològiques, les subtils originals personificacions i animacions de les coses.

«Se sent la nit com udola—*vagabunda* per ciutat»... Tinc al cor la *melangia—dels rellotges aturats*»... «pengen les veles *marcides*»... «La proa *flaira* la nit»... branques qui pengen—degotant lentament *serenor de cimals*»... «Estem sols amb els estels i amb *l'afany* de les onades»... «Passa a la vora un vaixell—*que tremola com una ànima*»... «El dia *s'esmuny—seguint les roderes*»... «Plana silent i ajaguda *com un foc mig encalmat*»... «Vi *que flaires com les roses*—tot irisat i novell»... «tot l'aire *s'empolsina* de vesprada»... «Un Crist *encomana*—la seva dolô—cau damunt les testes *claror de perdó*»... «Els camins arriben dolços—*fatigats* de caminar».

Perdria sinceritat i qualitat aquesta poesia si el poeta es preocupés una mica més de l'originalitat i la dificultat de la forma? Creiem que no. Un canvi d'horitzonts poètics, en ell qui tanta riquesa d'imatges fines haurà sabut copsar per aquests mons, una renovació d'imatges, modernes, ciutadanes, torbaria la puresa de la seva inspiració? Creiem que no. Seria perillós per a la seva personalitat poètica renunciar més que no fa al soliloqui, al diàleg harmònic entre ell i les coses, i atendre a les altres ànimes i copsar-hi secrets exquisits? Creiem que no. La qualitat fina i ferma a la vegada, cultivada i àgil, del seu esperit, guanyaria encara amb aquestes i semblants proves i dotaria sens dubte la poesia nostra d'elegàncies que encara no ha tingut.

Quan el poeta renuncia al fàcil octosíllab i al consonant, no li són pas un destorb, ans, al contrari, un excitant d'excellència, les formes més exigents. Semblen exaltar-li les imatges, i animar-li els ritmes i fer-lo més apte per aquella música no exterior, *essencial*, qui a voltes viu en les seves frases.

...«Aquest setembre s'han marcit les roses—mes la vinya flameja com un cor»... «Al vespre tornen les veremadores—enlluernades del vinyar vermell—i duen les mans dolces i el cabell tot amarat de les verdors sonores». (Remarqueu la beutat sobirana d'aquest últim vers).

Pensem, per exemple, que si el senyor Agelet volgués dedicarse a treballar-los amb tota calma i acurament, podria donar-nos uns sonets com no els hem tinguts encara. També pensem que la prosa del senyor Agelet podria ésser una cosa exquisida. Tals qualitats ens revela aquest llibre, que no acabaríem mai de proposar temptatives i experiments al treball poètic del seu autor.

Saludem amb tota joia, amb encuriosida expectació i esperances impacients, l'adveniment d'aquest nou poeta.

J. FARRAN I MAYORAL

LES IDEES I ELS FETS

Vida religiosa i moral

LES PENETRACIONS DE L'ESGLÉSIA ROMANA

De poc, han estat duts a terme dos importants Concordats : entre Roma i Baviera l'un (signat el dia 24 de gener de 1925), i entre Roma i Polònia l'altre (signat el dia 10 de febrer de 1925 i fa pocs dies aprovat pel Senat.)

Els plenipotenciaris pontificis han obtingut els més brillants resultats. Així diu *L'Europe Nouvelle* ; i afegeix que la realitat dels fets dóna a la Santa Seu una alta idea de la dominació que pot conquerir entre les potències d'aquest món.

El Concordat—segueix dient— ha estat molt ben rebut i celebrat a Baviera. Ádhuc el partit que representa l'element protestant de bon grat ha accedit a la seva ratificació. Veus aquí com M. Hilpert, cap de l'organització dels protestants, s'expressa :

«Al moment que Alemanya acaba d'ésser enganyada pels Aliats respecte de la data de l'evacuació de Colònia, anem nosaltres a arrodonir una obra destinada a assegurar al nostre poble la pau entre les Esglésies de les diverses confessions.

«L'acte d'alliberament que nosaltres esperem no podrà en efecte realitzar-se més que si el poble alemany és unit i animat d'una sola voluntat nacional.

«D'acord amb aquest principi, ens havem esforçat a arreglar amicalment en un sentit pacífic les relacions de l'Estat i de les Esglésies.

«Assegurant al país la pau religiosa, li donem els mitjans de crear la unió sagrada per al dia de l'alliberament de l'Alemanya.»

Val la pena de remarcar d'una manera especial alguns passatges dels esmentats Concordats, que a continuació extraiem.

Del Concordat amb Baviera.—Article IV, paràgraf 2 : «Les facultats de filosofia de les dues universitats de Munich i de Wurz-

burg hauran de tenir almenys un professor de filosofia i un professor d'història que no ofereixin cap inconvenient des del punt de vista catòlic i eclesiàstic.

Al mateix article, paràgraf 3 : «La instrucció religiosa roman, matèria ordinària de l'ensenyament a totes les escoles superiors i mitjanes, i hi tindrà un lloc almenys igual a la seva importància actual.

Article V, paràgraf 4 : «Les autoritats eclesiàstiques superiors hauran d'estar suficientment representades, almenys quant és a la instrucció religiosa, en les comissions encarregades de lliurar el certificat d'aptitud pedagògica per les escoles elementals catòliques.

Article VI. «Als municipis on demanda n'és feta, sigui pels pares, sigui per qui els representen, hom deurà establir escoles elementals cotòliques quan un nombre suficient d'alumnes inscrits fa possible el funcionament regular de l'escola, encara que només sigui que sota la forma d'escola unitària.

Article VII, paràgraf 1 : «A totes les escoles elementals, tret únicament de les que esmenta l'apartat següent, la instrucció religiosa roman matèria ordinària d'ensenyament.

Si en algunes escoles l'Estat bavarès no es troba legalment en condicions de fer que a la instrucció religiosa li sigui reconegut el caràcter de matèria ordinària d'ensenyament, aquesta instrucció podrà mentrestant ésser donada en aquestes escoles almenys d'una manera privada ; a tal efecte hom posarà a disposició de qui calgui els locals escolars, la calefacció i illuminació dels quals restaran a càrrec dels municipis o de l'Estat.

Paràgraf 2 : «Hom vigilarà, d'acord amb les autoritats eclesiàstiques superiors, per tal que els deixebles de les escoles elementals, de les de segona ensenyança i superiors, puguin, en temps útil, i sense dificultat, complir llurs deures religiosos.

Article VIII, paràgraf 2 : «Si es produeixen inconvenients en la vida religiosa o moral dels deixebles catòlics ; si s'introdueixen a l'escola influències pernicioses o no autoritzades, sobretot si, en l'ensenyament, els deixebles són ferits en llur fe o llurs sentiments religiosos, el bisbe i els seus delegats tenen dret de recórrer a les autoritats escolars de l'Estat, les quals deuran prendre les mesures convenients.

Article IX, paràgraf 2 : «Les escoles dirigides per ordes o congregacions religioses que han tingut fins ara el caràcter d'escoles públiques, el conserven si omplenen les condicions exigides per a tals establiments. L'Estat pot, amb aquestes mateixes condicions,

atorgar el caràcter d'escoles públiques a noves escoles obertes per ordes o congregacions religioses.

Article XIV, paràgraf 1: «El nomenament dels arquebisbes i bisbes pertany en tota llibertat a la Santa Seu. Quan es produeix la vacant d'una església arquebisbal o bisbal, el Capítol sotmet directament a la Santa Seu una llista de candidats dignes del càrrec i aptes per a l'Administració de la diòcesi; entre aquests, així com entre els noms suggerits pels bisbes i els capítols bavaresos en llurs llistes triennals respectives, la Santa Seu es reserva d'escollir lliurement.» (S'assenyalen algunes consultes de carácter polític.)

DEL CONCORDAT AMB POLÒNIA.—Article II: «Els bisbes, la clerecia i els fidels es comunicaran lliurement i directament amb la Santa Seu. En l'exercici de llurs funcions, els bisbes es comunicaran lliurement i directament amb llur clerecia i llurs fidels...

A totes les escoles públiques, llevat de les superiors, l'ensenyament religiós, obligatori.

Article XI: «L'elecció dels arquebisbes i bisbes pertany a la Santa Seu. (S'assenyalen algunes consultes de caràcter polític.)

Article XX: «En cas que les autoritats de la república tinguessin a dir alguna cosa contra un eclesiàstic, respecte a la seva actuació com a contrària a la seguretat de l'Estat, el ministre competent presentarà les seves remarques a l'ordinari qui, d'acord amb aquest ministre, prendrà, dins el període de tres mesos, les mesures apropiades. En cas d'una divergència entre l'ordinari i el ministre, la Santa Seu confiarà la solució de la qüestió a dos eclesiàstics escollits per ella, els quals, d'acord amb dos delegats del president de la república, prendran una decisió definitiva.

«En cas que eclesiàstics incorrin en delictes previstos en les lleis penals de la república, els tribunals en donaran compte immediatament a l'ordinari; i en cap cas l'arrest o l'empresonament dels eclesiàstics no serà tingut en les presons comunes.»

«PERQUÈ NO PUC PER MENYS, CREC EN LA REALITAT SOBRENATURAL»

És mort suara a França Jacques Rivière del qual són aquestes paraules que hom podria posar, epitafi colpidor, damunt la seva tomba.

Deixa una abundosa producció, tot i ésser tan jove com era. El seu nom crongriava molts respectes i moltes admiracions al seu

país i fora, com testimonieja el volum de més de 400 pàgines de *La Nouvelle Revue Française,* de la qual Rivière era director, dedicada a comentar i estudiar la seva personalitat.

Veus aquí ço que ell escrigué un dia :

«Hi ha com una mena de candidesa en tot escriptor no cristià... jo sé que davant d'una certa qüestió molt neta que jo, tot d'una, podria posar-li, restaria sense resposta, i no trobaria més sortida que en una burla».

La personalitat de Jacques Rivière era una personalitat complexa i rica de matisos. Esperit inquiet, a voltes torturat i torturador, obrí les portes de la seva ànima a tots els vents. Tal vegada, algun cop, aquests vents li havien produït les seves pertorbacions. Diu François Mauriac, a l'esmentat número de *La Nouvelle Revue Française* :

«Morir — gemegava — cedir el lloc a aquesta monstruosa combinació de sentiments que ocupa el meu cor i que mai jo no sabria desnusar...» Si coneguéssim perfectament un ésser, segurament fórem advertits quan la seva mort és pròxima. Penso en tots els meus amics als quals ha pogut guarir únicament això : passar a la vida eterna. Jacques Rivière va escriure'm un dia : «Em sóc sentit massa abandonat...» Allò d'on ell es sentia abandonat s'atansava terriblement al seu cos i a la seva ànima i, sense ell saber-ho, els preparava. Amb tants de motius que haurien hagut d'inspirar-li joia, orgull, el nostre amic experimentava un estrany deseiximent sense tristesa ; deia sovint que sols el retenien la seva muller, els seus fills. Per deseixit que fos, sabem ço que li ha costat el seu arrencament del món. Potser calia que Jacques Rivière conegués un martiri així per poder llençar aquest gran crit d'alliberament, en allunyar-se el sacerdot que li havia donat l'absolució : *I ara, sé que sóc miraculosament salvat.*»

PRIMER DE MAIG

Fa ja bastants anys que va ésser celebrada als nostres centres fabrils l'anomenada festa del 1.r de Maig o del treball : en el primer, una multitud obrera envaí les Rambles, en esclatant manifestació, i vibrà d'entusiasme en un ubèrrim miting celebrat al teatre de més cabuda, llavors, de la ciutat ; l'antic Tívoli. Una flama càlida i ubriagadora d'esperança illuminava els ulls dels nostres treballadors, i la fe en un ideal que, baldament veiessin molt confús,

era un noble ideal de millora, els feu moure en un pla de generositat i de domini espiritual de la situació.

Al present, després d'un llarg quart de segle d'experiències, la festa ha esdevingut reduïda a una familiar i camperola forada, que segueix les clàssiques tradicions dels bons obrers catalans dels millors temps ; en l'endemig, però, separen les dues dates uns volums de reglaments i un bassal de sang, on es barreja la d'obrers i la de patrons ; l'experiència ha portat dolors d'aquelles que entren a l'ànima, i ha mort aquella flama viva que guspirejava als ulls.

Mes enllà de les fronteres del territori, l'espectacle, com visió de conjunt, dóna el to d'una conversió de moviment social en polític : arreu el socialisme és un partit polític que s'ha anat capacitant per governar, segons el vell estil dels partits burgesos ; i el comunisme segueix les mateixes vies : així, actuant de minoria parlamentària, o constituint govern, ha pogut produir una legislació reguladora del treball ; fora d'aquesta via, el moviment ha estat un fracàs de conseqüències contràries a les que els esperançats somniaven : ha reeixit una política dintre el marc de les altres polítiques, i, per tant, amb totes les seves tares : la política ha produït reglaments, és a dir traves de minúcia i de detall, reformes d'article i paràgraf ; l'ideal generòs, però, de la transformació social no ha reeixit.

No és possible recordar aquests fets, sense fer esment d'aquestes paraules del mestre cristianíssim del seny, el Bisbe Torras i Bages, dites en una seva Pastoral que té per nom *L'Elevació del Poble o la Democràcia Cristiana.*

«Fora de l'Evangeli, no existeix una filosofia de la societat. En tal cas existeix en forma positivista, és a dir prenent per base el fet existent, estudiant les seves transformacions, el caràcter que presenta segons les èpoques : o en forma instintiva i, de conseqüent, cega i incapaç de formular la llei d'equilibri necessària en l'estàtica social. Fora de l'Evangeli, no existeix la llei de l'harmonia humana, com no existia abans de la seva predicació, i prescindint d'ell és impossible que existeixi en una forma racional i lluminosa : serà en tal cas, com una necessitat, que no és evident que sigui prou satisfactòria a tots els individus del llinatge. L'ordre, la disposició i la distribució dels diferents membres del cos social, la filosofia purament humana provarà que són necessaris, que sense ells desapareix l'equilibri, i que, per tant, perilla, si no es té en compte aquesta llei d'equilibri, d'enrunar-se tot l'edifici de la civilització...»

LA MORAL DEL CAMPIONAT

L'esport, el futbol ara com ara més que tot altre, domina completament les nostres multituds. En bé? En mal? Si entre poc i massa, la mesura passa, podríem dir més d'una cosa al marge de l'afició, que a diferents represes té aires com de follia o de sobreexcitació malaltissa, en ço que als grans partits sobretot de futbol es refereix. I no cal dir que compartim el sentiment de joia que causen els triomfs ressonants, adjudicats a les nostres joventuts en lluites estrènues.

Per nosaltres el punt perillós rau al moment que el joc passa de la seva condició de joc a la condició d'espectacle: és el perill que l'amable conreu de la bellesa degeneri en insolent culte de la força.

Heus aquí ço que n'escriu J. Hannak, a *Die Wage*, de Viena, amb qualques aplicacions i derivacions d'un doctrinarisme social que ara podem deixar a un cantó.

«En un camp assolellat, uns joves es baten per una pilota de cuiro. Qui descobrirà un problema darrera d'aquest joc sense conseqüència? La vida és ja prou complicada. Per què, doncs, fer-la més difícil i voler posar seriositat allí on justament hom fa per bandejar-la, amb el joc...? El sentit crític s'esvaeix en matèria d'esport. Com? — direu. Haurà hom d'anar contra el gust del treballador per l'únic plaer legítim que li resta?...

«Ningú no negarà que, per la seva extraordinària popularitat, l'esport hagi esdevingut un problema social... Ha esdevingut un factor excessivament puixant de la vida social...

«La propietat privada del terreny permet de treure una renda de l'ingrés que donen els espectadors dels matchs de fútbol. Al mateix temps el principi de concurrència capitalista transforma la regla esportiva. Així, la lluita per la clientela, i per tenir com més espectadors millor, duu inevitablement a forçar les possibilitats físiques de l'esportman i a l'entrenament per als campionats, mètode que sobreexcita el sistema nerviós de les masses reduïdes al simple paper d'espectadors de jocs de gladiadors...

«Incorporada al mecanisme de les lleis econòmiques capitalistes, la noble essència de l'esport és transformada en concepció innoble de campionat; a l'expansió espiritual tendint a reforçar realitzacions no materials, s'és substituïda l'acció fantasista tenint per objecte satisfer sensacions; al plaer intellectual alhora i físic, la passió sense fre; a la concepció de l'acció disciplinada per la regla del joc,

la immoral carència de la disciplina d'una acció violenta no refrenada. Una passió així engrapa tot sencer a qui la té; hom no és posseït per la passió del futbol solament el diumenge a la tarda, qui s'hi deix prendre és posseït per la passió durant tot el dia, és reduït a l'estat d'autòmata de futbol; insensible a tota atracció intellectual, refusa totes les que hom li ofereix, per no ésser sensible més que a la sensació inferior del llenguatge esportiu... Visca l'esport i, per això mateix, fora campionat! Visca l'acció en tant que mòbil de l'home espiritual i, en conseqüència, fora l'acció en tant que acció en si mateixa i dominadora de la humanitat! Que visqui la força que ens assaona físicament per a una concepció del món; que desaparegui la força que construeix la concepció del món segons la naturalesa física del món!»

Cultura general

Les obres completes de Balmes

Ha començat ja venturosament a aparèixer aquesta gran publicació que tant honora la nostra terra i l'illustre jesuïta qui se l'ha empresa.

No cal dir amb quin goig hem vist i assaborit els dos primers volums apareguts, bellament impresos per l'exquisit Poncell d'Igualada. Són aquests dos volums el XII i el XV de la collecció total. El XII sota el títol *Biografías* conté les de O'Connell, l'abat de Ravignan, el P. Mariana, Newmann i el general Espartero. El XV ens dóna una nova i bella edició d'*El Criterio,* l'àuria obreta justament qualificada pel Dr. Torras de *Codi del seny.*

Cada treball balmesià és precedit d'una succinta nota bibliogràfica on l'editor, que com saben els nostres lectors, és el P. Ignasi Casanovas S. J., indica l'ocasió en què fou escrit, les edicions que se n'han fet, la que és presa com a típica i l'origen dels sumaris. Avaloren el text notes posades pel mateix Balmes en editar-lo o trobades després entre els seus papers.

Tot aquest treball, fet amb gran competència i afecte a l'insigne filòsof, fan aquesta transcendental publicació digna de la millor acollida per part del nostre poble. No dubtem que a la seva perfecció tècnica i tipogràfica correspondrà l'èxit editorial que es mereix.

Els Opuscles Dogmàtics del Rvd. Dr. Alfons M. Ribó «La Renovació integral de l'home per Crist»

Una altra bella promesa que esdevé realitat. El docte capitular de Barcelona ha publicat ja el primer d'aquests opuscles que tant poden contribuir a illuminar la consciència religiosa dels catalans. El gran i suggestiu tema de la *renovació integral de l'home per Crist* hi és tractat amb aquella competència teològica, domini de les Sagrades Lletres i penetració filosòfica que ja en altres ocasions havia demostrat el nostre estimat amic. En felicitar-lo per aquest bell començament de la seva elevada tasca, li augurem aquell èxit que bé es mereix i que, grat sia a Déu, van adquirint totes les empreses cristianitzadores a Catalunya.

«Manresa».—Revista trimestral d'Exercicis

És un goig que una revista d'aire internacional consagrada a l'estudi i propaganda del gran sistema ignasià de santificació porti el nom d'una ciutat catalana. La circumstància d'haver-hi rebut Sant Ignasi les illustracions divines que donaren naixença a aquest mètode tan recomanat pels Papes i acreditat per l'experiència justifica la titulació d'aquesta novella Revista que saludem amb joia. Ja el primer fascicle aparegut publica treballs altament suggestius d'ascètica, pedagogia i història, signats per noms tan prestigiosos com els dels Pares Jesuïtes Ignasi Casanovas, Artur Codina, Ferran M. Palmés, etc.

A la novella publicació desitgem la més gran difusió i el màxim fruit de santificació possible.

L'Educació i l'Escola

L'ESCOLA LAICA

La discussió de l'Estatut de l'Alsàcia Lorena, i la interpelació de Mr. Cazals, cap del grup radical socialista de la Cambra, sobre la Declaració dels Arquebisbes i Cardenals, foren pròdigues en lliçons i en confessions sobre les anomenades lleis laiques. Pel que fa referència a nosaltres, ens interessen vivament algunes de les definicions que de l'escola laica han fet diversos membres de la Cambra en les tumultuoses sessions dedicades a aquestes dues qüestions.

Mr. Leon Berard, alhora contra la declaració dels Arquebisbes i contra la política del govern, parlant de l'escola laica digué:

«Nosaltres concebim la neutralitat com una respectuosa imparcialitat entre totes les creences que professen aquells i aquelles que confien a l'escola laica llurs infants. Amb la qual cosa, no faig sinó transcriure el pensament dels fundadors de l'escola. Nosaltres creiem que hi romanem fidels.

Ella s'ha expressat amb el llenguatge d'un esclat i d'una claredat sobirana que porta après dels seus mestres del divuitè segle, el legislador lorenès que ha deixat la seva empremta damunt les nostres institucions escolars.

Llegiu les instruccions de Jules Ferry i sabreu que l'escola és el fogar de germanor que deu ésser apte per rebre els infants de totes les famílies espirituals de França, sense que les lliçons que en treguin se sumin mai a les ocasions de divergències que trobaran en l'ambient del temps i en les vicissituds de la vida.

Nosaltres estimem l'escola veritablement neutra per tal com ella és per nosaltres la suprema garantía de la llibertat de consciència i de la pau dels esperits. Així, doncs, vetllem per tal que resti ben neutra, car és aquesta, encara, la més sòlida defensa contra els atacs dels quals pot ésser objecte.

Neutra deu ésser la direcció de l'ensenyament, neutra la formació dels mestres, perquè mai no puguin ésser empesos a transgredir la vella llei escolar.»

Aquesta característica de la neutralitat de l'escola hem de confessar que ens fa rodar un xic el cervell, car no penetrem la idea que els Leon Berard — de bona fe — tenen de l'escola. Una vegada més en veure com polítics, metges, enginyers, advocats, hisendistes, propietaris, parlen de l'escola amb aquest desconeixement dels problemes vius i difícils que ella comporta, ens demanem quan acabarà aquesta llibertat de parla de ço que hom desconeix. Déu ens en guard, als mestres, de donar la nostra opinió en ço que no és de la nostra incumbència, de seguida hom ens advertiria (i hom ens adverteix) de la nostra insolvència en ço que no és del nostre ram, i se'ns imputaria el pecat d'entrar dins el terreny propi d'altri. Es clar que els governants cal que intervinguin en tots els afers de l'Estat «àdhuc en els de l'educació dels ciutadans» però al menys seria bo que, com deuen fer en tots els altres afers, s'enteressin de tots els problemes afectes i coneguessin totes les realitats que poden donar o restar força a la seva actuació de governants.

Molt boniques les paraules de Leon Berard, les mateixes de Mr. Cazals i les que anem a reproduir de Mr. Herriot sobre la neutralitat de l'escola i l'escola laica, però buides de sentit, falses

de realitat. Què cosa vol dir, dins l'escola, una respectuosa imparcialitat entre totes les creences? Què cosa vol dir que les lliçons que treguin de l'escola no se sumin mai a les divergències que trobaran en l'ambient i en la vida?

Si quelcom volguessin dir aquestes paraules darreres, no seria una negació d'un dels principis cabdals de l'escola, que al nostre entendre és de ben preparar els futurs «homes» perquè surtin sempre victoriosos de les dificultats i les lluites i les vicissituds que la vida els imposarà?

O nosaltres no hi entenem res, o la concepció d'aquesta escola anomenada laica, ben laica com la vol Mr. Berard, és la negació de l'espiritualitat a l'escola. És la degradació de l'Escola, és la conversió de la mateixa en una màquina d'ensenyar a llegir i escriure, i encara ni això, car avui, l'ensenyar de llegir i escriure comporta ja un reconeixement de la vida espiritual que va molt lligat amb les creences humanes. L'escola neutra, ben neutra, o laica, ben laica, amb quina base espiritual fonamentarà la seva actuació, per mantenir-se respectuosament imparcial entre totes les creences? es farà una religió de la ciutadania? de la Pàtria? de l'amor universal?... Però això, no és ja oposar una espiritualitat a altres espiritualitats?

Paraules, res més que paraules. Desconeixement del que és l'escola, del que és l'infant, del que són les limitacions i les exigències de la realitat. Com els costaria de concretar a tots aquests teoritzadors de l'escola laica!

Emportats dins els corrents moderns de l'escola, en els quals tota la seva actuació està a l'entorn dels interessos vius de l'infant, l'escola ben laica, com s'ho arreglarà per respondre'ls quan els arribi aquell moment de curiositat viva, d'assedegament de saber, respecte els problemes anímics, els de la vida i la mort, els de la creació, i tants que seria prolix esmentar, sense ofendre els sentiments dels uns ni dels altres? i sense ofegar el seu natural desig de saber?

Copseu la grisor d'una escola ben laica?

De què parlaran, amb què s'alegraran, què els farà vibrar que no tingui un esclat espiritual perillós de fer-la sortir de la seva neutralitat? Hi haurà quelcom més esclau, més lligat, que aquesta escola filla de la llibertat?

Nosaltres al contrari, creiem que l'escola ha de tenir color, — ens fa horror l'indiferentisme i la neutralitat — la preferim ben protestant, ben judaica, ben fetitxista si es vol, però ben rica d'es-

perit, abans que ben laica, ben grisa; amb ella creiem que ens serà més fàcil d'entendre'ns i de conviure.

I vet aquí algunes de les paraules de l'ex-president Herriot, qui sembla profundament preocupat per la desunió dels francesos.

«L'escola laica és per a nosaltres l'honor de la República; és, com ho volgué Jules Ferry, la millor escola per assegurar, respectant totes les conviccions religioses, aquesta unitat social i nacional tan desitjable entre els petits infants. Es una idea essencialment francesa.»

... ...

«Per a nosaltres, l'escola única (llegeixi's l'escola laica) no és un procediment indirecte d'imposar el monopoli de l'ensenyament. Es, dins el quadre de la Universitat, un procediment propi per acostar els infants pobres i els infants rics.

... ...

«El nostre laïcisme consisteix en substreure els petits francesos a aquests odis abominables que hom tracta de suscitar entre ells. L'escola laica ha esdevingut, i esdevindrà cada dia més, el petit temple de la concòrdia que la República ha construït fins al més petit llogarret. Hi ha en aquesta idea tanta de força i de generositat que acabarà per imposarse a tots.» (1).

Tota la glòria de l'escola laica la basen en el fet de les joventut mortes per la França en els camps de la Gran Guerra, però és això prou? No imputen els metges francesos una gran part de la culpa del greu problema de la desnatalització i de l'esberlament de la família a la manca d'espiritualitat de l'escola? (2).

Les Arts Plàstiques

BARTOMEU FERRÁ

Els intellectuals mallorquins celebraren, la passada Pasqua, un acte necrològic en memòria de Bartomeu Ferrà i Perelló, nat l'any 1843 i mort cap a la fi de l'any passat. Aquest bell homenatge ha estat d'estricta justícia. Bartomeu Ferrà i Perelló fou un ardent enamorat de la seva terra, i a recercar el seu passat i a millorar el seu present va donar-se en cos i ànima. És un d'aquells fervorosos patriotes que saben veure la tradició de la pròpia pàtria en tot el que té de pur, i s'adoloreixen quan les bones costums es perden. Son ofici de mestre d'obres el va posar en con-

(1) Es notable la rèplica de M. Walter, diputat de les províncies alliberades, a aquestes paraules, digué: No hi ha cap altre país més dividit que la França.

(2) Vegi's el raport medical sobre el problema de població del Dr. Lauret de Bordeus, presentat al Congrés regional de la Natalitat d'Agen.

tacte amb els humils, i aprofitava les contingències de la seva feina per estudiar l'ànima de la gent del poble, bona com un tros de pa.

Llegint els escrits de Bartomeu Ferrà nosaltres no podem estarnos de recordar la figura de Quadrado, amb la qual moralment tenia tanta semblança el finat artista, admirador com era d'aquell vibrant arqueòleg, d'aquell escriptor «en el sentit més alt i trascendent de la paraula» (1), ortodoxe com ell i equilibrat dins el corrent romàntic. La seva obra d'arquitecte és nascuda en el neo-goticisme de Viollet-le-Duc acuradament importat per ell a Mallorca, com fou importat i superat per Joan Martorell a Catalunya ; amb el mateix amor que Pau Milà i Benet Mercader feren catalana la pintura dels «natzarens». Però sempre, malgrat les estranyes influències, hi ha en l'arquitectura de Ferrà un sentit de la proporció estrictament mallorquí que, pel nostre gust, és el seu major mèrit.

Llarga és la llista de les obres d'arquitectura de Bartomeu Ferrà. Construí, a Palma, l'Església de les Germanetes dels Pobres ; a Sòller, la de les Mares Escolàpies ; restaurà l'Oratori del Roser, a Pollensa, i el de la Trinitat de Miramar ; amb l'arquitecte Pavía, alçà, dins l'estil gòtic, la parroquial d'Alcúdia ; restaurà gran nombre d'edificis civils ; projectà la capella sepulcral del Marquès de Casa Desbrull, a la torre Villalonga de Llucmajor ; dibuixà la reixa de l'altar del Sagrament de la Catedral de Palma, i encara moltes més obres. Hi posava tots els seus sentits, tota la minuciositat respectuosa dels estils, sempre que projectava. Volia continuar, a Mallorca, la feina, digna, dels antics constructors ; i estimava tot el del país, començant pels monuments del seu ofici i acabant pel paisatge i els costums que el corprenien.

Foren vives i ampliament documentades les seves campanyes de defensa de la Casa Consistorial i de Can Bonapart ; recollí en el «Bolletí de la Societat Arqueològica Lulliana» — fundació seva i del qual començà per compondre la capçalera — dibuixos i anotacions sobre els monuments, de totes les èpoques, esparços per l'illa. Llargament hi estudià els enteixinats policroms i esculturats allí abundosos, els panys de porta ornamentats, les rajoles, les creus de pedra, les capelletes de veïnat i els rocs prehistòrics ; va atacar ardidament la façana de la Catedral de Palma per Peyronet ; va comentar amb detenció els llibres de major transcendència per al seu reclòs patriotisme — com és ara *La Ciudad de Palma* d'Estada. — Aprofitava els seus escrits per donar algun consell d'ordre moral o d'ordre científic. Així, en estudiar un tríptic

(1) Costa i Llobera.

de l'Oratori de Santa Anna, parla del que són els tríptics i del que són els díptics, i recorda tots els que hi ha de major fama; així, quan s'ocupa de la representació simbòlica dels Quatre Evangelistes és per recordar als llegidors tots els símbols dels Quatre Evangelistes que ell ha vist a Mallorca; així, en terminar el seu treball que es refereix a les capelles de veïnat no es pot estar de dir el que l'arriba a desplaure el tarannà del temps, irrespectuós per les piadoses pràctiques del passat.

És Bartomeu Ferrà un bon crític de l'arquitectura — ell que tan dignament exercia d'arquitecte — quan, estant a Barcelona, així escrivia al seu amic Tomàs Forteza aquesta opinió sobre el patriarca Martorell:

«En Martorell ha sabut triar i ampliar les formes de conjunt i de detall, utilitzant tots els elements de tradició simbòlica, sense fer-se esclau de modes anacròniques, ni desnaturalitzar l'art ojival en son constant i essencial caràcter. En Martorell ha obeït el cànon de la veritat.»

Com a literat, va endolcir Bartomeu Ferrà el detallisme descriptiu amb els matisos tan fins i evocadors de lèxic de l'illa; perquè era un home d'una gran activitat i una crònica vivent de la seva terra — com, a Florència, fou una «Crònica» vivent Simone il Pollaiuolo, — que tenia de ficar-se a tot arreu on pogués fer algun bé, que no es podia estar de ser intervencionista, i, sense descuidar cap dels afers tècnics del seu adorat ofici, anava pels camins mallorquins «tartamussejant un tros del Dant». En «Una creu de fust» — notable entre les seves millors notes literàries — hi descriu el paisatge, els poblets de les carenes, les feines camperoles i una xamosa mosseta:

«Era una jove que duia sa gonella arregussada, anava peu descalç, morena, alteroseta i amb uns ulls que em semblaven vius com dos estels dels que compareixien per damunt nosaltres.»

Després segueix aquest altre paràgraf, aromat de les herbes de muntanya:

«Quan va creure que era tota sola, desembolicà de sa gonella una creu de fusta de sobre un pam i mig d'altària; i, llesta, a tota pressa, amb l'uy de la xapeta la va clavar a una soca que queya just vorera del camí de ferro. Llavors la va besar d'ajonellada, i ofegant un plor que m'enterní, començà a resar un Parenostre.»

...El poeta Miquel Ferrà, fill d'aquest patriarca de la vera cultura mallorquina, va evocar la figura del pare amb aquestes ratlles:

«...Ell m'apar amb la figura
dels bons dies tan llunyans,
— infantesa malanada,
jo t'havia ja oblidat!—
amb el metre a la butxaca
i la barba grisejant
i l'esguard qui de nou brilla
a darrera els vidres clars.»

LOUISE HERVIEU

La pintora Louise Hervieu, propagada constantment per la casa Bernheim-Jeune, de París, mitjançant l'edició d'àlbums dels seus dibuixos, ha escrit ara, per a la *Librairie de France* (110, Boulevard Saint-Germain), un llibre sobre el circ. El titula *L'Âme du Cirque*, i en ell s'hi han juntat, a l'evocació literària, notes i dibuixos d'importants artistes francesos i d'algun que, havent nat fora de França, es veí de París.

Pel tiratge d'aquest llibre no s'han planyut despeses, i tot refinament de les arts gràfiques ha estat utilitzat per al màxim lluïment. És tot ell un homenatge al circ, a aquest encant de conte de fades que és — pels nens i pels que tenim quelcom de nen — les llumenetes del circ, les antiqüeles dels Augusts, el pas cansat i digne d'un blanc caball i una *écuyère* vaporosa que hi cabalca. Louise Hervieu ha tornat amb els ulls de la seva imaginació al circ de la seva infantesa i ha confrontat el circ passat amb el circ actual: ha vist que el pas del temps no ha envellit ni mai envellirà «l'ànima del circ», refulgent de tensió lírica i de tensió nerviosa que fa embadalir aquests ulls purs d'unes nenes que Maurice Denis ha dibuixat en un dels facsímils que ajuden a encimbellar aquest llibre. Louise Hervieu ens retreu aquests admirables Fratellini que a més a més del seu treball al Circ Medrano van a donar representacions als hospitals, que estimen tots els nens i que tenen una pietat corprenedora sobretot pels nens malalts. Louise Hervieu ens ha evocat el treball dels contorsionistes com un treball ordenat, metòdic, fruit de la constància, paternalment menat en els petits artistes des dels quatre o cinc anys. Que dintre el clos d'un circ s'hi sent també la compassió per la quitxalla, malgrat els nens es contorsionin, malgrat assagin en sortir del collegi, malgrat se'ls forsi a usar la pilota servint-se sols del cap i no de mans o peus.

Segons remarca Strehly en el seu llibre clàssic *Acrobatie et Acrobates* (París. Delagrave, ed. s. d.), els nens de circ no són més desgraciats que els aprenents de molts oficis i que segons quins escolars; i la rialla olímpica que dels ulls i dels llavis se'ls desprèn a la fi d'un exercici no té cap deix fictici sinó el súbtil encís d'haver complert un deure. Fins les mateixes contorsionistes arriven a sentir-se joioses del seu art, i així va respondre una d'elles en ésser per Louise Hervieu preguntada:

«*Oui, Madame, cela est difficile, mais mon père m'a tout montré de cinq ans à huit ans; après, j'ai pu travailler en public... Comment mon père s'y prenait... Il me tenait sur son genou et doucement, si doucement, petit à petit il ployait et retournait mes jeunes membres. Puis j'ai été malade, j'ai abandonné, et mon père a dû recommencer par le commencement. J'evais vingt ans, il a repris sa grande fille sur son genou, pour l'assouplir à nouveau. Oui, Madame, mon père a soixante-cinq ans et il sait toutes les choses du cirque.*»

Això (que a mi em sembla intraduïble) ens palesa la tremolor de l'ànima de l'autora davant de «l'ànima del circ» i ens impideix llegir *El Circo eterno, glorioso e inefable* de Ramón Gómez de la Serna, autor pel qual s'ha deixat enredar l'ànima viatgera de Valery-Larbaud en importar-lo a França com si fos el *non plus ultra* de la literatura.

A més a més de l'esmentat Denis: Dunayer de Segonzac, amb ses línies i taques—intenses i desacompassades;—Laprade, amb ses fineses trivials; Picasso, amb un personal joc calligràfic; Raoul Dufy amb una euritmia pregonament — límpidament — moderna; André Lhote, amb una merevella de composició; Cocteau, amb unes agudes delineacions d'hèrculs barristes; Flandrin; Naudin; Rouault; i altres artistes, han coronat amb diverses suggestions el monument que Louise Hervieu ha alçat a «l'ànima del circ».

Tots els records que servem del circ i dels pallassos s'han remogut dintre nostre a sa lectura: el record d'aquell circ del poble, on anàvem de petits, i de la passada que feia pels carrers la caravana d'artistes; el record d'aquell altre circ installat en el vell Tívoli de Barcelona i de tota la rècula de gossos i gossets ensinistrats per la vareta màgica d'una jotglaressa escollarada; el record d'aquell públic d'un circ-frontó madrileny entretenint-se en la policroma i gegantina pilota; el record d'una barraca de fira vicentina, amb abundor atirantada. Pensem en l'envelat blau-cel on

resortien uns elàstics minyons emmallotats, vinclejant el barrot del trapezi; en la noia vestida de *glacé*, tocada de vellut que un verd de bandera italiana caiament embolcalla, amb l'abant-braç rosa-te costrenyit per la polsera cronomètrica, immergit el seu somrís dins l'ombra que llença la capota; pensem en les resignades casaques dels pobres *monos sabios* que — aplanada l'arena de la pista — s'encaren amb les noies *de plantón* que duen mitges blanques i calces escarlata; en l'August que imita un pollet, i el menut de sis anys que — igual com un pollet acurrucat — posa atenta la vista — sota del seu serrell ros i suau—en el pallasso obès condecorat de sols i llunes; pensem en els cavalls encabritats que enardeixen uns plomatges bicolors i en la mandolinista que — sobre la maroma — rumbeja els flancs com un «Othon Friez» i és fresca com un «Rosalba Carriera».

Oidà si entre nosaltres pogués néixer un comentari al circ que fos la flor i nata de l'humorisme català, com aquest suara publicat ho és de la moderna sensibilitat francesa. Nostre estimat amic el gravador Ricart havia pensat fer, sobre tal tema, una *plaquette*. Fóra bo que no oblidés aquest projecte, i que, de la plana major de la literatura noucentista catalana, escollís com a bons collaboradors els més addictes al circ.

JOSEP F. RÀFOLS

Moviment internacional

LA CAIGUDA DEL MINISTERI HERRIOT

No cal dir que la posició del Ministeri Herriot havia estat gairebé sempre d'evident precarietat. Herriot no tenia majoria, i encara limitada, sinó a la Cambra de diputats, i havia d'acceptar fins a un cert punt la medietització socialista, i, per raons paleses de dinàmica política, no tenia més remei que recolzar-se deplorablement en la maçoneria, ja que els seus antogonistes havien mobilitzat, sota el vell lema de la «unió sagrada», força part de l'estament catòlic. La composició del Ministeri, ben fluix, carregava damunt les espatlles del President del Consell tota la tasca del govern, i pot dir-se que fins a les acaballes, després de la crisi parcial motivada per la dimissió de Clémentel, no comptà Herriot amb el con-

curs d'una personalitat enèrgica: De Monzie, que preludiava i anunciava Caillaux. Però el que sobretot posà tot d'una en perill el Ministeri Herriot, fou una seva qualitat: l'inaugurar certs lloables desenganys. Herriot, ment pràctica i optimista, informada i assequible, tenia, en defecte de certes fortes qualitats genials, l'honrós propòsit de liquidar (i cal reconèixer que ho aconseguí en part) les deplorables illusions franceses, que eren, sobretot, aquestes dues: creure que els alemanys pagarien absolutament la guerra, i creure que França havia aturat el sol amb el Tractat de Versailles. El lligam entre els problemes financier i de seguretat és prou conegut, però ja que el primer ha estat la causa de la caiguda del Ministeri Herriot, convé d'explicar la situació amb les paraules del crític autoritzat que és el *Manchester Guardian,* que traduirem o extractarem , perquè constitueixen una de les més lúcides exposicions de la difícil situació que en aquell ram té la gran nació llatina.

Herriot ha estat el menys responsable dels perills financiers acumulats abans del seu esdeveniment, però certament li mancà el geni decidit per a envestir-los El darrer pànic seriós s'havia esdevingut un any ha, sota el ministeri Poincaré. Es tractà d'una crisi del canvi, i l'apuntalaren els dòlars. Però el préstec americà no guarí sinó els símptomes. La metzina de les males finances havia estat constantment en operació, i en una banda o altra havia de prorrompre. La primera equivocació comesa pel govern francès fou de financiar la guerra gairebé totalment amb diners emmanllevats. El segon fou de financiar la pau amb el foc follet de les reparacions. Hom treballà i suggestionà el públic francès fins a fer-li creure que hom pot guanyar una guerra sense que li calgui de pagar-ne les despeses. Si successius governs francesos no s'haguessin entestat a mantenir aquesta perillosa error, el cop de la desillusió, que Herriot hagué de causar, hauria estat menys sever. La situació no és pas desesperada: la França és avui el país més ric d'Europa. Si el govern francès pogués decidir la pròspera pagesia a prestar només que la desena part del que ingènuament prestà després de l'armistici, no hi hauria por d'una catàstrofe. Però els francesos en capacitat d'invertir, ben lluny de prestar més diner al govern, recobren les quantitats que hom els emmanllevà, desen llurs bitllets i envien capital a l'estranger. El resultat és que, mentre el pressupost francès és ara més o menys equilibrat, la Tresoreria es troba en els més grans treballs per a no restar amb la caixa buida i pelada. Hom no pot recuperar els préstecs vençuts, ni estampar més bitllets de banc sense inflació.

Cal afegir, ara, a l'exposició del diari de Manchester, que certament la por a la influència del socialisme, influí en l'actitud recelosa del petit rendista, que és l'ésser més terriblement conservador del món; i que el ministeri Herriot, per no haver sabut restablir l'ambient de confiança, acudí, i aquest fou el seu tort més evident, a procurar-se bitllets emesos ultrapassant els límits autoritzats, obligant així el Banc de França a publicar balanços artificiosos, en els quals els avenços consentits a l'Estat figuraven en la «Cartera» i no pas en llur indret normal, i els bitllets suplementaris no figuraven a la rúbrica «Circulació». Cert que la temptació era gran, dada la curiosa paradoxa del petit rendista que tenia fe en els bitllets i no en els bons; però l'únic remei hauria consistit a sanejar efectivament la Tresoreria.

Darrera l'estèril temptativa de Briand, un nou govern francès s'inaugura. Es tracta d'un fort govern, el més compacte que puguin oferir els partits esquerrans de la República. Caillaux és el primer financier de França, Briand el polític francès més entenedor i més simpàtic a l'estranger, Painlevé a desgrat de la seva feixuguesa oratòria i una tirada a la malastrugança, és un competent Ministre de la Guerra (ha retingut aquesta cartera), i pot negociar amb els socialistes per a conservar llur ajut.

Amb tot això, la posició catòlica s'és millorada. Caillaux és partidari del restabliment de l'Ambaixada al Vaticà. Painlevé està, a més, contrapesat per Briand, partidari de la pacificació dels esperits. Els socialistes, pel sol fet de la més gran força del nou gabinet, perden influència. I sobretot, el perill financier és un gros problema objectiu, i no pas provat per un sentit partidista o un truc per a distreure l'atenció. I els catòlics no podem demanar millor cosa que la sollicitud envers els problemes reals, i la mateixa aparició d'aquests.

Tot i així, la propaganda catòlica no ha pas desarmat; i segueixen els mitings i les conferències i els aplecs, «per la pacificació», on vibra l'enorme força social del catolicisme francès, avui en més gran florida que mai. (Una dada simptomàtica, i que no s'iguala en cap país catòlic: a París, cada any, *cinquanta* homes de carrera, enginyers, metges, militars, etc., ingressen al sacerdoci. La qualitat de l'Església francesa creix cada dia, i àdhuc numèricament, les recrutes de l'altar són cada cop més intenses, ço que contrasta amb el que s'esdevé en les dues penínsules llatines).

L'ACTUAL ESPERIT ALEMANY

Un testimoni important i imparcial, Frank H. Simonds, un dels primers publicistes nordamericans acaba d'exposar les seves impressions d'Alemanya: és interessant de recollir-les.

«Quin posat fan els alemanys? Veus aquí una pregunta que jo m'anava formulant. I al capdavall em vaig respondre: —Fan el posat d'ésser encara en guerra.—O, almenys, semblen aquells que, havent passat l'escarlatina, en tenen encara la pell alterada.

»Estan, certament, fadigats i indecisos. Tal vegada tenen canons amagats sota el llit, però de moment els manca braó per a tirar-los enfora.

»Conservaran llur república? Sí, sens dubte, perquè volen sobretot fer diners. I saben que no en farien pas si tornaven a la monarquia. I a més, quin monarca triarien? El Kaiser? No. —Ha sortit començant pel cap, i no tornarà a entrar sinó amb els peus al davant,—us diuen sos antics súbdits. El Kronprinz? No és pas una figura seriosa. El seu fill? Qui sap? Però no és pas ben segur.

»Pensen encara en l'Alsàcia? No: gens ni mica. —L'Alsàcia és alemanya, us diuen, però, tanmateix, ja que s'estima més ésser francesa, que en sigui d'una vegada!

»Accepten llur frontera oriental? Això, de cap de les passades. I juren que mai l'acceptaran. El corredor de Dantzig: veus aquí llur Alsàcia-Lorena.

»En una paraula, desitgen la pau perquè capeixen que els és impossible de fer la guerra. *Altrament, són llurs industrials qui els menen,* i llurs industrials, després de la història del Ruhr, comprenen que necessiten la pau, única possibilitat que els permetrà de conservar llur supremacia.

»Quant a la Polònia, el brau país sacrificarà la vida de l'últim home abans d'abandonar un pam del seu territori. Cada vegada que hi ha una dificultat a Europa, hom troba algú que, per a resoldre-la, està disposat a vendre la Polònia. I la Polònia ja en té prou d'aquest joc. I sap bé que, si li calia de batre's, no es batria pas tota sola».

Pel que fa a la imminent elecció presidencial alemanya, no resolta encara al moment que escrivim aquestes ratlles, hom pot anotar que Hindemburg, al qual empenyen amb fortes contribucions electorals els magnats de la indústria, ha assegurat (previ consen-

timent de l'ex-Kaiser) que ell acceptava la Constitució alemanya, és a dir, la república, qui sap si pensant com Mac Mahon. Segurament, però, els elements industrials no s'acoblen al voltant seu per finalitats nacionalistes-monàrquiques, sinó en cerca de l'*home fort,* sempre exaltat pel reaccionarisme materialista. La pressió estrangera contra Hindemburg — que altrament es troba al marge del repapieig, — és important: política en els països de l'Entesa, financiera als Estats Units. Marx, el candidat de catòlics, liberals i socialistes, no és potser, a desgrat de ses belles qualitats, un candidat ideal, però sembla certament el de l'Europa assedegada de concordança i serenor. En el fons, com ens deia un intellectual alemany, en la vella Germània el geni polític no el tenen sinó els jueus.

O malaguanyada, planguda ombra de Rathenau!

LES REPARACIONS I LA "RECOVERY ACT."

L'acord de Londres—diu el *Journal de Genève*—funciona sense destorb. Hom sap que el pla Dawes començà d'ésser actuat el 1 de setembre 1924. Les estadístiques publicades atenyen l'acabament del febrer. Per espai de sis mesos l'Alemanya havia de pagar la meitat de sa primera anualitat d'un *miliar,* ço és, 500 milions. I ha lliurat 580 milions de marcs or. La França ha rebut aproximadament 197 milions (és a dir 900 milions de francs paper), la Gran Bretanya 106 milions, la Bèlgica 45, la Itàlia 37, la Sèrbia 15, la Rumania 3, Portugal 3 i mig, el Japó 2 i la Grècia 1. Relativament al que deu l'Alemanya no és pas una cosa exagerada. Però és un començament. I cal reiterar que el pla Dawes — o, si voleu, el bon seny anglosaxó, tan polític com comercial—ha estat l'inici de la nova normalitat europea que tan convé a tothom.

Convé de senyalar un fet simptomàtic. No pas d'abast trascendental, però simptomàtic ça com lla.

L'any 1921, la conferència de Spa autoritza als governs aliats a instituir una taxa damunt les importacions alemanyes. El govern anglès féu tot seguit ús d'aquella facultat. La *Recovery Act* obligà els compradors anglesos de mercaderies alemanyes a no pagar a llur proveïdor sinó el 74 % del preu, i a lliurar la resta al Tresor britànic. El venedor alemany era reemborsat de l'alludit 26 % pel seu govern.

La França imità aquest sistema, però no trigà a renunciar-hi.

A certes dificultats tècniques (en períodes de depressió causava als particulars alemanys greus pèrdues i els obligava a alçar el preu de llurs productes), unia una evident grisor... El govern de Poincaré preferia cercar la solució al problema de les reparacions. Però després de l'adopció del pla Dawes, França volgué tornar a la taxa del 26 % que la Gran Bretanya no havia pas abandonat. El govern alemany s'hi oposà, creient aquesta mesura incompatible amb el sistema de traspassos organitzat pel pla Dawes. No gens menys, Parker, l'agent general de pagaments, cregué que no hi havia pas incompatibilitat si el producte de la taxa no ultrapassava la quota a la qual cada aliat tenia dret.

I, o meravella, així és precisament el que s'és esdevingut entre l'Alemanya i l'Anglaterra. La famosa taxa no dóna a la França sinó 2 i mig milions de marcs or per mes, l'Alemanya ha rebut, des de 1921, vint-i-cinc milions de lliures esterlines (nou milions l'any darrer), testimoni irrecusable de la intensitat del bescanvi entre els anglesos i els alemanys. L'Anglaterra, doncs, havia de triar entre reemborsar l'excedent als aliats — és a dir, suportar per a ells i sense profit els inconvenients econòmics de la taxa — o bé reduïr-la a proporció de les importacions, ço que hauria estat tècnicament difícil.

El govern anglès ha preferit d'entendre's directament amb els alemanys. I veus aquí el que s'ha convingut: 800 societats alemanyes d'exportació, les més importants del Reich, accepten de formar un sindicat que garanteix a l'Anglaterra el pagament de la taxa fins al total de la seva part de reparacions. El preu pagat en lliures esterlines per l'importador, és acreditat per la *Reichsbank*, en marcs als exportadors i en esterlines al govern anglès. El govern alemany, per la seva part, constitueix un fons de garantia de 500,000 lliures per a cobrir els eventuals defalliments dels exportadors.

L'Anglaterra, doncs, té ara complerta seguretat de percebre tota la seva part de les reparacions. La taxa del 26 per cent, ja no té, a més, per als alemanys el caràcter d'una exacció, sinó el d'un compromís. I el deute de les reparacions resoltment, com escau a pobles assenyats i pràctics, resta comercialitzat.

Aquest ajust, que és una mena d'anex al tractat de comerç anglo-alemany clos darrerament, tindrà per efecte de refermar les relacions econòmiques dels dos països que la taxa del 26 % més aviat, al començ, volia contrariar. Ajustos intelligents, relacions comercials restablertes: heus aquí la pau efectiva.

LES NOVES DE LA XINA

Aguts espectadors assenyalen, a la Xina, que els xinesos educats a l'estranger, o bé que es sotmeteren dins llur propi país a una educació de tipus occidental, han fracassat: han emprès i aconseguit ben poc o no res en el gran país extremo-oriental. En canvi la generació que puja estudiants encara o bé tot just eixits de l'aula, són, en bella part xenòfobs, políticament nacionalistes, i d'idees i sentiments bolxevistes. Tot això és natural. El nacionalisme, és una passa, i el bolxevisme, és una cosa asiàtica.

L'obra de totes les missions cristianes a la Xina veu venir greus perills. Creix l'esperit contrari al cristianisme, i la detestació dels centres educacionals estrangers: hom pot dir que des de dos cantons hom combat la mateixa cosa, perquè tota l'educació estrangera dins l'ex-imperi és obra de missioneria.

Un fet important ens permet de capir com és seriosa la situació. Hom sap que Anglaterra, per exemple, esmerça les quotes que li són degudes com a indemnització per l'alçament fanàtic dels Boxers fomentant l'educació xinesa. Doncs bé, ara es parla de trametre aquestes quantitats no pas a les institucions educacionals intervingudes per anglesos, sinó a les peculiarment xineses. Hom no vol invertir les quantitats percebudes en finalitats impopulars, i hom prefereix de lliurar-les a la cultura infinitament tradicional i súbtil del genial poble groc, no especulant sobre un encarrilament tendenciós dels esperits, sinó sobre la senzilla gratitud, de molt més rendiment en els pobles lliures.

LES PERSPECTIVES MILITARS

En tots els tons, dels més mesurats als més patètics, dels més assenyats als més banals, hom ha vingut dient amb insistència quotidiana, des de l'endemà mateix de l'armistici, que una nova guerra es preparava! Nobles i enlairades i generoses campanyes han estat dutes tendint a asserenar l'ambient, a assegurar un corrent de pau amb les garanties màximes que avui per avui permet d'establir la relativitat de les coses humanes. Malauradament, però, l'òscul de la pau sembla que no és encara al front de la humanitat per esvairne tota arruga. Hom parla, més o menys fonamentadament, de futures posicions intelligenciades de Japó-Xina-Rússia contra els

Estats Units; mentre els Estats Units concentren unitats i distribueixen flotes a diverses maniobres. Amb aspectes més aviat polítics, cops d'armes, més o menys esporàdics i fugissers, esclaten a Colòmbia i a Portugal (cops d'Estat assajats, no reeixits, per militars). Reclama Bulgària augment d'exèrcit, després de l'esgarrifosa hecatombe, sense precedents, esdevinguda a la catedral de Sofia. Anglaterra acaba de solcar la Mediterrània amb les seves naus imponents en exercici de «maniobres» navals, unes de les més grans conegudes. Un hom diria, doncs, que els mals averanys, que, com hem apuntat, tot just finida la guerra començaren a remorejar i remoregen incessantment, no deixen de tenir sentit.

«A menys que no modifiquem les perspectives actuals i que no esvaïm aquesta por—deia a Brimingham, Austen Chamberlain, Ministre de Negocis Estrangers d'Anglaterra—; a menys que puguem fer regnar la confiança i la seguretat en el domini internacional, Europa caminarà lentament, però segurament, a una novella catàstrofe». A les quals paraules posa *Le Temps* aquest comentari: «Aquestes paraules a la boca del ministre d'afers estrangers de la puixança que pretén erigir-se en àrbitre de la pau, són tanmateix unes greus paraules». I afegeix: «Per dissort és massa evident que un feixuc pesombre plana sobre la situació internacional, i és exacte que, sis anys després de la signatura de tots els tractes realitzats en conclusió de la victòria dels aliats, no hi ha pas una vertadera atmosfera de pau a Europa».

Per altra part Mussolini també aludint recentment a una guerra «que — deia — pot caure'ns sobre tot d'una», afirmava que cal preparar-s'hi a temps i augmentar fins al límit de la humana possibilitat la capacitat guerrera de la nació italiana. Aquesta capacitat — afegia — és el resultant de totes les forces històriques actuals del poble. Mentre Farinacci, per la seva banda, preconitza l'organització d'un gran ministeri de la defensa nacional, agrupant l'exèrcit, la marina i l'aeronàutica, la direcció del qual prendria el mateix Mussolini.

No res menys hom parla a França de l'anomenat Estatut Naval. Es tracta d'un pla que preestableix la massa que haurà d'assolir la flota francesa l'any 1906. Aquest Estatut Naval tendiria a integrar les decisions preses l'any passat d'anar a la construcció de totes les unitats previstes al programa naval fins al 1932, inclòs. En resum de l'actuació del programa de l'any darrer i de l'Estatut Naval, França d'aquí a deu anys tindria una flota de combat amb 175,000 tones de naus de línia, 60,000 tones de naus porta-avions,

360,000 tones de naus lleugeres de superfície, 96,000 tones de submergibles.

El nus de la qüestió rau, segons els comentaristes, en l'actitud d'Alemanya, en la seva potencialitat i preparació bèlliques. Dels mateixos escriptors francesos, exageradament precaucionistes, tal vegada, traiem les dades que a continuació donem, les quals, àdhuc suposant-hi exageracions, no deixen de donar una idea del vast conjunt.

Així s'expressa, per exemple, Francis Marre, a *Le Correspondant*, revista bimensual d'estudis de París:

«Abans de la guerra, Xile era el país de més producció d'azot, amb 392,000 tones l'any; seguia Alemanya, amb 122,000 tones; després Anglaterra, amb 88,000 tones; després els Estats Units, amb 35,000 tones; França, amb 16,500 tones; Austria-Hongria, amb 10,500 tones; Bèlgica, amb 9,800 tones; Noruega, amb 9,600 tones.

»Ara, actualment Alemanya té una producció de 500,000 tones l'any; assoleix gairebé el total de producció d'abans de la guerra dels set països més productors, presos tots junts. Altrament aquestes 500,000 tones no són considerades com el màximum de rendiment: els alemanys projecten la construcció d'altres grans fàbriques, utilitzant els salts d'aigua de Baviera. Hom pensa igualment en la installació d'una fàbrica de cianamit a Pisteritz.

»No en té prou, doncs, Alemanya d'haver-se afranquit de la importació d'azot, que no trigarà gaire a exportar-ne i, gràcies al canvi, podrà fer una competència desfrenada al nitrat de Xile. Greu conseqüència que ens ha de fer reflexionar i prendre totes les precaucions, tant econòmicament com políticament. Alemanya s'ha assegurat per a l'esdevenidor la possibilitat de produir una quantitat d'explosius que hom ni menys sospitava fins avui: i aquesta quantitat és vuit vegades més forta que la producció normal de França.»

I René Johannet escriu a la *Revue universelle*, de París, ço que segueix sota el títol *l'exèrcit alemany, centre de tot el debat*:

«Entre els nombrosos errors de l'armistici, cal comptar el d'haver deixat a les tropes alemanyes, virtualment aixafades i ja forçades a recular feia dos mesos, «llurs armes i bagatges». Hom pretengué aleshores que teníem l'essencial amb els canons, pesats i lleugers, que els fusells, ni les ametralladores, no comptaven, que hom no podia preocupar-se de rebre tant de material, que encara més embarrassats ens trobaríem amb els homes, que no sabríem com

fer-ho per donar-los menjar, i que al capdavall hom no podia pas refusar certes honors a gent que s'havia batut amb coratge.

Aquestes consideracions eren falses. Ja les paguem ben cares.

Avui el refloriment de l'exèrcit alemany és un fet no pas menys acomplit que la restauració financiera. I de dos anys ençà hom pot veure una novella abrivada militarista, més metòdica, més insidiosa que no la precedent. Al seu origen es troben dos homes, el general von Seeckt, sucessor obstinat de Noske al comandament de la *Reichswehr,* i Gessler el ministre de la guerra tant de temps ha inamovible. Aquests dos homes s'han posat al cap de fer de la *Reichswehr,* completada (indegudament) amb la *Schupo,* una cèl·lula grandiosa, gegantina de la defensa nacional, la qual, arribada l'hora, no haurà de fer més que dilatar-se tot naturalment, per reconstituir en qualques hores un exèrcit tan nombrós, tan eficaç com el de 1914.

Els txecs, qui són rodejats en llur quasi illa eslava, per tres costats, per les ones agitades de l'occeà germànic, i que l'eventual unió de l'Austria rodejaria per tres costats i mig, s'inquieten potser encara més que nosaltres per aquesta acumulació d'ofensives de totes menes a l'interior del quadro fallaciós de la *Reichswehr.* Un conspicu acaba d'exposar-ne el funcionament. La seva conclusió, tan poc tranquilitzadora com volgueu, és que *l'exèrcit regular alemany, amb uns* 250,000 *homes, és organitzat amb evident designi d'agressió.* Tot el sistema d'entrenament aplicat a aquest exèrcit ho prova.

Com és sabut, a Alemanya no hi ha, almenys oficialment, servei obligatori. De fet hom recruta tota la joventut: esports, gimnàstica, tots els pretextos són bons per agrupar els joves de més de quinze anys en formacions en les quals militars de carrera els instrueixen a la marxa, a la disciplina, a la cohesió dels moviments. De vegades fins es serveixen amablement de la llei per violar-la bo i respectant-la. Per exemple un menor s'allista sense el consentiment de llurs pares o tutors. Hom tanca els ulls sobre aquest patriòtic esgarriament. Al cap de set o vuit mesos, quan el noi és instruït, les autoritats descobreixen com per atzar aital cas i el tornen tot seguit a la família, bo i assenyalant llur zel a la Comissió.

Els mercenaris de la *Reichswehr* s'allisten per dotze anys. Els és, per dir-ho així, impossible de sortir-se del servei; i els permisos són excessivament rars. De primer passen per un període de pre-

paració que dura sis mesos i que té per objecte de posar ben a tremp llurs forces de resistència. Cada quinze dies, els soldats de fresc executen marxes penoses, llargues caminades de 180, de 200 quilòmetres, ordinàriament quatre. Això no és tot. D'aquests sis mesos, el soldat passa cinquanta dies — gairebé un terç — en camps anomenats de concentració, on aprèn de manejar totes les armes indistintament.

Sols després d'aquest període de preparació a tota prova és registrat en un regiment pròpiament dit. Aquí resta dos anys i mig. Aquí és format en disciplina, en administració, en cohesió. Al quart any, canvia d'arma : el soldat d'infanteria esdevé artiller, l'artiller passa a l'escola de tir, el de cavalleria a la secció d'automòbils, el de metralladores a enginyers i viceversa. L'home de la *Reichswehr* s'assembla a aquests camps de microbis complexos, contra els quals no actuen més que els sèrums polivalents. Aquesta instrucció minuciosa ocupa tres anys més, que no són els menys curiosos de notar.

La cosa encara més curiosa és ço que segueix. En efecte, l'any sisè introdueix el mercenari en un cicle tot nou de coneixements i d'estudis. Verament ja no es tracta d'un soldat sinó d'un aspirant. Per molts conceptes, ve a assemblar-se a un oficial i les formacions de la *Reichswehr* ens apareixen com més va més així com unes escoles immenses de Saint-Cyr, de Saumur, de Vincennes, de Saint-Maixent, de Bourges, de Châtellerault. Hom li inculca nocions—i més i tot que nocions—de geografia, de llengües d'economia nacional. Volen que en sortir de l'exèrcit l'home de la *Reichswehr* sigui, no solament capaç de comandar altres homes, sinó també d'ocupar eficaçment porcions de territoris enemics, de fer-hi d'intèrpret, d'explotar-ne les riqueses, de dirigir-ne la població. Aquest període dura tres anys. Segueix, per acabar, la preparació del soldat per al seu retorn a la vida civil.

Repareu que això són els trets *visibles* de la *Reichswehr*. Car hom no sap gaire ço que passa en matèria de reserves, per exemple. Sobre aquest punt, mai el control interaliat no ha pogut obtenir informes que li permetin fer-se una opinió. El tot que es pot afirmar — segons el txecoeslovac, al qual empro una bona part d'aquestes dades — és que amb la *Reichswehr*, Alemanya posseeix *un conjunt d'esquadres militars superbament instruïdes*, com cap altra puixança no podria exhibir. Aquesta pobra Alemanya «acorralada al peu del mur», «incapaç de defensar les seves fronteres», com deia Stresemann l'altre dia, disposa encara, en oficials i sots-oficials, que es-

tan a punt per si els criden, de més de mig milió de veterans de la gran guerra. Tirant curt, un plegat de set cents mil a vuit cents mil oficials i sots-oficials, els uns faisonats per la guerra, els altres per la ciència i la més minuciosa teoria.

Una altra manera d'examinar la *Reichswehr* i d'entrellucar-ne el misteri, és donar un cop d'ull al seu pressupost. I aquí encara no copsem més que aparences, aparences, però, que molt sovint són reveladores. M. Georges Wagner n'ha contemplat diversos aspectes en *le Rappel*.

Ara una coseta per riure : en llur sollicitud vers la *Reichswehr*, els redactors del pla Dawes han especificat precisament que, si calia reduir les despeses de l'exèrcit, aquestes reduccions no havien mai per mai moure a l'entreteniment dels 100,000 homes autoritzats. Pot ben anomenar-se això temps perdut o «la recomanació inútil». El pressupost de la *Reichswehr*, que era al 1924 de 450 mil milions de marcs-or (dos mil milions de francs per 10,000 homes, ço que ja feia cada home prou car), ha passat l'any 1925, a 562 mil milions. El salt fa goig i els redactors del pla Dawes deuen estar plenament tranquils.

Per altra banda això no és més que una xifra fictícia. Per fer-se càrrec de l'esforç militar d'Alemanya, cal afegir-hi una suma de 188 milions de marcs-or, destinada a les pensions, total doncs 750 milions, més de tres mil cinc cents milions de francs paper. Els mutilats de l'exèrcit alemany, bo i tenint en compte els recents augments fets a França, copsen més que no pas els mutilats francesos.

Si examineu la paga, arribareu a una conclusió anàloga. En 1925 figura amb un escreix de 23 milions sobre l'any passat. Però xifres globals no diuen res. Per sorprendre l'escàndol cal davallar al detall. El tinent coronel Reboul, que ens mostrava fa poc la insuficiència de les condicions materials dels nostres oficials, els afronts de tota mena que el règim republicà francès els reserva, notava també el lloc envejable que el *Reich* deparava als seus vençuts. Hom veu a Berlín, en aquest Berlín que oscilla encara entre la democràcia i la reacció, hom veu per regla general que l'oficial serva encara un rang honorable dins la nació.

Agafem un capità de la *Reichswehr*. Agafem-lo de tipus mig. Té quatre anys de grau, és casat, pare de dos fills de menys de sis anys. Es troba de guarnició a una ciutat com Hanovre, que no és ni massa gran, ni petita. En condicions anàlogues, el seu collega francès rebria 16,000 francs... El capità alemany cobra, su-

posat el marc a 5 francs, ço que ja no és la cotització actual, 28,860 francs: 4,140 marcs de sou, 1,056 d'indemnització d'estatge, 144 d'indemnització de matrimoni, 432 per càrregues de família, total 5,772 marcs-or. Si la davallada del franc segueix, d'aquí a un cert temps, el capità prusià copsarà 35, 40,000 francs, mentre el nostre es rebenterà de fam.

El capítol dels sous, al pressupost de la *Reichswehr*, ens reserva encara d'altres sorpreses. Hom es dóna compte, fullejant-lo, que aquest exèrcit s'assembla — per quina decisió més terrible i amarga! — a un exèrcit d'opereta, i encara sud-americana. En 100,000 homes no compta més que 36,000 soldats, una mica miqueta més del terç. La resta és graduat... Per 36,000 homes hi ha 19,000 caporals!

Però la comèdia, si comèdia hi ha, no és per a nosaltres. Car, sempre al capítol dels sous, trobem un augment de 596 aspirants per *servei de guerra*.

Passem a l'artilleria, a les armes, a les municions. L'any 1914, per equipar un exèrcit que feia tremolar el món sencer, els ministres del Kaiser reclamaven 75 milions de marcs-or.

L'any 1924, per 100,000 homes, els ministres del Reich reclamaven 54 milions. Bella cosa era això ja. Però espereu.

L'any 1925 — o Hermann! o Dorotea! —, sempre per 100,000 homes demanen... *setanta set milions i mig de marcs-or*?

L'any 1925, els 100,000 homes de la *Reichswehr* consumeixen *més* que no pas els 700,000 homes de l'exèrcit actiu de Guillem II! Oh!

EL FEIXISME, RESULTANT DE SINDICALISME I NACIONALISME

Fa setmanes que la «Comissió dels Divuit» nomenada a Itàlia per estudiar i proposar els termes d'una possible reforma de la Constitució d'aquest país va seguint la tasca.

Mentrestant, el curs de la política general italiana continua amb el to encès que li torna a ésser característic des de començos d'any. Àdhuc aquests darrers dies hom ha pogut assenyalar un rebrot d'atemptats, víctimes dels quals han caigut, morts i ferits de l'una banda i l'altra. Les hosts més acèrrimament feixistes s'han exacerbat. Farinacci mateix, el capitost general directe, avui, de l'organització feixista, afectat singularment a les zones més vermelles i ultranceres del moviment, «demana» mesures enèr-

giques i arriba a proclamar la necessitat de tornar a l'establiment de la pena de mort, en la Constitució futura.

Quin criteri, quines normes essencials dominen les línies del pensament que informa l'elaboració del projecte de reforma constitucional? No cal dir que la «Comissió dels Divuit» és d'estructura feixista; i no cal dir que mentre els organs de la premsa lliure i antifeixista i els prohoms que aquesta premsa representa, i que per ella respiren, un xic penosament i fatigosa per les escletxes que la censura els deixa obertes — escletxes que, vist d'altres, són amples finestrals, — expressen llurs idees contràries a les de la Comissió, els òrgans de premsa devots del sistema aboquen a gran doll llur ideari i llur pressió damunt els mateixos Divuit, que els estimuli a tirar endavant llur comesa.

D'un òrgan, com *Gerarchia*, de Roma, tan autoritzat, en aquestes matèries — n'és director el mateix Mussolini — i d'un escrit titulat «Integralisme», del qual és autor un conspicu del feixisme que signa amb el pseudònim de *Volt*, ens és donat de treure els següents conceptes, que serven un lligam íntim amb la tasca de la susdita Comissió.

«La paraula «integralisme» — diu — no és simpàtica. Com tantes altres, l'havem heretada del vocabulari socialista. Va ésser— si no m'equivoco—Eurico Ferri qui primer va emprar-la a Itàlia, per designar una tendència mitja, un compromís entre el reformisme de Filippo Turati i el sindicalisme revolucionari, del qual s'era fet apòstol, abans d'iniciar-se en la maçoneria, Arturo Labriola.

«En nosaltres, la paraula té un altre sentit...

«Si, com vol l'etimologia, integralisme significa fe en el feixisme integral, negació dels adaptaments fàcils, mentalitat antirenunciadora, intransigència, tots *devem* ésser integralistes. No es tracta d'imposar una tendència a les altres tendències, ni encara menys de trobar l'acostumada «combinació» estil vella Itàlia, per nedar i guardar la roba, ni de fixar, en justa equidistància de la dreta i de l'esquerra, l'acostumat «centre».

«Aquests jocs acrobàtics repugnen a la nostra consciència.

Havem de partir del fet que el Feixisme, a malgrat de les seves divergències doctrinàries, resta u. U no solament en la seva organització material, ans també en l'esperit...

«La influència de la doctrina pragmatista, encara que sigui per via indirecta, sobre nosaltres no pot negar-se. Pocs de nosaltres han llegit James, però quasi tots coneixem Sorel i Pareto. Prag-

mista és la teoria soreliana dels *mites,* i el mateix Pareto en la seva teoria de les *derivacions,* quan considera les doctrines metafísiques únicament del punt de vista de la utilitat social, prescindint de la llur veritat objectiva, és un pragmatista...

«És un error de creure que la mentalitat democràtica s'hagi deturat en Kant i en Rousseau. Hegel és avui adorat a les lògies maçòniques. I en l'idealisme hegelià és inspirat, com demostra Valois, l'ensenyament laic que es dóna a les escoles de la República francesa. En fi, ni tampoc la teologia catòlica, donat que fos oficialment acceptada pel Feixisme, podria menar-nos, en el camp polític, a la unitat. Puix que dintre el catolicisme, junt al corrent autoritari, que fa cap a De Maistre, hi ha hagut sempre un corrrent de idees filodemocràtic i liberalejant, contingut en els límits de l'ortodòxia, que fa cap a Lacordaire.

«En suma, és inútil de cercar un punt d'encontre entre les vàries tendències al camp filosòfic i religiós. La unitat del feixisme integral no pot realitzar-se més que en el terreny de l'empirisme. No havem de partir d'alguns postulats abstractes, sinó de les institucions històriques concretes, en nom de les quals va ésser bandejada la nostra revolució. Aquestes institucions són la Nació i el Sindicat.

«Que la doctrina feixista derivi de la fusió del nacionalisme amb el sindicalisme, és a hores d'ara un lloc comú...

«El sindicalisme pot identificar-se amb el nacionalisme, a condició que el sindicat, expressió dels interessos particulars, reconegui la nació com una entitat superior a ell. Per usar la imatge barroca, però eficaç dels decretalistes medievals, estat i sindicat no coexisteixen de tu a tu, com els «dos sols» imaginats pel Dant: l'estat és respecte del sindicat com el sol a la llum... El sindicat, sí, té de menester el reconeixement jurídic de part de l'estat, però l'estat no té menester d'ésser *reconegut* de ningú.

«L'estat, en la concepció nacional, no és el resultat d'interessos particulars, sinó un ent superior a les classes, que té una pròpia personalitat històrica. Per consegüent, afirmant la seva continuïtat històrica, l'estat deu crear-se un òrgan independent de tota mena de particularismes, un òrgan, per tant, *no electiu.* Ara, entre els varis models de formar els òrgans dirigents, descartada l'elecció, no resta sinó l'herència. I, donada l'absència als temps moderns d'una vertadera i pròpia aristocràcia hereditària, l'únic mitjà, a través del qual pot afermar-se el principi hereditari, és la monarquia. La mo-

narquia, doncs, segons la concepció feixista, deu ésser base i pern de l'estat.

«No hem de concebre la monarquia estàticament, com una insuprimible i gravosa herència del passat, sinó dinàmicament, com una realitat actual i futura, com una cosa que contínuament va fent-se. El poder monàrquic, si és vital, no ha d'ésser un fre, sinó un centre propulsor. D'aquest centre ha d'emanar, a través dels ministres i el senat de nomenament regi, la vida política de la nació.»

Aquest número de LA PARAULA CRISTIANA ha passat per la censura militar

Tip. Emporivm, S. A. - Ferlandina, 9 i 11 - Barcelona